

This project is funded by the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
هذا المشروع تم تمويله من قبل الاتحاد الأوروبي

Konferans Raporu

27-28 Haziran 2019

YABANCILARIN İSTİHDAM YOLUYLA SOSYAL UYUMU

Implemented by

Yabancıların İstihdam Yoluyla Sosyal Uyum Konferans Raporu

ANKARA İL GÖÇ İDARESİ MÜDÜRLÜĞÜ
İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ, İGAM

Proje Koordinatörü	Turker Saliji
Proje Asistanları	Kerim Can Kara Janet Eke İrem Aynagöz Şebnem Belfin Baki
Raportörler	Elif Özge Uslu Büşra Efe
Editör	Metin Çorabatır Beste Türkoğlu Melisa Pınar Demirbuğa
Dizgi ve Tasarım	Kerim Can Kara
Basım Yeri ve Tarihi	Karınca Ajans, Ankara - Temmuz 2019

* Yabancıların İstihdam Yoluyla Sosyal Uyum Konferansı; Ankara Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İGAM, Durable Solutions Platform ve Avrupa Birliği ile Alman Hükümeti tarafından ortak olarak finanse edilen bölgesel bir eylem olan Qudra Programı ile ortaklaşa düzenlenmiştir.

- Konferans Raporu -

Bu raporun PDF formatına, konferans süresince kaydedilen video yayınlarına, konuşmacıların slayt gösterilerine ve daha fazlasına ulaşmak için QR kodu kullanabilir, veya

istihdamkonferansi.igamder.org

adresini ziyaret edebilirsiniz.

Bu rapor, konferanstaki sunumların ve ortaya konulan görüşlerin geniş bir özetini içermektedir. Raporda yer alan görüşler Konferans'ı düzenleyen Ankara Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi'nin (İGAM) ya da katılımcıların bağlı oldukları kurumların resmi görüşlerini tam olarak yansıtmayabilir.

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
BELBİS	Belediye Bilgi Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)
ECHO	Avrupa Birliği, Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi
FRIT	Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı
GIZ	Alman İşbirliği Teşkilatı (Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
GPP	Global Project Partners
GSS	Genel Sağlık Sigortası
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı
İGAM	İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KEDV	Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
MEB	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
MPG	Migration Policy Group
NIEM	National Information Exchange Model
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OSTİM	Ortadoęu Sanayi ve Ticaret Merkezi
PSD	Psikososyal destek
RIAC	Bölgesel Entegrasyon Hızlandırıcıları Projesi
SAP	Systems, Applications and Products
SHM	Sosyal Hizmet Merkezi
SSGSSK	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
STK	Sivil toplum kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOBB ETÜ	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
TÖMER	Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TUGODER	Türkmen Göçmen, Mülteci ve Sığınmacılarla Dayanışma Derneği
TURKONFED	Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
TUSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNRWA	Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı
YÖS	Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
WALD	Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı
WFP	Dünya Gıda Programı

İçindekiler

5 **Önsöz**

*Metin Çorabatır
Bayram Yalınsu*

9 **Giriş**

10 **Yönetici Özeti**

15 **1. Gün Açılış
Konuşmaları**

20 **Panel 1**

*Sosyal Uyum Çerçevesinde
Yabancıların Ülkemizdeki
Statüleri, Hak ve Yükümlülükleri*

33 **Panel 2**

*Uyum Kapsamında Türkçe Dil
Eğitiminin ve Meslek Eğitiminin
Önemi: İstihdamın Sürdürülebilirliği*

38 **Panel 3**

*Üniversite Mezunu ve/veya Meslek
Sahibi Yabancıların İstihdama Katılımı
ve Türkiye'deki Üniversitelerden
Mezun Olan Yabancılar*

48 **Panel 4**

*Türkiye'deki Yabancılar Yönelik
Alternatif İş İmkanları: Girişimcilik ve
Sosyal Kooperatifler*

54 **2. Gün Açılış
Konuşmaları**

56 **Sunum**

*İyi Örnek Uygulamaları:
İşverenlerin ve İşçilerin Deneyim
Paylaşımları*

66 **Yuvarlak
Masa 1**

*Sosyal Uyum Çerçevesinde
Yabancıların Ülkemizdeki
Statüleri, Hak ve Yükümlülükleri*

69 **Yuvarlak
Masa 2**

*Uyum Kapsamında Türkçe
Dil Eğitiminin ve Meslek
Eğitiminin Önemi: İstihdamın
Sürdürülebilirliği*

71 **Yuvarlak
Masa 3**

*Üniversite Mezunu ve/veya
Meslek Sahibi Yabancıların
İstihdama Katılımı ve Türkiye'deki
Üniversitelerden Mezun Olan
Yabancılar*

74 **Yuvarlak
Masa 4**

*Türkiye'deki Yabancılar
Yönelik Alternatif İş İmkanları:
Girişimcilik ve Sosyal
Kooperatifler*

Önsöz

Birinci Küresel Mülteci Forumu'na Doğru Bir Adım: Yabancıların İstihdam Yoluyla Sosyal Uyum Konferansı

Türkiye 2019 yılının Haziran ayı itibariyle **dört milyon** mülteciye ev sahipliği yapıyor. Ülkeye girişler, gönüllü geri dönüşler ve üçüncü ülkeye yerleştirmeler, görece küçük sayılarda devam etmekte; öte yandan bu dev insani yerinden edilmişlik sorunu aynı zamanda uzun süreli bir nitelik kazanmaktadır. Sadece Suriye'den kaçıp Türkiye'den koruma talep eden kişilerin ülkeye kitle halinde girişlerinin başlamasının üzerinden tam dokuz yıl geçti (İlk girişler **29 Nisan 2011** olarak tespit edildi). Sayısal olarak tarihi rekorlar kırılırken sorunun temelinde yatan Suriye içindeki gelişmeler Türkiye ile Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelerdeki yükün **on yıla** yakın bir zamana yayılmasına da yol açtı. Zaman ilerledikçe bu tarihi zorunlu göç, ev sahibi ülkelerde hatta bölgelerde ve dünyanın başka coğrafyalarında yeni dinamikler kazandı. Günümüzde de bakıldığında kazanmaya devam ediyor. Her ne kadar Suriye halkının tamamının kabul edeceği, uluslararası garantiler altına alınmış bir çözüme ulaşıldığı anda mültecilerin büyük bir çoğunluğunun ülkelerine geri döneceğinden emin olsak da, bu koşulların oluşmasına kadarki sürede **sosyal uyumun tesis edildiği, bir arada yaşama kültürünün geliştiği bir ortama duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır**. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti bu düşünce ve varsayımlarla eğitim, dil öğrenimi, istihdam, barınma ve sosyal kabullenme sek-

törlerinde, alandaki gerçeklikleri dikkate alarak politika değişikliklerine gitmektedir. **Bu bağlamda uyum strateji belgesi oluşturulmuş ve 2019 yılı "Uyum Yılı" ilan edilmiştir.**

Sosyal Uyum çok yönlü ve aynı zamanda zamana ihtiyaç duyan bir süreçtir. Gerek mültecilerin, gerekse ev sahibi toplumun fertlerinin kültürel alışkanlıkları arasındaki farklılıkların kabullenilmesi ve uyumlaştırılması büyük çabaları gerektirir. İyi bir uyum stratejisinin birleşenleri arasında sıkı bağlar mevcuttur. **İstihdam**, kayıtlı olarak iş piyasasına katılım, **uyumun en önemli unsurlarından birisidir**. Bu alanda atılan çok önemli adımlara rağmen, dört milyonluk bir kitlenin istihdamı en gelişmiş ekonomiler için bile neredeyse imkânsıza yakın son derece güç bir konudur. Yine de bu sorunun aşılması için aralıksız çaba gösterilmesi gerekmektedir. Mültecilerin istihdamındaki başarı, hem onların kişisel olarak sahip oldukları iç potansiyellerini dışarı çıkartarak kendilerini ve ailelerini insan onuruna yakışır biçimde maddi olarak ayakta tutacak ve gelişimlerini sağlayacaktır. Hem de ev sahibi toplumun ve ülkenin ekonomik kalkınmasına, istikrarına katkıda bulunacaktır.

Bu bilinç ile **Ankara Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM)**, Yabancıların İstihdam Yoluyla Sosyal Uyum konulu bir konferans düzenleyerek, konunun bütün paydaşlarını bir araya

getirdi. Amaç, yabancıların istihdamı ile ilgili kamuyu, özel sektörü, sivil toplumu, akademi-yi, uluslararası örgütlerin temsilcilerini, yabancı uzmanları ve mültecileri/yabancıları bir masa etrafında toplayarak istihdamın önündeki engelleri ve istihdam fırsatlarını tartışmaktır.

Ankara'da 27-28 Haziran 2019 tarihlerinde gerçekleşen **Türkiye'de bu türün ilki** niteliğindeki konferans büyük ilgi gördü. İstihdam ile ilgili sorunlar, hukuki mevzuat, istihdam ile başta eğitim olmak üzere uyumun diğer unsurlarının ilişkisi ayrıntılı bir şekilde ele alındı. **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün** güçlü desteği, böyle bir samimi, şeffaf tartışma ve çözüm üretme kanalının açılmasını sağladı.

Bu rapor, Konferans'ın en önemli çıktısını oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve İGAM olarak, ele alınan konuların, tanımlanan sorunların, paylaşılan iyi örneklerin, ortaya atılan çözüm önerilerinin bundan sonraki politikalara, projelere ve çalışmak isteyen bireylere yol göstereceğine inanıyoruz. Konferans, Avrupa Birliği ve Alman Hükümeti tarafından ortak finanse edilen bölgesel bir eylem olan **Qudra Programı** ve **Kalıcı Çözümler Platformu'nun** cömert mali katkılarıyla gerçekleşmiştir. Konferansa

katılan tüm katılımcılara, panelleri yöneten, panellerde konuşan uzmanlara, iyi örneklerini paylaşan paydaşlara, yuvarlak masa tartışmalarının değerli moderatörlerine ve katkıda bulunan misafirlerimize teşekkürlerimizi sunuyoruz. Konferansın aylarca süren hazırlıklarını gerçekleştiren Ankara Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Uyum ve İletişim Dairesinin çok değerli uzmanları ile proje koordinatörümüz Sayın Turker Saliji'ye; proje asistanlarımız Sayın Kerim Can Kara, Sayın Janet Eke, Sayın İrem Aynagöz ve Sayın Şebnem Belfin Baki'ye; editörlerimiz Sayın Beste Türkoğlu ile Sayın Melisa Pınar Demirbuğa'ya; ve raporlarımız Sayın Elif Özge Uslu ile Sayın Büşra Efe'ye emeklerinden ötürü minnettarız.

Konferans ve raporunun, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile İsviçre'nin ortak ev sahipliğinde, Türkiye'nin Kosta Rika, Etiyopya ve Almanya ile 17-18 Aralık 2019'da Cenevre'de ortaklaşa gerçekleştirecekleri, Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımlarını teyit ettikleri Küresel Mülteci Forumu'na yönelik olarak Türkiye'nin hazırlıklarında da ışık tutacağına inanıyoruz.

Metin Çorabatır

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Başkanı

Önsöz

Ankara İl Göç İdaresi Olarak İnsan Odaklı Çalışıyoruz

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu hiçbir zaman bu kadar yaygın ve görünür olmamıştır. Günümüz dünyasında artık bu olgu ikili ve bölgesel ilişkileri, güvenliği, ulusal kimliği, egemenliği ve iktidarları etkileyerek dönüştürebilmektedir.

Ülkemiz bu yüzyılda göç alanında dünyaya örnek olabilecek çalışmalar yürütmüş ve 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kendi mevzuatını oluşturmuştur. İnsan hakları ve güvenlik olgusu arasındaki dengeyi de gözeterek, uluslararası hukuka ve anlaşmalara uygun olan kanunumuz yürürlüğe girdiği günden itibaren, bugün en fazla yabancıyı barındıran ülkemizde başarılı bir şekilde uygulamaya alınmıştır.

Yabancıların hak ve yükümlükleri ve göç alanında yürütülecek uygulamalara ilişkin detaylı düzenlemelere yer veren kanunumuz, aynı zamanda sivil bir kurum olan ve göç alanında uzmanlaşmış bir kadro ile göç olgusunu yönetmeyi hedefleyen, Göç İdaresi Genel Müdürlüğümüzün de kuruluş kanunudur. Kurulduğu tarih itibarıyla, 28 Nisan 2011 tarihinde başlayan Suriye krizinin üçüncü yılında ülkemizdeki yabancılarla ilgili iş ve işlemleri devralan Genel Müdürlüğümüz, Suriye krizinin tam ortasında teşkilatlanmaya başlamış, kuruluşundan sadece altı ay sonra Bakanlar Kurulu tarafından yürürlüğe konulan Geçici Koruma yönetmeliğini uygulamaya geçirmiştir.

Suriye krizi ile birlikte ülkemize gelen yabancı yoğunluğuna rağmen, Uluslararası Koruma,

Geçici koruma, İkamet izinleri, Düzensiz Göç ile Mücadele, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma gibi göçü ilgilendiren tüm alanlarda büyük başarılar elde etmiş ve 1 yıl gibi kısa bir sürenin ardından da 81 il teşkilatlanmasını tamamlamıştır.

Genel Müdürlüğümüzün 81 il teşkilatından biri olan; Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğümüz de 18 Mayıs 2015 tarihinden itibaren gerek kanunumuzun gerek Genel Müdürlüğümüzün talimatları çerçevesinde iş ve işlemleri yürütmeye başlamış ve çalışmalarına aynı özveri ve uzman kadrosu ile devam etmektedir.

Yürüttüğümüz tüm işlemlerde, yabancıların sağlık, eğitim ve işgücü piyasasına erişimlerine hak temelli bir bakış açısı ile yaklaşıyoruz. Eğitim ve çalışma hakkından mahrum kalmanın kayıp nesiller yarattığının bilincindeyiz. Yabancıların toplum içerisinde temel yaşam becerilerini koruyabilen bireyler olarak hayatlarını idame ettirmeleri gerek ülkemiz için gerekse kişilerin dönüş yapacağı ülkeler için elzemdir.

Bu çerçevede; ülkemizde bulunan yabancıların hem hak ve hizmetlere erişiminin sağlanması hem de kamu düzeni ve güvenliği açısından gerekli değerlendirmelerin yapılması ile birlikte ülkemizde bulundukları süre boyunca sosyal uyumlarını kolaylaştıracak faaliyetlerde, aynı hassasiyet ve özenle Genel Müdürlüğümüz ve taşra teşkilatlarımız tarafından yoğun bir şekilde yürütülmektedir.

Ankara ili özelinde ise uyum faaliyetleri temelde yoğun bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları ile devam etmektedir. Bu alanda yabancılara

ülkemizde bulundukları süre boyunca sahip oldukları haklar ile uymaları gereken yükümlülükler, hizmetlere erişimleri ve birlikte yaşadıkları toplumun örf, adet ve gelenekleri hakkında da gerekli bilgilendirmeler yapılmaktadır. Ayrıca; toplumumuz nezdinde herhangi bir yanlış bilgiye dayalı oluşabilecek yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı da gerekli çalışmalar yürütülmede özellikle doğru bilinen yanlışları ortadan kaldırılarak il, ilçe hatta muhtarlıklar düzeyinde yoğun bilgilendirme çalışmaları devam etmektedir.

Sosyal uyum çalışmalarımızın tamamında; Genel Müdürlüğümüz, Valiliğimiz ve diğer kamu kurumlarının desteğinin yanı sıra birçok sivil toplum kuruluşu ve üniversiteler ile de birlikte çalışmalar yürütmekte ve uyum sürecini sağlıklı bir şekilde yürütmeyi hedeflemekteyiz.

Sosyal uyum sürecini; dil bariyerinin aşılması, kültürlerarası etkileşimin kurulması, eğitim ve çalışma hayatına katılımın katkılarını göz ardı etmeden devam ettirmekte ve bu alanda çalışmalar yürütmekteyiz. Nitekim Yabancıların İstihdam Yoluyla Sosyal Uyum konulu yürüttüğümüz bu konferansta bunun en somut örneklerinden biridir.

Bu kapsamlı ve değerli çalışmada bizden desteklerini esirgemeyen Göç İdaresi Genel Müdürlüğümüze, Valiliğimize, birlikte işbirliği ile uyumlu bir şekilde bu konferansı gerçekleştirdiğimiz İGAM ekibine ve Müdürlüğümüz personeline ve konferansın hayata geçirilmesini sağlayan diğer tüm kurum ve kuruluşların emeklerine teşekkür ediyor ve faydalı çalışmaların devamını diliyorum.

Bayram Yalınsu

Ankara İl Göç İdaresi Müdür V.

Giriş

Yabancıların İstihdam Yoluyla Sosyal Uyum Konferansı açılış konuşmalarının ardından dört panel, iyi örnek sunumları ve geniş katılımlı dört yuvarlak masa toplantısı şeklinde gerçekleşti. Panel konuları belli bir mantık sıralamasına göre ayarlandı. Sosyal Uyum Çerçevesinde Yabancıların Ülkemizdeki Statüleri, Hak ve Yükümlülükler başlığı altındaki 1. Panelde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün üç; Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bir uzmanı, konuyla doğrudan ilgili kamu kurumlarının bakış açısından Suriyeli ve Suriyeli olmayan yabancıların çalışma koşullarını, mevzuatı ve uygulamaları anlattılar. Aynı panelde konuşan akademisyen katılımcı ise uyum kavramının uluslararası akademik yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirmesini yaptı. Mültecilerin ve yabancıların istihdamı söz konusu edildiğinde bunun eğitim ile ilişkisi göz ardı edilemez. Bu nedenle Konferans'ın ikinci paneli "Uyum Kapsamında Türkçe Dil Eğitiminin ve Meslek Eğitiminin Önemi: İstihdamın Sürdürülebilirliği" başlığı altındaki konuşma ve tartışmalara ayrıldı. Kamu ve STK temsilcisi panelistlerle akademisyenler Suriyelilerin çalışmak zorunda kalmalarının, eğitimlerini aksattığını, bunun önüne geçilmesi için de çalışmayı eğitimle birlikte yürütebilecekleri mesleki eğitim kurs ve kurumlarına yönelteceklerini belirttiler. Nitelikli işgücü açısından Türkiye'deki üniversitelerde eğitim gören mültecilerin mezuniyetlerinden sonra karşı karşıya kaldıkları kayıtlı çalışma olanakları "Üniversite Mezunu ve/veya Meslek Sahibi Yabancıların İstihdama Katılımı Ve Türkiye'deki Üniversitelerden Mezun Olan Yabancılar" başlıklı üçüncü panelde ele alındı.

Ücretli ve kayıtlı istihdam olanaklarının sınırlı olduğu bir ortamda mültecilerin kendi işlerini kurma imkânları ya da alternatif gelir yolları geliştirme imkânları ayrı bir önem kazanıyor. Bu düşünceyle Konferans'ın Dördüncü Paneli "Türkiye'deki Yabancılar Yönelik Alternatif İş İmkânları: Girişimcilik ve Sosyal Kooperatifler" başlığı altında gerçekleşti.

Çeşitli STK ve işveren kuruluş temsilcilerinin iyi uygulama örneklerini özetledikleri bölüm, istihdamı artırıcı yaratıcı yollara duyulan ihtiyacı ortaya koydu. İyi uygulama örnekleri, 2018 yılı Aralık ayında 180'e yakın ülkenin imzaladığı Küresel Mülteci Mutabakatı gereğince 2019 yılının 17-18 Aralık tarihlerinde Cenevre'de yapılacak Küresel Mülteci Forumu toplantısında paylaşılabilecek iyi uygulama örneklerinin seçilmesi konusunda da bir hazırlık niteliği oluşturdu. Yuvarlak Masa tartışmaları da hemen hemen tüm paydaşların katılımıyla ve dört grupta gerçekleşti. Yuvarlak masa tartışmaları yarı yapılandırılmış olarak ve daha geniş, serbest bir katılımı gerçekleştirildi. Yuvarlak masa toplantılarının temaları panellerin temalarına paralel olarak belirlendi. Böylece, panel konuşmalarında ortaya çıkan problemli alanlara ortak tartışma, beyin fırtınası biçiminde çözüm önerilerinin ortaya konulması şeklinde amaçlandı.

Konuşmaların geniş özeti, bant kayıtlarının çözümü ve raportörlerin elle aldıkları notlar karşılaştırılarak bu raporun aşağıdaki bölümlerinde olabildiğince özüne sadık kalınarak aktarıldı. Yanlış anlaşılma ve yanlış alıntılanma gibi olası hataları en aza indirmek amacıyla söz konusu metinler, her bir konuşmacıyla paylaşarak bir "öz onay" sürecine tabi tutuldu.

Yönetici Özeti

Uyum ve İstihdam

İstihdam

Yabancıların İstihdam Yoluyla Sosyal Uyum Konferansı'nın temel ilkesi, Türkiye'de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kapsamı içine giren farklı statülerdeki yabancıların istihdam yoluyla Türk toplumuna uyumlarının sağlanması sorununun evrensel insan hakları belgelerinin, uluslararası mülteci hukukunun ve başta Anayasa olmak üzere ulusal hukukun ilgili kuralları çerçevesinde tartışmaktır. Katılımcılar farklı yaklaşımlar ortaya koymakla beraber uyum politikalarının başarısı için şu dört unsurun etkili olacağını ifade ettiler:

1. İllere ve bölgelere göre eğitim-kültür seviyeleri, iş becerileri, cinsiyet oranları; çocuk-yetişkin, erkek-kadın, yaşlı-genç oranları gibi açılardan değişiklik göstermesi açısından Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusunun genel yapısı;
2. Mültecilerin yerleşmiş oldukları şehirlerdeki kapasite, istihdam ve sektörlerin dağılımı, işsizlik oranları;
3. Çalışma koşullarını düzenleyen mevzuat;
4. Ülkenin mevcut ekonomik yapısı, enflasyon, işsizlik, döviz dalgalanmaları.

Bilindiği gibi İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 6. ve 23. Maddeleri, ayrımcılık olmaksızın herkesin çalışma hakkı ve yapacağı işi serbestçe seçme özgürlüğünün bulunduğunu hükmeder. 1951 Tarihli Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme'nin üçüncü bölümünde "Gelir Getirici Çalışma" başlığı altında çalışma hakkı ile ilgili hususlar ele alınır. 17. Madde ücretli çalışma; 18. Madde kendi işinde çalışma, 19. Madde serbest meslek icra etme konuları ile ilgilidir. Bu maddelere göre yasal yollarla ülkede ikamet eden mültecilerin kendi işinde çalışma

ve serbest meslek icra etmeleri için gereken koşulların ikamet ülkesi tarafından sağlanması hususları belirtilmiştir. Ayrıca taraf devletin mültecilere ülke vatandaşların yararlandığı şekilde en uygun şartlarda çalışma imkânı sunması gerektiği yer almaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 3. Bölüm 6. Madde'si; Sözleşmeye taraf devletlerin herkese seçecekleri bir işte çalışma hakkı tanınmasını, 7. Madde adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanma hakkını düzenlemektedir. Avrupa Sosyal Şartı'nın 18. maddesinde eşit çalışma koşullarının sağlanması, 19. maddesinde ise göçmen işçilerin ve aile fertlerinin korunmaları ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Konferans'ın konusu bir sosyal uyum aracı olarak istihdam olmasına karşılık ister istemez istihdamın, eğitim, dil eğitimi, hukuki mevzuat, sağlık, sosyal hizmetlere erişim ve barınma sektörleriyle bağlantıları, kadın-erkek eşitliği, çocuk hakları konularıyla iç-içe girmişliği konuşmacılar ve panelistler tarafından dile getirildi. Konferans'ta uluslararası mülteci hukuku, çalışma hakları ve özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde çalışma hakkıyla ilgili düzenlemeler Türkiye'de başta anayasa olmak üzere tüm ilgili mevzuatın yarattığı imkânlar ve örnekler karşılaştırıldı. 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne dair Sözleşme'nin ayrımcılığı yasaklayan, duruma göre mültecilere vatandaşlarla ya da en avantajlı durumdaki yabancılarla eşit, kimi yerlerde daha hoşgörülü politikaların izlenmesini öngören hükümleri dile getirildi. Türk hukuki mevzuatının Anayasa, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası temel insan hakları hukuku, onlarla uyumlaştırılmış ulusal hukuku genel çerçevesi açısından söz konusu evrensel kurallara uyumlu olduğu hatırlatıldı. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin

evrensel bir hak olan çalışma hakkı ile ilgili evrensel anlaşmalara taraf olduğu belirtildi.

Çalışma hakkına dair ulusal çerçeve Konferans'ın katılımcıları tarafından şu şekilde özetlendi:

Anayasa'ya göre, herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir (Madde 48). Ancak Anayasa'nın 16. Maddesi, yabancılar için temel hak ve hürriyetlerin milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma kanununun 89/4 maddesi, iş piyasasına erişimle ilgili olarak, "Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir" demektedir. Kanuna göre mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilmektedir. Mülteci (Madde 61'de tanımlanmıştır) veya ikin-

cil koruma statüsü (Madde 63'de tanımlanmıştır) sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi çalışma izni yerine de geçer.

Ancak konu şartlı mülteciler ve geçici korumadan yararlanan kişilerle benzer durumdaki uluslararası koruma altındaki yabancıların haklarına indirgendiğinde, 2013'ten itibaren Türkiye'nin mülteci/uluslararası koruma rejimiyle ilgili olarak gerçekleştirdiği yasal ve idari reformlara rağmen ideal bir uyum politikası açısından değerlendirilmesi gereken önemli eksikliklerin olduğu belirtildi. Özellikle konferansın ana konusu olan istihdama erişim alanındaki kısıtlayıcı ve zorlaştırıcı kurallar ile uygulamaların altı çizildi.

Belçika temelli "Migration Policy Group" gibi kuruluşların geliştirdikleri yöntemlerle uyum/entegrasyon ve istihdama erişim politikalarının ve bunların yol açtığı değişimin sürekli izlenmesinin ve sonuçlarının değerlendirilmesinin, düzeltici müdahaleler için gerekli olduğu vurgulandı.

“ Sosyal uyumun eğitim gibi diğer bileşenleriyle beraber istihdam açısından önemi ifade edildi.”

Neden Uyum?

Dünyada kimse Suriye'de 2011'de rejim karşıtı gösterilerle başlayan ve kısa süre içinde bir iç savaşa dönen olayların dokuz yıldır sürüyor olmasını beklemiyordu. Bu çerçevede Türkiye de 2011'de henüz yasalaşmamış olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu taslağının 91. Maddesinde düzenlenen Geçici Koruma Fıkrasından hareketle Suriyelilere kitle halinde Türkiye'ye gelmelerine dayanarak "Geçici Koruma" sağlama eğilimine girdi. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun teklifinin Parlamentodan onaylanıp Resmi Gazetede yayınlanmasından sonra (2013) Suriyelilerin yürürlüğe giren yönetmelikle geçici koruma statüleri resmîyet kazandı. Bu çerçevede yaklaşık 2016 yılının ortalarına kadar Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik sağladığı hizmetler geçicilik kavramı üzerine kuruldu. Örneğin; barınma

modeli kamplar olarak belirlendi, eğitim geçici eğitim merkezleri tarafından yürütülmeye çalışıldı, çalışma izni alma imkânı sağlandı. Ancak krizin uzaması Türkiye'yi ve ona destek veren uluslararası toplumu kalıcı uyum politikalarına yöneltti.

Konferansta kalıcılık konusunda, Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun, ülkelerinde kendilerini mülteci yapan şartların ortadan kalkmasıyla evlerine gönüllü geri dönebilecekleri, ama bu şartların yıllar alabileceği konusunda genel bir fikir birliğine varıldı. Bunun sonucu olarak da mültecilerin ve ev sahibi toplumun uyumunun, ülke kalkınması, kişilerin refahı ve ekonomik istikrar için kaçınılmaz olduğu belirtildi.

Bu çerçevede, sosyal uyumun, eğitim gibi diğer bileşenleriyle beraber istihdam açısından önemi ifade edildi.

“Türkiye’de yaklaşık 192 farklı uyruktan 4.8 milyon yabancı insan, uluslararası koruma, geçici koruma statüsü veya ikamet izni sahibi olarak, korkusuz yaşam hakkından yararlanıyor.”

Zorunlu göç hareketlerinin bu topraklarda yeni bir olgu olmadığı ve Anadolu topraklarının, tarihin her döneminde çok ciddi sayıda ve kitlesel göç akınlarına maruz kaldığı hatırlatıldı.

Türkiye’nin hâlihazırda dünyada en fazla mülteciye koruma sağlayan bir ülke olarak bu insani krizin atlatılması yolundaki güçlünü, kendi uzun göç tarihinden aldığı konuşmacılar tarafından ifade edildi. Geçmişteki büyük göçlerin ülke siyasi ve toplumsal kültürü üzerinde yarattığı olumlu bakış açısının bir sonucu olarak bugün itibarıyla Türkiye’de yaklaşık 192 farklı uyruktan 4,8 milyon yabancı insanın, uluslararası koruma, geçici koruma statüsü veya ikamet izni sahibi olarak, korkusuz yaşama hakkından yararlandığı belirtildi.

Konferansta vurgulanan bir diğer önemli husus son yıllarda Türkiye’nin sadece zorunlu göç ve düzensiz göç akımlarına maruz kalmadığı, bunun yanı sıra sağlanan siyasi ve ekonomik istikrarın sonucu olarak ikamet izniyle Türkiye’ye yerleşen düzenli göç hareketleriyle ülkeye gelmiş kişi sayısının bir milyon kişiye ulaştığı oldu. Buna karşılık düzensiz göçmenlerin sayısının da arttığı ve son yıllarda tespit edilebilir kayıtsız göçmen sayısının 200 bin bandına ulaştığı kaydedildi.

Konferansta temsil edilen uluslararası kuruluşlar da Türkiye gibi çok sayıda mülteciye koruma sağlayan ülkelerle dayanışmanın arttırılmasının gerekliliğini belirttiler. 2018 yılı sonunda imzalanan Küresel Mülteci Mutabakatının bu amaca hizmet edeceğine inandıklarını söylediler. Konferansta konuşan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği delegesi, “20 yıl

öncesi ile kıyaslandığında dünyada yerlerinden edilen insan sayısı 2 katına çıktı. Savaş ve zorla yerinden edilme gibi nedenlerden dolayı 70,8 milyon kişi ülkelerinden kaçtı ve bu sayının yarısı çocuktü. Suriye krizi 8 yıldır devam ediyor. Türkiye 3,6 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapıyor. Bu rakam diğer ülkelerden gelen mültecilerle 4 milyon kişi ediyor. Bu insanların topluma dâhil edilmesi için bu konferans oldukça önemli. Türkiye halkına ve devletine bu cömertliği için teşekkürler. Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı topluluklara BMMYK (UNHCR) de destek veriyor. Türkiye’ye gelen mültecilerin getirdiği baskılar oluyor. Bu baskıların çözülmesi için de destek veriliyor” dedi.

İnsan Odaklılık

Uyum kavramının karşılıklı bir olgu olduğu vurgulanan konferansta, göçmenlerin ve mültecilerin homojen bir grup oluşturmadıkları bu nedenle politikalar belirlenirken ihtiyaç temelli yaklaşımların dikkate alınması gereği belirtildi. Ayrıca uyum politikalarının pek çok aktörü olduğu, bu politikalar geliştirilirken mutlaka yerel halk ile mültecilerin de katılımına imkân sağlanmasının önemi belirtildi.

Konferansa katılan bazı yabancı panelistler de mültecilerin ekonomiye katılımlarının, kendi kendine yeterlilik ve sürdürülebilirlik konuları açısından büyük önem taşıdığını ifade ettiler. Sürekli düzenleme yapma eğiliminde olan Almanya’nın uyum politikalarına karşılık, Türkiye bu konuda daha akılcı ve esnek olabildiği vurguladı. OECD’nin bir araştırmasına göre mülteci ve göçmenlerin Alman işgücü piyasasına tam entegrasyonunun beş yıl alabildiği kaydedildi.

Konferansın değişik bölümlerinde söz alan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü uzmanları, Türkiye'nin göç yönetim sisteminin 2013 yılında 6458 sayılı kanun ile kurulduğunu ve özellikle ilk dönemlerde düzensiz göçün önlenmesi, düzenli göçün desteklenmesi, uluslararası koruma, geçici koruma kayıt ve statü işlemlerinin yapılması gibi çok ciddi ve elzem konulara değinildiğini belirttiler. Uzmanlar, "Bizler uyum konusuna önem veriyoruz, uyum konusunu dillendiriyoruz çünkü biliyoruz ki göçmenler biraz önce verilen sayılardan istatistiklerden çok daha ötesi. Aslında 4,8 milyonun her biri birer insan, kendi topraklarını bırakıp gelirken valizlerinde kendi tecrübelerini, geçmişlerini, kültürlerini, acılarını ve umutlarını da ülkemize taşıyorlar" dediler. Öte yandan iş hayatına dâhil olmanın aynı zamanda insanların, savaş sonrası travmaları atlatması için bir anlamda rehabilite edici etkisi olduğu görüşü de savunuldu.

Çalışma İzni Alma Süreci

Konferansta, 6883 sayılı geçici koruma yönetmeliği ile Suriyeli mültecilerin kayıtlı çalışmalarının düzenlendiği belirtildi ve bir Suriyelinin çalışma izni alabilmesi için gerekli ön koşullar ile işlemler şöyle özetlendi:

- En az 6 ay süreli geçici koruma kimlik kartına sahip olmak;
- İşveren ile iş sözleşmesi imzalamak;
- Çalıştırılacak Suriye uyruklu yabancının bilgilerini işverenin e-Devlet hesabına girmek ve yabancıya ait vesikalık bir fotoğraf ile yapılan sözleşmeyi e-Devlet hesabına yüklemek.

Konuşmacılar tarafından, çalışma izni verecek makamın Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olduğu kaydedilen konferansta, çalışmak istenen iş yerinde istihdam edilen geçici koruma altındaki kişi sayısının, aynı işyerindeki Türk vatandaşı işçilerin yüzde 10'unu geçmesi, bazı meslek dallarında çalışmanın ön izne bağlı olduğu, aynı anda bir başka işyerinde çalışmak için izin alınamayacağı gibi kısıtlayıcı kurallardan bahsedildi. Çalışma izinlerinin

en fazla 1 yıl süreli olduğu, yenilenmesi için de iki ay önceden müracaat yapılması gibi hükümlerin bulunduğu kaydedildi. Benzer şekilde çalışma hayatını düzenleyen mevzuatın sağlık ve eğitim alanlarında ek kısıtlayıcı kuralları içerdiği belirtildi.

Çalışma izni alınmadaki diğer kısıtlayıcı, karmaşık hale getirici uygulamalar farklı konuşmacılar tarafından şu ifadelerle dile getirildi: Geçici koruma kapsamında en az altı aydır Türkiye'de bulunan Suriyeliler, bunu kanıtlayan kimlik belgeleriyle, "iş arayan" olarak Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine kayıt yaptırabilirler; başvuru sahibine kayıt esnasında kimlik bilgilerini içeren, uluslararası koruma başvurusunda bulunduğunu belirten, otuz gün geçerli kayıt belgesi verilir; kayıt belgesi, gerektiğinde otuz günlük sürelerle uzatılabilir; kayıt belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp başvuru sahibinin Türkiye'de kalışına imkân sağlar.

Buna karşılık yasalar bilgilendirme, avukatlık ve başta tercümanlık olmak üzere danışmanlık hizmetleri sağlanması gibi imkânlar içeriyor.

İstihdama erişim konusundaki önemli bir kısıtlamanın seyahat özgürlüğü konusundaki hükümlerden kaynaklandığı belirtildi. Çalışma iznini düzenleyen yönetmeliğin, ikamet zorunluluğu ve bildirim yükümlülüğünü düzenleyen 71. Maddesi, başvuru sahibine, kendisine gösterilen kabul ve barınma merkezinde veya bir ilde ikamet etme zorunluluğu getirilebileceğini öngörüyor. Aynı şekilde şartlı mültecinin ve ikincil koruma statüsü sahibinin ikametini düzenleyen 82. Madde çerçevesinde, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişilere, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından, kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle belirli bir ilde ikamet etme, belirlenen süre ve usullerle bildirimde bulunma yükümlülüğü getiriliyor. Bu kişiler, adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak ve ikamet adresini valiliğe bildirmekle yükümlüler. Öte yandan mülteci statüsü verilenlere yabancı kimlik numarasını içeren üçer yıl süreli kimlik belgesi düzenlenirken şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilenlere, yabancı kimlik

numarasını içeren birer yıl süreli kimlik belgesi düzenlenebiliyor.

Konferansta söz alan konuşmacılardan bazıları çalışma izni alınmasındaki sorunların kayıt dışı istihdamı körükleyen en önemli faktörler arasında yer aldığını dile getirdiler.

Eğitim ile İstihdamın Bağlantısı

Konferansta, eğitim ile uyum ve çalışma hayatına erişim arasındaki doğrudan ilişki üzerinde duruldu. Bu çerçevede hükümetin aldığı tedbirler ayrıntılı olarak kamu kurumlarını temsil eden katılımcılar tarafından ayrıntılı olarak paylaşılırken, diğer yandan karşılaşılan güçlükler ve engeller dile getirildi. Ayrıca okul çağındaki bir milyon Suriyeli çocuktan 643.058'inin (%61,39'sı) eğitim-öğretime dâhil edildiği belirtildi.

Halk Eğitim Merkezleri'nin Suriyeli mültecilerin eğitimi açısından taşıdığı önem vurgulanırken toplam 993 halk eğitimi merkezinde kullanılmak üzere yüzlerce farklı alanda 3487 eğitim modülü hazırlandığı ifade edildi. Verilen bilgilere göre, bugüne kadar bu merkezlerde farklı yaş grupları ve bölgesel ihtiyaçlar dikkate alınarak toplamda 34.900.579 kişiye eğitim imkânı sağlandı. Ayrıca özellikle kadınların ve dezavantajlı grupların rahatlıkla ulaşabildikleri, ihtiyaç duydukları her alanda bilgi ve eğitim alabildikleri halk eğitim merkezlerinin Suriyeli yetişkinlerin eğitiminde de önemli rol üstlendiği ifade edildi. Katılımcılar Türk dilini öğrenememe ve Türkçe anlamamanın, genellikle kuralları ve düzenlemeleri anlamamak anlamına geldiğini bildirdi-

ler. İŞKUR'un kurulduğu 1946'dan bu yana dil eğitimine faaliyetleri arasında yer vermemişken Suriye krizi ile beraber bu durumun değiştiği kaydedildi. Kurallara ve düzenlemelere hâkim olmanın o ülkenin dilini bilmeyi gerektirdiği, dili konuşamama durumunun uyum açısından büyük bir engel oluşturduğu belirtildi. Ayrıca, Türk dilini bilmenin çalışan Suriyeliler için de iş hayatında sömürüyü önlediği, kişinin hakkını arayabildiği, işverenleri ile konuşabildiği ve sorunlarını yönetebilme yeteneği kazandığı görüldü. Yapılan konuşmalarda hükümetin eğitim politikaları içinde mesleki eğitim liseleri ile mesleki eğitim merkezlerinin öneminin artmakta olduğu ve bu gelişmemin sonucunda Suriyeliler için bir yandan çalışıp diğer yandan eğitimlerini sürdürmeleri imkânı tanındığı söylendi.

Konferansta mesleki eğitimin istihdam olanakları ve sosyal uyum açılarından bir fırsat olduğu belirtilirken çok sayıda proje çerçevesinde verilen meslek kurslarının çalışma izni almadaki güçlükler nedeniyle kayıtlı istihdama fazla katkıda bulunmadığı konusunda fikir birliği oluştu. Suriyelilerin iş yeri açması ve Türkiye ekonomisine katkıda bulunmasının teorik olarak mümkün olduğu ama Türkiye'de bir iş kurmak isteyen Suriyelilerin bazı zorluklarla karşılaştıklarının tespit edildiği de ifade edildi. Hem Suriyeli mülteciler hem de Türk işverenlerle yapılan mülakatlarda, Türkiye'deki Suriyeliler için bir iş kurmanın, Suriye'de bir iş kurmaktan çok daha karmaşık olduğunun söylendiği kaydedildi.

1. GÜN AÇILIŞ KONUŞMALARI

Ali Rıza Beşkat

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Uyum ve İletişim Daire Başkan Vekili

Sözlerime başlamadan önce hepinizi saygıyla selamlıyorum. Göç bu topraklarda yeni bir olgu değildir ve üzerinde yaşadığımız Anadolu toprakları tarihin her döneminde çok ciddi sayıda ve kitlesel göç akınlarına maruz kalmıştır. Bu göçlerin bir sonucu olarak bugün medeniyetimiz şekillenerek bize miras kalmıştır. Yakın tarihimize baktığımız zaman Bulgar göçmenleri, Selanik göçmenleri, Kafkas göçmenleri ve mübadele ile gelen kişiler gibi çok farklı kesimden insanlar, devletin kuruluş döneminde ülkemize gelmiş ve bugün toplumumuza uyum sağlamıştır. Yine yakın döneme baktığımız zaman Irak ve İran'da meydana gelen olaylar sonucu kitlesel olarak insanlar bu topraklara gelmiş ve devletimiz, milletimiz, medeniyetimiz bu göçleri başarıyla yönetmiştir. 2011 yılında Suriye'de başlayan insani kriz ve iç savaşın sonucu olarak çok ciddi sayıda insan hareketliliği olmuş ve göç daha kitlesel hale gelmiştir. Bütün bu göçlerin bir sonucu olarak bugün itibarıyla ülkemizde yaklaşık 192 farklı uyruktan 4,8 milyon yabancı insan, uluslararası koruma, geçici koruma statüsü veya ikamet

izni sahibi olarak ülkemizde hayatını devam ettirmektedir. 2013 yılında 6458 sayılı kanun ile ülkemizin göç yönetim sistemi kurulmuştur ve özellikle ilk dönemlerde düzensiz göçün önlenmesi, düzenli göçün desteklenmesi, uluslararası koruma, geçici koruma kayıt ve statü işlemlerinin yapılması gibi çok ciddi ve elzem konularda yol kat edilmiştir. Bugün geldiğimiz noktada 2018-2019 yıllarında ve önümüzdeki süreçte göç yönetiminin ayrılmaz ve önemli bir diğer bileşeni olan uyum unsuru gündeme gelmiştir. Tabi uyum konusu yine 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanunu verimli okuduğunuz zaman uyum konusunda karşılıklılık ilkesi öne çıkmaktadır. Uyum konusunda, Türk vatandaşlarını bilgilendirme ve çeşitli olumsuz durumlarının önüne geçme gibi konular da rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra yabancılara yönelik eğitim, sağlık konuları ve bugün olduğu gibi istihdam sağlama, bilgilendirme gibi uyumun çeşitli alanlarında faaliyetler gösterilmektedir. Dolayısıyla uyumun karşılıklılık özelliği bizim için önemlidir. Bu nedenle uyum konusunda oldukça kapsayıcı politikalar düşünülmekte ve uygulanmaktadır. Bizler uyum konusuna önem veriyoruz, uyum konusunu dillendiriyoruz çünkü biliyoruz ki göçmenler biraz önce verilen sayılardan istatistiklerden çok daha ötesine sahip.

Aslında 4.8 milyonun her biri birer insan, kendi topraklarını bırakıp gelirken valizlerinde kendi tecrübelerini, geçmişlerini, kültürlerini, acılarını ve umutlarını da ülkemize taşıyorlar. Yabancıların istihdama, eğitime dahil olması, sağlık hizmetlerinden aktif faydalanması, ülkemizdeki hak ve yükümlülüklerini doğru bir şekilde öğrenerek buna uygun biçimde barış içinde ülkemizde yaşamalarını önemsiyoruz. Bunun yanı sıra kendi toplumumuzun da bilgilendirilmesi ve dezenformasyonun önüne geçilmesi için ciddi ça-

lışmalar yürütüyoruz. Tabi bu çalışmalarımız kapsamında bizlere destek olan ilgili sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşların desteğini her zaman yanımızda hissediyoruz. Bir bütün olarak göçü doğru bir şekilde yöneterek daha sağlam, daha doğru temellerle etkin bir göç yönetimine ulaşmaya çalışıyoruz. Bu duygu ve düşüncelerle sizlere beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum. Bana konuşma fırsatı veren organizatörlere, İGAM'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Metin Çorabatır

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Başkanı

Günaydın, ilgili kamu kurumlarının yerli ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin, uluslararası örgütlerin ve AB'nin değerli temsilcileri; çok değerli konuklarımız konferansımıza hoş geldiniz. İlk olarak Ali Rıza Bey'in de söylediği gibi hükümetimizin ilan ettiği uyum yılında istihdama yönelik böyle kapsamlı bir toplantı yapılması özel önem taşıyor. Çünkü istihdam, uyumun en önemli unsurlarından birisidir. İkinci olarak mültecilerin çalışması konusu; Türkiye'de ilk kez kamu kurumları, STK'lar, uluslararası örgütler, meslek odaları, mülteci temsilcileri gibi farklı çevrelerden geniş katılıma ev sahipliği yapan, bütün paydaşların bir araya geldiği, kamuya açık bir toplantıda ele alınacaktır. İlk defa böyle geniş katılımlı bir konferans düzenleniyor olması nedeniyle bazı eksiklikler haliyle olacaktır. Ama buna rağmen güzel sonuçlar alabileceğimize inanıyoruz. Bu

konferansı Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve İGAM iş birliği ile hazırladık. Konferansımız Alman kuruluşu GIZ ve onun QUDRA Projesi'nin cömert katkıları ile gerçekleşti. Aynı şekilde Durable Solutions Platform da bize yurt dışından yabancı konuklarımızın gelmesine destek sağladı. Kendilerine de çok teşekkür ediyoruz.

Türkiye 3,6 milyon Suriye vatandaşına geçici koruma sağladı. Bunun yanı sıra Türkiye'de 400.000 kadar diğer ülke vatandaşı, uluslararası koruma başvurusu yapmış veya şartlı mülteci statüsü almış durumda. Göç İdaresi Genel Müdürü Sayın Abdullah Ayaz'ın basına yansıyan ifadesi "Geçen hafta itibari ile Türkiye'de kayıtlı yabancıların toplam sayısı 4,9 milyon civarında." şeklindeydi. Bu sayı hem mültecileri hem de Türkiye'de ikamet eden diğer yabancıları işaret ediyor. Sanırım bugün ve yarın yapacağımız tartışmalarda devamlı olarak söz konusu 4,9 milyon yabancıların statüleri arasındaki farkı ön planda tutmamız gerekecek. Çünkü statü farklılıkları bizleri farklı sonuçlara götürecek unsurlardır.

Yapılacak tartışmalarda, mültecilerin ne kadar süredir Türkiye’de oldukları ve istihdama erişimin bu aşamadaki rolü göz önünde bulundurulması gereken konulardır. Kısaca bugün ve yarın uluslararası hukukun, Türkiye’deki mevzuatın ve toplumsal gerçeklerin ışığı altında mültecilerin çalışma hakkı ve imkânları ile bu alanda yaşadıkları zorlukları değerlendireceğiz. Mülteciyi, bir ülkedeki yabancılardan ayıran en önemli şey anavatanı olan ülkenin korumasından yararlanamamasıdır. Örneğin Türkiye’de çalışma izni olan, öğrenci olarak ülkemize gelmiş veya emekliliğini Türkiye’nin güneşinden faydalanarak buralarda geçirmek isteyen ve bu nedenle Türkiye’ye yerleşen yabancıların arkalarında anavatanları olan ülkelerin koruması bulunmaktadır. Mültecilerin durumu tamamen farklıdır. Mülteciler tanım itibarıyla kendi ülkelerinin korumasından yararlanamamaktadır. Dolayısıyla bu konumdaki kişiler uluslararası koruma altına alınmaktadır. İltica ettikleri ülke, uluslararası toplum adına onlara koruma sağlamaktadır. Mültecilerin korunmasına dair en önemli uluslararası hukuk metni 1951 Cenevre Sözleşmesi ve onun 1967 tarihli protokolüdür. 1951 Sözleşmesinin 3. maddesi, taraf devletlerin sözleşme hükümlerini mültecilere; ırk, din veya geldikleri ülke bakımından ayırım yapmadan uygulamalarını öngörmektedir. Aynı Söz-

leşmenin 7. maddesine göre, ev sahibi ülkeler genel olarak yabancılara uyguladıkları muameleleri mültecilere de karşı göstermelidirler. Uluslararası mülteci hukuku, mültecilerin bulundukları devletle olan bağlarının gelişmesine paralel olarak onların haklarının da derinleşip genişlemesine imkân tanımaktadır. Mültecilerin yasal kalış süreleri uzadıkça o ülkede sahip olacakları haklar da derinleşmekte ve genişlemektedir. Sözleşmenin 7. maddesi şöyle demektedir; “Bu Sözleşme’nin daha uygun hükümler içerdiği durumlar hariç tutulmak koşuluyla, her Taraf Devlet, mültecilere, genel olarak yabancılara uyguladığı muameleyi uygulayacaktır.” Mültecilerin ücretli işlerde çalışmalarını aynı sözleşmenin 17. maddesi düzenlemektedir. 17. madde Gelir Getirici İşler başlığı altında; “1- Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikaamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışma hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır. 2- Her halde ulusal işgücü piyasasını korumak amacıyla, yabancılara veya yabancıların çalıştırılmalarına konan sınırlama tedbirleri, bu Sözleşme’nin, ilgili Taraf Devlette yürürlüğe girdiği tarihte söz konusu tedbirlerden muaf tutulan veya aşağıdaki koşullardan birine sahip olan mültecilere uygulanmayacaktır:

- (a) Ülkede üç yıl ikamet etmiş olmak;
- (b) İkamet ettiği ülkenin vatandaşı olan bir kimse ile evli bulunmak.

Eşini terk etmiş olan bir mülteci bu hükümden istifadeyi iddia edemeyebilir;

- (c) İkamet ettiği ülkenin vatandaşlığını taşıyan bir veya daha fazla çocuğu olmak.

3-Taraf Devletler, ücretli mesleklerde çalışmak bakımından bütün mültecilerin ve özellikle ülkelerine, bir işçi bulma programına yahut göçmen getirme planına göre girmiş olan Mültecilerin haklarını, vatandaşlarına tanıdıkları çalışma haklarıyla aynı noktaya getirme konusunda sıcak bakacaklardır.”

Sosyal durum ile ilgili olarak da Sözleşmenin 24. Maddesi:

“Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, aşağıdaki konularda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır:

- (a) Yasalarla düzenlendiği veya idari makamların yetkisine tabi oldukları ölçüde: maaşın bir parçası olduğu durumlarda aile yardımları, çalışma saatine göre bası ücret, fazla mesai ödemeleri, ücretli tatiller, eve iş götürmeye sınırlamalar, en az çalışma yaşı, çıraklık ve mesleki eğitim, kadınların ve gençlerin çalışması ve toplu ücret görüşmelerinden yararlanma” şeklindedir.

Bu tür sorumlulukların temelinde; bir yanda mültecilerin temel insan haklarına sahip bireyler olduğu anlayışı, diğer yanda sığındıkları ve yerleştikleri ülkede mültecilerin ilelebet yardımlarla ayakta durmasının pek mümkün olmadığı anlayışı yatmaktadır. Sığınma hukukunun gelişimine baktığımız zaman; çalışma hakkının, insanların uyumu ve topluma katkıları açısından önemli olduğu görülmektedir.

Türkiye coğrafi kısıtlama ile 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmayı sürdürüyor. Genel olarak Avrupa dışından gelen mülteciler için entegrasyon kalıcı bir çözüm olarak düşünülmemektedir. Buna karşın bugün 4 milyon civarında insanla bir arada yaşama durumuyla karşı karşıyayız. Bu yılın uyum yılı ilan edilmesi de bu zaruretin bir göstergesidir. Uyumun en önemli unsurunu çalışma imkânı ve hakları oluşturmaktadır. İki gün boyunca siz değerli katılımcılar ve uzmanlarımız ile uluslararası hukuk ve Türkiye'deki mevzuatın ışığı altında çok değerli tartışmalar yapacağız. Tartışmaların ortaya koyduğu sonuçları yazılı hale getirerek hem siyasi karar vericilere yardımcı olabilmeyi hem de bu tartışma sonuçları ile tarihe bir not düşmeyi hedefliyoruz.

Hepinize teşekkür ediyor ve yaratıcı fikirlerin öne çıktığı keyifli tartışmalar diliyorum.

Jean-Marie Garelli

BMMYK Türkiye Temsilci Yardımcısı

Değerli misafirlerimiz, sevgili meslektaşlarım bugün burada sizlerle beraber olmak benim için bir zevk. Sekiz yıl boyunca, Suriye'deki kriz devam etti ve büyük bir yer değiştirme dalgasına ve sivil şiddete neden oldu. Bunun sonucunda dünyanın en büyük mülteci grubu olan 3,6 milyon Suriyeli, Türkiye tarafından karşılandı. Krizin başlamasından bu yana, Türkiye ve devlet kurumları cömert misafirperverlik gösterdi. Türkiye'nin yasal çerçevesi Göç İdaresi temsilcisi tarafından da belirtildiği gibi, mültecilere eğitim, sağlık, sosyal koruma gibi kamu hizmetlerine erişim imkanı sunmaktadır. Ayrıca, onlara yasal olarak çalışma ve iş kurma hakkı da sunuyor. Türkiye dünya çapında bir örnek olarak ele alınmalıdır. 20 yıl öncesi ile kıyaslandığında dünyada yerlerinden edilen insan sayısı 2 katına çıkmıştır.

20 yıl öncesi ile kıyaslandığında dünyada yerle-

rinden edilen insan sayısı 2 katına çıkmıştır. Savaş ve zorla yerinden edilme gibi nedenlerden dolayı 70.8 milyon kişi ülkelerinden kaçtı, bu sayının yarısı çocuktur. Suriye krizi 8 yıldır devam ediyor. Türkiye 3.6 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapıyor. Bu rakam diğer ülkelerden gelen mültecilerle 4 milyon kişi ediyor. Bu insanların topluma dâhil edilmesi için bu konferans oldukça önemli. Türkiye halkına ve devletine bu cömertliği için teşekkürler. Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı topluluklara BMMYK de destek veriyor. Türkiye'ye gelen mültecilerin getirdiği baskılar oluyor. Bu baskıların çözülmesi için de destek veriliyor. Mülteciler kültürleri ve becerileri ile geldikleri ülkelere katkı sağlıyor. Kendi kaynaklarını da getiriyorlar. Bu insanların gelir kaynaklarının olması, kendi ayaklarının üzerinde durması çok önemli. Bu kaynakların olması onların sosyal uyum sürecine bir katkı. Bu konferans da bu yüzden çok önemli. 2018 Aralık'ta mültecilere yönelik küresel kompaktın imzalanması ile bu çalışmalara devam ediyoruz"

Grafik-1

BMMYK Türkiye:
Türkiye'deki
Mültecilerin ve
Sığınmaacıların
İllere Göre
Dağılımı - Mayıs
2019

PANEL 1:

SOSYAL UYUM ÇERÇEVESİNDE YABANCILARIN ÜLKEMİZDEKİ STATÜLERİ, HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Açılış Konuşması:

Burak Yaşar, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç Uzmanı

Moderatör:

Metin Çorabatır, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Başkanı

Panelistler:

Özge Bayar, Ankara İl Göç İdaresi Müd. Geçici Koruma Çalışma Grup Başkanı

Av. Sinem Çakan, Ankara İl Göç İdaresi Müd. Hukuk İşleri Çalışma Grup Başkanı

Ahmet Danışman, Ankara İl Göç İdaresi Müd. Göç Uzmanı

İsmail Yıldırım, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara İl Müdürlüğü

Dr. Öğr. Üyesi Fulya Memişoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi

Açılış Konuşması

Burak Yaşar

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,
Göç Uzmanı

UNHCR tarafından Haziran 2019 yılında yayımlanan rapora göz attığımızda UN-RWA altındaki Filistinli mülteciler hariç olmak üzere dünya mülteci nüfusunun dağılımında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin mülteci nüfusunun büyük kısmına ev sahipliği yaptığını görmekteyiz. Gelişmiş olan ülkelerin dünya mülteci nüfusunun sadece %16'sına ev sahipliği yapması bu durumun en önemli kanıtlarından birisidir. Ülkemiz, özellikle Suriye'de yaşanan insani kriz neticesinde uygulamış olduğu politikalar neticesinde son 5 yıldır dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Bu durum, ülkemizin kriz karşısında insani ve hukuki sorumluluğunu yerine getirdiğinin göstergesidir. Ayrıca, dünya genelinde her 5 mülteciye 4'ünün kendi menşe ülkesine yakın bölgede yaşadığı göz önünde tutulduğunda Dünyada en çok mülteci üreten Afganistan ve Suriye'den kaynaklı olarak ülkemizin karşı karşıya kaldığı göç akınını anlayabiliriz.

Türkiye'de göç yönetiminden ana sorumlu kurum Göç İdaresi Genel Müdürlüğüdür. Uzmanlaşmış bir sivil göç yönetimine duyulan ihtiyacın cevabı olarak ortaya çıkan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte kurulmuştur. 11 Nisan 2013 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan kanun ile faaliyete geçen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Mayıs 2015 tarihi itibarıyla 81 ilde örgütlenmesi tamamlamış ve tüm ülkede hizmet verebilir hale gelmiştir.

Genel Müdürlüğümüzün kurucu kanununa baktığımız zaman kanunun üç ana bölümden oluştuğunu görmekteyiz. Bu bölümlerden ilkini yabancılar, ikincisi uluslararası koruma, üçüncüsünü ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü teşkilatı oluşturmaktadır. Bu kanun aynı zamanda yabancıların Türkiye'deki statülerine, hak ve

yükümlülüklerine dair ana çerçeveyi çizmektedir. Ülkemiz her ne kadar 3,6 milyon Suriyeliye ve 400.000 uluslararası koruma altındaki yabancıya ev sahipliği etse de uzun zamandır da çeşitli saiklerle gelen yabancılara ev sahipliği yapmaktadır. Ülkemiz geçiş ülke konumunun yanı sıra hedef ülke haline de dönüşmüştür. Bu dönüşümdeki en büyük etken, ülkemizin siyasi ve ekonomik istikrarıdır. Türkiye'de ikamet rakamlarına baktığımız zaman şu anki rakamımız 992 bin seviyesine gelmiştir. Bu rakam aynı zamanda bize şunu ifade ediyor: ülkemizde bulunan her dört yabancından birisinin aslında düzenli göçmen olduğunu.

Düzenli göç; yabancıların vize, ikamet ve iskân gibi yasal yollarla ülkeye girişini, ülkede kalışını ve ülkeden çıkışını ifade ederken düzensiz göç, ülkeye yasal olmayan yollara girişi, kalışı ve çıkışı ifade etmektedir. Özellikle doğu sınırlarımızın sınır geçişlerine elverişli yapısı nedeniyle ülkemiz yoğun bir düzensiz göç baskısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Rakamlara baktığımızda 2014 yılına kadar 50 bin civarında olan düzensiz göç, 2014 yılıyla beraber 200 bin bandına ulaşmıştır. Düzensiz göç sadece tek bir ülkenin yürütebileceği bir süreç olmadığı için ikili anlaşmalar çok büyük önem taşımaktadır. Bu anlaşmalardan bir tanesi de geri kabul anlaşmasıdır. Bu anlaşmaların yürütülmesinden Genel Müdürlüğümüz sorumludur. 2015 yılından itibaren ülkemizden Ege Denizi üzerinden Avrupa'ya geçişlerin artması sonucunda AB ile yapılan görüşmelerle Mart 2016'da geri alım konusunda mutabakat imzalanmıştır.

Genel Müdürlüğümüzün bir diğer görev ve yetki alanı ise uluslararası koruma konusudur. Ülkesinin vatandaşlarına sağladığı haklardan 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'de yer alan gerekçeler doğrultusunda faydalanamayan ya da haklı bir korku nedeniyle faydalanmak istemeyen yabancıların ülkemizde uluslararası koruma başvurusu hakkı bulunmaktadır. Ülkemizin uluslararası koruma kapsamında sağladığı statüler; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil korumadır.

2011 yılında Suriye’de başlayan insani kriz neticesinde ülkemiz gerekli adımları atmış ve açık kapı politikası uygulayarak Suriye’den gelen kişilere geçici koruma statüsü vermiştir. Bu kapsamda günümüzde 3,6 milyon Suriyeli geçici koruma altında ülkemizde bulunmaktadır.

Ülkemizde bulunan yaklaşık her 22 kişiden 1’nin Suriyeli, her 16 kişiden 1’nin yabancı oldu-

ğunu göz önünde bulundurduğumuzda ev sahibi toplum ile yabancıların karşılıklı uyumlarının sağlanmasının ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. Bu kapsamda, Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda çıkartılan Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı doğrultusunda tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte gerekli faaliyetleri yürütmekteyiz.

Panelist

Özge Bayar

Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü,
Geçici Koruma Çalışma Grup Başkanı

Çok değerli katılımcılar öncelikle hepiniz hoş geldiniz. Bugün sizlere geçici koruma nedir, kapsamından, unsurlarından, geçici koruma altındaki Suriyelilerin haklarından ve İl Göç İdaresi Müdürlüğümüzde geçici koruma altındaki Suriyeliler ile ilgili işlemlerden bahsetmeye çalışacağım. Bana da bu konferansta yer verdiğiniz ve dinlediğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Bildiğiniz üzerinde günümüzde uluslararası bir nitelik kazanan göç hareketleri, sadece göç alan devletlerde değil, küreselleşmenin hissedildiği tüm coğrafyalarda siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla gündemin ilk sıralarına yerleşmiştir ve aynı zamanda uluslararası ilişkilerin ve politikanın temel belirleyicisi haline gelmiştir. Türkiye ise, önemli geçiş güzergâhları üzerinde bulunması sebebiyle söz konusu hareketlerin odağındaki ülkelerden biridir. Göç hareketleri açısından Türkiye’nin “geçiş ülkesi” konumu son yıllarda değişime uğramış ve ülkemiz aynı zamanda bir “hedef ülke” konumuna gelmiştir. Arap devrimlerinin tetiklediği gösteri ve protestolarla Mart 2011’de başlayan ve giderek şiddetlenen bir iç savaşa dönüşen Suriye krizinin ve iç savaşının en önemli boyutlarından biri dünyanın tanık olduğu en kötü kriz olmasıdır. Kriz bölgesel bir kriz olmanın çok ötesinde uluslararası bir nitelik kazanmış durumdadır.

Suriye’den Türkiye’ye sığınmacı akışı, 29 Nisan 2011 tarihinde Suriye’deki çatışmalardan kaçan 250-300 kadar Suriye vatandaşının Türkiye topraklarına sığınma talebinde bulunmasıyla başladı ve şu anda karşı karşıya kaldığımız sayı 3,6 milyonu geçmiş durumda. Türkiye, 2009 yılında Suriye ile karşılıklı olarak almış olduğu vizeleri kaldırma kararı çerçevesinde mülteci krizi karşısında “açık kapı” politikasını benimsedi ve sığınmacıların barınması için Hatay ilinde kamplar kurdu. Açık kapı politikasını Türkiye topraklarında koşulsuz olarak uyguladık. Geri göndermeme ilkesini yine istisnasız olarak uyguladık ve gelen tüm Suriyelilerin ilk etapta temel tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını hedefledik.

Ancak geçici koruma arkadaşlarımızın da bahsettiği üzere 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 22 Ekim 2014 tarihli ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte yasal dayanak kazanmıştır. Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur.

Geçici koruma, uluslararası koruma başlığı altında gözüксе de 6458 sayılı kanunun 91. maddesinde şu şekilde yer almaktadır:

- Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış,
- Ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen,
- Acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya

sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanmaktadır.

Biz Göç İdaresi merkez ve taşra teşkilatı olarak yabancılara yönelik iş ve işlemleri yürütmekteyiz. 81 ilde yapılanmış olan taşra teşkilatları olarak İl Göç İdaresi tarafından Suriyelilere verilen hizmetler ise şu şekildedir:

- İlk etapta illerde ikamet eden Suriyeli yabancının ilk olarak biyometrik verileri alınarak kimlik tespiti ve kayıt işlemleri yapılarak şahıslara 30 gün süreli kayıt belgesi düzenlenmektedir. 30 günlük süre sonunda “GöçNet” sisteminden inceleme yapılarak hakkında olumsuz bir duruma rastlanmayan yabancılardan kayıt belgesi alınarak “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” düzenlenmektedir.
- Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerden herhangi bir sebeple (doğum, ölüm, evlenme, boşanma, ikamet il değişikliği, v.s) müdürlüğe başvuranların parmak izi sorgulaması ve kimlik tespiti yapılarak güncelleme işlemleri gerçekleştirilmektedir.
- Üçüncü ülke makamlarınca adlarına vize/ikamet düzenlenen geçici koruma kapsamındaki yabancının ülkemizden çıkış taleplerinin değerlendirmesi yapılarak çıkması uygun bulunanların çıkışlarının gerçekleştirilebilmesi için gerekli işlemler yapılmaktadır.
- İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği personeli ile birlikte Suriyeli yabancılarla gerçekleştirilen gönüllü geri dönüş istek görüşmeleri neticesinde olumlu değerlendirilenler için gönüllü geri dönüş işlemleri yürütülmektedir.
- Geçici koruma kapsamında bulunan yabancının Suriye’de bulunan eşleri ve çocukları ile Türkiye’de bir araya gelmek üzere yaptıkları aile birleşimi talepleri değerlendirilerek gerekli işlemler yapılmaktadır.
- Özel ihtiyaç sahibi kişilerin özel ihtiyaçları tespit edilerek ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kurumlara bilgiler verilerek işbirliği içe-

risinde yönlendirilmesi yapılmaktadır.

- İstisnai vatandaşlık kapsamında şahısların başvuruları alınarak il emniyet ve il nüfus müdürlükleri ile koordineli çalışarak hazırlanan dosyalar ilgili komisyona sunulmaktadır.
- Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yabancılardan özel ihtiyaç sahibi olanlar, yabancının başvurusuna istinaden genel müdürlüğün uygunluk görüşü ve onayı ile geçici barınma merkezlerine sevk edilmektedir.
- Geçici koruma kimlik belgesinde mutlaka mühür ve imzalayan kişinin kaşesi ya da sicili ve imzası bulunmalıdır. Bir de soğuk damga mührü olmalıdır. Maalesef, sahtesinin üretilmesi çok kolaydır.
- Suriye uyruklu yabancılar bu belge ile ikamet ettikleri il sınırları içerisinde herhangi bir belgeye ihtiyaç duymadan seyahat edebilirler. İkamet ettikleri il dışına seyahatleri ancak “Yol İzin Belgesi” ile sağlanabilir. Yol izin belgesi tek başına kullanılmamakta olup, Geçici Koruma Kimlik Belgesi ile beraber kullanılmalıdır.

Geçici koruma kimlik belgesinin sakladığı haklar şu şekildedir;

- Söz konusu yabancıya Türkiye’de yasal olarak kalış hakkı sağlamaktadır.
- Herhangi bir harca ve ücrete tabi değildir.
- 6458 sayılı Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer değildir.
- Türk vatandaşlığına başvuru ya da geçiş hakkı sağlamaz.

Bir Suriyeli olarak Türkiye’de geçici koruma kimlik kartın varsa;

- Yasal kalış hakkına sahip olursun.
- Sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilirsin.
- Eğitime başlama ve devam etme hakkına sahip olursun.
- Çalışma izni alarak çalışma hakkına sahip olursun.
- Evlenme hakkına sahip olursun.
- Sosyal yardımlara doğrudan erişim hakkına

sahip olursun (Finansal yardım, aynı yardım vb.).

Ancak bir Suriyeli olarak Türkiye’de geçici koruma kimlik kartın yoksa;

- Çalışma izni alamayacağın için iş bulamazsın.
- Sağlık hizmetlerinden yararlanabilirsin, ancak bunun için ücret ödemek gerekir.
- Evlenme hakkından yararlanamazsın.
- Eğitim hakkından yararlanamazsın.
- Sosyal yardımlardan yararlanamazsın.

Bu sebepler ile geçici koruma belgesi Suriyeliler için çok önemlidir.

Göç idaresi genel müdürlüğü olarak; 6883 sayılı geçici koruma yönetmeliği ile; sağlık, eğitim, çalışma izni, sosyal yardım ve hizmetlere erişim haklarını hukuki güvence altına aldık.

Ülkemizde bulunan Suriye uyruklu yabancılar ile ilgili hizmet verecek ilgili bakanlıklar da bu yönetmelik çerçevesinde uygulayacakları alt mevzuatlarını belirlediler.

Bu konferansın ana konusu olan çalışma hakkına geldiğimizde ise Suriyelilerin nasıl çalışma izni aldığını açıklayabiliriz:

1. En az 6 ay süreli geçici koruma kimlik kartına sahip olmalı.
2. İşveren ile iş sözleşmesi imzalamalıdır.
3. İşveren, çalıştıracağı Suriye uyruklu yabancıların bilgilerini kendi e-Devlet hesabına girmelidir ve yabancıya ait vesikalık bir fotoğraf ile yapılan sözleşmeyi e-Devlet hesabına yüklemelidir.
4. Başvuru; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından değerlendirilir ve onaylanır.

Kimlerin Çalışma İzni Başvurusu Kabul Edilir?

Eğer bir Suriyeli Türkiye’de geçici koruma altında bulunuyor ve aşağıdaki şartları sağlıyor ise çalışma izni başvurusu kabul edilir:

Geçici koruma altında olduğunu kanıtlayan (99 ile başlayan yabancı kimlik numarası) ve çalışma izni için başvurduğu tarihten geriye doğru, en az 6 ay süreli bir geçici koruma kimlik kartına

sahip ise,

- Çalışma izni için başvurduğu il ile geçici koruma kimliğini aldığı il aynı ise,
- Çalışmak istediği iş yerinde istihdam edilen geçici koruma sağlanan kişilerin sayısı, Türk vatandaşı işçilerin %10’unu geçmiyor ise,
- Ön izin gerektiren bir meslek dalında çalışmak istiyorsa (Mesleki yeterlilik gerektiren sağlık ve eğitim hizmetlerinde çalışacaksa) ve söz konusu ön izni aldıysa (Ön izin belgesi ilgili bakanlık tarafından düzenlenir),
- Türkiye’de başka bir iş yerinde çalışmak üzere alınmış hali hazırda bir çalışma izni belgesi ya da bekleyen bir çalışma izni başvurusu yoksa çalışma izni alabilir.

İstihdam Kotası ve İstisnaları Nelerdir?

Bir iş yerinde çalışan geçici koruma altında bulunan işçilerin sayısı, aynı iş yerinde çalışan Türk vatandaşı işçilerin sayısının yüzde onundan fazla olamaz. Ancak, hiç Türk vatandaşı çalışanı bulunmayan veya toplam çalışan sayısı 10’dan az olan işyerlerinde, geçici koruma sağlanan en fazla 1 yabancıya çalışma izni verilebilir.

Ayrıca, işveren tarafından; işyerinin kayıtlı bulunduğu ildeki Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünden, çalışma izni başvurusu tarihinden önceki dört haftalık süre içerisinde yabancıların çalıştırılacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunmadığının belgelendirdiği başvurularda istihdam kotası uygulanmayabilir.

Ön İzin Gerektiren Meslekler Nelerdir?

Suriye uyruklu yabancı, Türkiye’de geçici koruma altında bulunuyor ve mesleki yeterlilik gerektiren eğitim ya da sağlık hizmetlerinde çalışmak istiyor ise, ön izin alması gerekiyor. Bunun için, çalışma izni başvurusundan önce, ilk olarak ilgili bakanlığa ön izin başvurusu yapılmalıdır.

Sağlık alanında çalışmak için Sağlık Bakanlığı’na, eğitim alanında çalışmak için Milli Eğitim Bakanlığı’na başvurmalıdır.

Çalışma izni başvurusu hangi durumlarda reddedilir?

- Başvuru yaptığı iş yerinde, geçici koruma altında Türkiye’de bulunan çalışanların sayısı, Türk vatandaşı çalışanların sayısının onda birinden fazla ise,
- Başvuru yaptığı iş sadece Türk vatandaşlarının çalışmasına müsaade edilen alanlardan birinde ise,
- Başvuru yaptığı iş ön izin gerektiren alanlardan birinde ise ve söz konusu ön izni alınmadıysa,
- Sağlık Bakanlığı, sağlık alanında meslek sahipleri için, Milli Eğitim Bakanlığı ya da Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı, eğitim alanında meslek sahipleri için genel kriterleri çalışma izni alması için uygun değil ise, ilgili devlet kurumu / kurumları başvuru ile ilgili olumsuz görüş bildirir ise çalışma izni başvurunun reddedilir.

Eğer bir yabancıya Türkiye’de geçici koruma sağlanmış ise;

- Çalışma izni muafiyeti veya çalışma izni al-

madan çalışamaz ya da çalıştırılmaz.

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Mevzuatı ve diğer ulusal mevzuattan kaynaklanan hak ve yükümlülükleri saklıdır.
- Düzenlenen çalışma izin belgesi ile çalışma izni muafiyetine ilişkin bilgi formu ikamet izni yerine geçmez.
- En fazla 1 yıl süreli çalışma izni ya da çalışma izni muafiyet belgesi alabilir. 1 yılın sonunda bu izin yenilenmelidir.
- Bu yenilemeyi ilk yılki çalışma izni süresinin dolmasına altmış gün kalmasından itibaren ve her durumda çalışma izni süresi dolmadan gerçekleştirebilir.
- Geçici koruma kapsamında en az 6 aydır Türkiye’de ise ve bunu kanıtlayan bir kimliği varsa, “iş arayan” olarak Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine kayıt yaptırabilir.
- Şu an 3,6 milyonu aşan Suriyeli bulunmaktadır. Geçici koruma merkezinde kalan 109.062 olup geri kalanları kentlerde yaşamaktadır.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkürler.

Panelist

Av. Sinem Çakan

Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü,
Hukuk İşleri Çalışma Grup Başkanı

Hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası çerçeve şu şekildedir;

- 1951 tarihli mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşme
- Birleşmiş milletler insan hakları komitesi medeni ve siyasi haklar sözleşmesi
- Sosyal ekonomik ve kültürel haklar sözleşmesi
- Avrupa insan hakları sözleşmesi
- Avrupa sosyal şartı

Ulusal Çerçeve ise Anayasamızda bazı maddelerde düzenlenmiştir.

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve

benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir.

Madde 12 – Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

Madde 16 – Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Kayıt ve Kontrol

MADDE 69 – (1) Uluslararası koruma başvuruları valiliklerce kaydedilir.

(7) Başvuru sahibine kayıt esnasında; kimlik bilgilerini içeren, uluslararası koruma başvurusunda bulunduğunu belirten, otuz gün geçerli kayıt belgesi verilir. Kayıt belgesi, gerektiğinde otuz günlük sürelerle uzatılabilir. Kayıt belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp başvuru sahibinin

Türkiye’de kalışına imkân sağlar.

MADDE 76 – (1) Mülakatı tamamlanan başvuru sahibine ve varsa birlikte geldiği aile üyelerine, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten ve yabancı kimlik numarasını içeren altı ay süreli “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi” düzenlenir. Başvurusu sonuçlandırılmayanların kimlik belgeleri altı aylık sürelerle uzatılır.

(4) Kimlik belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp ikamet izni yerine geçer.

MADDE 83 – (1) Mülteci statüsü verilenlere yabancı kimlik numarasını içeren üçer yıl süreli kimlik belgesi düzenlenir.

(2) Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilene, yabancı kimlik numarasını içeren birer yıl süreli kimlik belgesi düzenlenir.

(3) Birinci ve ikinci fıkralardaki kimlik belgeleri hiçbir harca tabi olmayıp ikamet izni yerine geçer. Kimlik belgelerinin şekil ve içeriği genel müdürlükçe belirlenir.

Yabancılar sunulan hizmetleri ise bazı başlıklar altında toplayabiliriz.

Bilgilendirme ve Tercümanlık

- YUKK M. 70 uyarınca başvuru sahipleri başvurusu ile takip edilecek usuller, hak ve yükümlülükleri, itiraz usulleri gibi konularda kayıt esnasında bilgilendirilir.
- Uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin talep etmesi halinde uluslararası koruma işlemlerinde tercümanlık hizmeti sağlanır.
- Başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan danışmanlık hizmetlerinden yararlanabilirler.

Avukatlık ve Danışmanlık Hizmetleri

MADDE 81 – (1) Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler, bu kısımda yazılı iş ve işlemlerle ilgili olarak, ücretleri kendilerince karşılanması kaydıyla avukat tarafından temsil edilebilir.

(2) Avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayan başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiye, bu kısım kapsamındaki iş

ve işlemlerle ilgili olarak yargı önündeki başvurularında 1136 sayılı Kanunun adli yardım hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.

(3) Başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişi, sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilir.

Sağlık Hizmetleri

MADDE 89 – (2) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilir.

(3) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden;

a) Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur. Primleri Genel Müdürlük tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir.

b) Sağlık güvencesi, ödeme gücünün bulunduğu veya başvurunun sadece tıbbi tedavi görmek amacıyla yapıldığı sonradan anlaşılanlar, genel sağlık sigortalılıklarının sona erdirilmesi için en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilir ve yapılan tedavi ve ilaç masrafları ilgililerden geri alınır.

- Uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri, 5510 sayılı Kanun çerçevesinde genel sağlık sigortalısı (GSS) olarak sayılmışlardır.
- Ödeme gücü olmayan bu kişilerin uluslararası koruma başvurusunda bulundukları tarih itibarıyla ücretsiz olarak sağlık hizmetlerine erişimi sağlanmaktadır.

Eğitim Hizmeti

- Eğitim ve öğretim özgürlüğü anayasamızın 42. maddesinde herkes için güvence altına alınmaktadır. Eğitim ve öğretim özgürlüğüne ilişkin genel hükümler İlköğretim ve Eğitim

Kanunu; Milli Eğitim Temel Kanunu ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve Çocuk koruma Kanunlarında yer almaktadır.

- YUKK m.89/1 Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır.

Çalışma Hak ve Özgürlüğü, bu konferansın ana temasını oluşturduğu için üzerinde daha fazla durmak faydalı olacaktır.

- Çalışma hakkı evrensel bir insan hakkı olarak kabul edildiğinden uluslararası belgelerde çalışma hakkı ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 6. ve 23. maddeleri uyarınca ayrımcılık olmaksızın herkesin çalışma hakkı ve yapacağı işi serbestçe seçme özgürlüğü bulunmaktadır.
- 1951 Cenevre Sözleşmesinin üçüncü bölümünde “Gelir Getirici Çalışma” başlığı altında çalışma hakkı ile ilgili hususlar ele alınır. 17. madde ücretli çalışma; 18. madde kendi işinde çalışma, 19. madde serbest meslek icra etme konularını ele almaktadır.
- Yasal yollarla ülkede ikamet eden mülteci vurgusu ile bu mültecilerin kendi işinde çalışma ve serbest meslek icra etmeleri için gereken koşulların ikamet ülkesi tarafından sağlanması hususları belirtilmiştir.
- Taraf devletin mültecilere ülke vatandaşlarının yararlandığı şekilde en uygun şartlarda çalışma imkanı sunması gerektiği belirtilmiştir.
- BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi 3. bölüm 6. madde; Sözleşmeye taraf devletler herkese seçecekleri bir işte çalışma hakkı tanınması, 7. madde adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanma hakkını kabul ettiğini düzenlemektedir.
- Avrupa Sosyal Şartının 18. maddesinde eşit çalışma koşullarının sağlanması, 19. maddesinde ise göçmen işçilerin ve aile fertlerinin korunmaları ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

Çalışma hakkına dair ulusal çerçeve ise şu şe-

kildedir:

MADDE 48 – Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.

Sınırlama

Anayasamızın 16. maddesinde yabancılar için temel hak ve hürriyetlerin milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir.

YUKK m.89/4 İş piyasasına erişimle ilgili olarak;

- Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilmektedir.
- Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilmektedir. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi çalışma izni yerine de geçer.
- Çalışmaya ilişkin esaslar uluslararası işgücü kanununda düzenlenmiştir.
- 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu
- Madde 6(2), bu kanun kapsamında yer alan yabancıların çalışma izni olmaksızın Türkiye’de çalışmaları veya çalıştırılmaları yasaktır. (3) Diğer kanunlarda ya da Türkiye’nin taraf olduğu sözleşmelerde çalışma izni almadan çalışabileceği belirtilen yabancılar bu kanuna göre çalışma izni almadan çalışabilir veya çalıştırabilirler.
- Madde 7 uyarınca çalışma izni başvurusu yurt içinde bakanlığa yurtdışında yabancıların vatandaşı olduğu büyükelçilikler veya yasal olarak bulunduğu ülke konsolosluklarına yapılır.

Sosyal Yardım ve Hizmetlere Erişim

YUKK M.89/f.2-3

Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanmaktadır.

Bu düzenlemeye paralel olarak SSGSSK 2. maddesine de genel sağlık sigortasından yararlanacak kişiler tüm gerçek kişileri

kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Aile Hayatı Hakkı

MADDE 20/1 – Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

6458 SAYILI YABANCILAR VE ULUSLARARASI VE KORUMA KANUNU

Aile ikamet izni

MADDE 34 – (1) Türk vatandaşlarının, 5901 sayılı Kanunun 28 inci maddesi kapsamında olanların veya ikamet izinlerinden birine sahip olan yabancılar ile mültecilerin ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin;

- a) Yabancı eşine,
- b) Kendisinin veya eşinin ergin olmayan yabancı çocuğuna,
- c) Kendisinin veya eşinin bağımlı yabancı çocuğuna, her defasında üç yılı aşmayacak şekilde aile ikamet izni verilebilir.

İkamet ve Seyahat Hakkı

Anayasa MADDE 23 – Herkes yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;

Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek;

Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

(Değişik fıkra: 7/5/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.

Aksi halde sığınmacılar büyük şehirler ya da büyük şehirlere yakın şehirlerde ikamet etme eğilimi oluşuyor.

Kişisel Dosyaya Erişim ve Gizlilik

Gizlilik ilkesi ve kişisel dosyaya erişim

MADDE 94 – (1) Başvuru sahibinin ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin tüm bilgi ve belgelerinde gizlilik esastır.

(2) Ancak, başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ile yasal temsilcisi veya avukatı, başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibinin kişisel dosyasında yer alan

belgeleri inceleyebilir, birer örneğini alabilir. Millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesine ilişkin belgeler incelenemez ve verilemez.

Harçlık

MADDE 89 - (5) 72. ve 79. maddelerde sayılanlar hariç olmak üzere, muhtaç olduğu tespit edilen başvuru sahibine, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlığın belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde harçlık verilebilir.

Yükümlülükler

1951 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi” 2. maddesi “Her mültecinin, bulunduğu ülkeye karşı, özellikle yasalara, yönetmeliklere ve kamu düzenini için alınan önlemlere uymayı öngören yükümlülükleri vardır.” şeklindedir.

Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi

MADDE 3 - (1) Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur. (2) Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, millî veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınamaz.

Kanunun bağlayıcılığı

MADDE 4 - (1) Ceza kanunlarını bilmemek mazaret sayılmaz.

Yer bakımından uygulama

MADDE 8 - (1) Türkiye’de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi hâlinde suç, Türkiye’de işlenmiş sayılır.

Mülkîlik ilkesinden ve ceza kanunlarının millî egemenliğin bir sonucu oldukları kuralından hareketle, Türkiye’de işlenen suçlar hakkında sanığın ve mağdurun uyrukluğuna bakılmaksızın Türk kanunlarının uygulanacağı maddede açıkça belirtilmiştir.

İkamet zorunluluğu ve bildirim yükümlülüğü

MADDE 71 – (1) Başvuru sahibine, kendisine gösterilen kabul ve barınma merkezinde, belirli

bir yerde veya ilde ikamet etme zorunluluğu ile istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler getirilebilir.

(2) Başvuru sahibi, adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak ve ikamet adresini valiliğe bildirmekle yükümlüdür.

Şartlı mültecinin ve ikincil koruma statüsü sahibinin ikameti

MADDE 82 – (1) Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişiye, Genel Müdürlükçe, kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle belirli bir ilde ikamet etme, belirlenen süre ve usullerle bildirimde bulunma yükümlülüğü getirilebilir.

(2) Bu kişiler, adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak ve ikamet adresini valiliğe bildirmekle yükümlüdür.

Panelist

Ahmet Danışman

Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü,
Göç Uzmanı

Ankara İl Göç İdaresi olarak 85.000'i aşkın yabancıya ikamet izni vermiş bulunmaktayız. 500.000-600.000 yabancıya da hizmet vermekteyiz. Göç olgusu zor bir olgudur. Farklı uyruk, farklı dilden gelen insanları karşılamamız ve ortak paydada buluşmamız zaman zaman zorluklar yaratmaktadır. Yabancıların dışarıda sorunlar yaşanmaması adına şeffaf ve birebir bilgi alabilecekleri bir platform oluşturduk. Hem de devletimizin uyguladığı açık kapı politikasını biz de kendi müdürlüğümüzde uygulamış olduk.

Teknik konulara değinecek olursak 6458 sayılı kanun bizim ana dayanağımızı oluşturuyor. Biz düzenli göçe hitap eden bir birim olarak çalışmaktayız. Vize serbestisi olan ülkelerden gelen ve 90 günden fazla Türkiye'de kalacak

olan yabancıların ikamet izni alma zorunluluğu bulunmaktadır. Öncelikle kanunumuzun yabancıların ikametgahına dair kuralı şu şekilde: Vatan-daşı olduğu ya da yasal olarak ikamet ettiği ülkeden başvurması lazım ama şu an Türkiye içerisinde de ikamet başvurularını alıyoruz. Yabancılar web sitemiz olan goc.gov.tr adresinden ikamet izni kısmına tıklayarak başvurularını gerçekleştirebilir ve randevu oluşturabilirler. Bu randevu talepleri doğrultusunda yabancılar müdürlüğümüz ziyaret ediyorlar. Sonrasında verdiğimiz müracaat belgeleri ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından kartları kendilerine teslim edilene kadar Türkiye'de yasal olarak kalabiliyorlar.

İkamet İzni Türleri

- Kısa dönem ikamet izni
- Aile ikamet izni
- Uzun dönem ikamet izni
- Öğrenci ikamet izni
- İnsani ikamet izni
- İnsan ticareti mağduru ikamet izni olarak gruplandırabiliriz.

Panelist

İsmail Yıldırım

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara İl Müdürlüğü

İşleri Bakanlığı tarafından daha önce 22.10.2014 tarihli ve 29153 sayılı yayınlanmış olan Geçici Koruma Yönetmeliğinde 16.03.2018 tarihli ve 11208 sayılı resmi gazete ile değişiklik yapılmıştır. 2018 yılında yapılan değişiklikler çerçevesinde: 30. Maddenin 1. Fıkrası; Sosyal Yardımlar 2. Fıkrası; Psikososyal Destek Hizmetleri 3. Fıkrası; Refakatsiz Çocuklar 4.fıkrası; Psikososyal gereksinimlerin tespiti için yapılacak hane ziyaretleri ve 5. Fıkrası; PSD alanında STK'larla çalışmalara yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

Bu yönetmelik kapsamındaki özel ihtiyaç sahiplerinin geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında yararlanacakları sosyal hizmetler ve yardımlar ile sağlanacak psikososyal destek çalışmaları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Yürütülen iş ve işlemlere ilişkin usul ve esaslar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenir.

Geçici barınma merkezleri içinde ve dışında yaşayan özel ihtiyaç sahiplerinin psikososyal gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılacak hane ziyaretleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre gerçekleştirilir.

Geçici barınma merkezleri içinde ve dışında uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşları tarafından verilmesi planlanan psikososyal destek hizmetlerinin takibi ve kontrolü Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca düzenlenen usul ve esaslara göre düzenlenir.

İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla sunulan psikososyal destek hizmetleri kapsamında;

- Sosyal Hizmet Merkezi ve İl Müdürlüklerinde çalışan meslek elemanlarımız aracılığıyla alan taraması ve hane ziyaretleri gerçek-

leştirilmektedir.

- Psikososyal destek hizmetleri kapsamında bireylerin ve ailelerin sosyal ve psikolojik sorunları tespit edilerek gerekli bireysel görüşmeler,
- Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile bireysel görüşmelerin yanı sıra grup görüşmeleri de yapılmaktadır.
- Hassas gruplar öncelikli olmak üzere çocuklara, kadınlara, engellilere, yaşlılara, yetişkinlere yönelik sosyal destek faaliyetleri düzenlenmektedir.
- İhtiyaç duydukları hizmetlere erişimlerini hızlandırmak amaçlı rehberlik ve yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır.

Ankara Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünce 2018 yılında; 21.737 geçici koruma kapsamındaki Suriyeliye hizmet ulaştırmıştır. 2019 yılı Ocak ve Mayıs arası dönemde ise 9.553 geçici koruma kapsamındaki Suriyeliye hizmet götürülmüştür.

Ayrıca SHM'ler aracılığıyla birey ve ailelere "Erken Yaşta Zorla Evlilik", "Çocuk İhmali ve İstismarı" "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği", "Kültürel Farklılıklarla Uyum İçerisinde Yaşama Becerileri", "Yaşadığımız İilde Yaşamı Kolaylaştırıcı Bilgiler", "Hijyen Eğitimi" gibi konularda farkındalık eğitimleri düzenlenmektedir.

Çocuklara yönelik hizmetlere baktığımızda;

- Bakanlığa bağlı Çocuk Destek Merkezleri ve diğer bakım kuruluşlarından yararlanmaları,
- Koruyucu aile yanında desteklenmeleri,
- Sosyo-ekonomik destek, (koruyucu ve öneleyici olarak)
- Korumaya ihtiyacı bulunan Suriyeli çocuklara yönelik saha taraması yapmak ve ihtiyaçları tespit etmek,
- Kadınlara yönelik hizmetler; Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağduru ve can güvenliği riski olanlara yönelik kadın konukevi ve ŞÖNİM hizmetinden faydalanmaları,
- İnsan ticareti, erken yaşta ve zorla evlilikler şiddet vb. konularda bilgilendirme (faydalancı, kamu ve STK'lara yönelik broşürler)

Moderatör

Metin Çorabatır

İGAM Başkanı

Şu ana kadarki sunumlar göstermektedir ki kamu kurumları konuyla ilgili önemli çabalar göstermektedir. Ancak olayın boyutu çok büyük , 4 milyonun üstünde mülteciye ev sahipliği yapıyoruz. Bunun büyük zorlukları var. Aslında tüm alanlar uyum ile bağlantılı konular.

Panelist

Dr. Öğr. Üyesi Fulya

Memişoğlu

Yıldız Teknik Üniversitesi

Türkiye özelinde başarılı bir uyum süreci neyi ifade ediyor, yerelde ihtiyaçların karşılanması için ne gibi uygulamalar ve politikalar geliştirilebilir, bu konular üzerinde düşünmemiz gerekiyor. Uyum kavramının akademik literatürde birçok farklı tanımı var. Ancak günümüzde genel olarak kabul gören uyum/entegrasyonun tek taraflı değil, karşılıklı bir süreç olduğudur. Bir diğer dikkate alınması gereken konu ise uyumun yerelde gerçekleştiğidir. Bu alanda farklı ülke deneyimlerine odaklanan çalışmalar gösteriyor ki, uyum sürecine her ne kadar ulusal düzeyde uygulanan politikalar yön verse de, yerelde beraber yaşama tecrübesi bir o kadar

belirleyici rol oynamakta.

Alastair Ager ve Alison Strang'ın İngiltere örneği üzerinden oluşturduğu entegrasyon modeline benzer bir şekilde uyum çerçevemizi yereldeki ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirebiliriz. Ager ve Strang'ın modelinde, çalışma hakkı başarılı bir uyum süreci için temel bir araç olarak belirlenmiş. Bir mültecinin sosyal ve ekonomik anlamda kendi kendine yetebilmesi, güven ve aidiyet kazanarak yeni bir hayat kurabilmesi, dil becerilerini geliştirebilmesi, yeni bir meslek öğrenebilmesi için öncelikle çalışma hakkına sahip olması gerek. Ager ve Strang'ın modelinde en çok tartışılan ise uyum sürecinin temeli kabul edilen haklar ve vatandaşlık konuları. Çünkü vatandaşlık gibi meselelerin her ülkeye uyan tek bir modeli yok; ülkelerin kendi kanunları ve ulusal kimlik tanımları çerçevesinde şekillenmekte.

Peki, bu durumdan asıl etkilenen göçmenler ne düşünüyor? Bugün size geçtiğimiz sene görev aldığım yerel kalkınmaya duyarlı göç politikaları (SIDEM- ICMPD) konulu projenin bulgularından kısaca bahsetmek istiyorum. Görüştüğümüz göçmen grubu büyük bir örneklemi oluşturmaktaydı ve hemen hemen bütün görüşmeciler kayıtlı ya da kayıt dışı olarak çalışıyordu. Görüşmecilerin vatandaşlık talebinden daha çok arzu ettiği sosyo-ekonomik hayatta eşit haklara sahip olmak ve yabancı olmaktan dolayı toplumsal ayrımcılığa uğramamak. Ayrıca, şuna dikkat edilmelidir ki, göçmenler dediğimizde homojen bir gruptan bahsetmiyoruz. Bu sosyo-ekonomik açıdan da geçerli. Politikalar belirlenirken ihtiyaç temelli yaklaşımlar dikkate alınmalıdır. Gerçekleştirdiğimiz mülakatlardan çıkan ortak bir sonuç, çalışan insanın bir şekilde kendini Türkiye'ye uyumlu hissetmesiydi. "Ben bu ülkede çalışıyorum ve bu yüzden kendimi bu ülkeye ait hissediyorum" söylemi yaygındı. Çalışmanın başka bir bulgusu ise kayıtlı olarak

çalışan göçmen kadın oranının düşük olmasıydı, bu hususu ele almak gerek çünkü çalışma yaşındaki göçmen grupta kadın-erkek oranı hemen hemen eşit. Ülke olarak amacımız mümkün olduğu kadar kayıtlı istihdamı arttırmak, bu yönde politikalar geliştiriliyor. Ancak göçmenler arasında kayıt dışı çalışmanın içselleştirildiğini gördük. Kayıtlı istihdama geçerlerse ne gibi haklara sahip olduklarına dair bir bilgilendirmeye ihtiyaçları var. Aynı tür bilgilendirmeler yerel halk ve işverenlere de yapılmalı. Girişimci olarak gruplandırabileceğimiz görüşmecilerin temennisi ise aidiyetlerini geliştirmek için rahatça iş kurmak. Kısacası, istihdam ve uyum konusunun birlikte alınabilmesi için ihtiyaca yönelik kalkınma odaklı göç politikalarının öncelik kazanması gerektiğini düşünüyorum. Son olarak uyum politikaları birçok aktörü kapsamakta, ancak bu doğrultuda yapılan çalışmaların sadece yabancıları değil, mutlaka yerel halkı da içermesi gerekmektedir.

PANEL 2:

UYUM KAPSAMINDA TÜRKÇE DİL EĞİTİMİN VE MESLEK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ: İSTİHDAMIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Açılış Konuşması:

Sevgi Cansu, *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Daire Başkanlığı*

Moderatör:

Tuğba Uylaş, *Ankara İl Göç İdaresi Müd., Uyum ve İletişim Çalışma Grup Başkanı*

Panelistler:

Damla Taşkın, *BMMYK Yetkinlik Programları Müdürü*

Mehmet Buğra Kazanç, *İŞKUR Genel Müdürlüğü, İstihdam Uzmanı*

Saskia Baas, *Durable Solutions Platform*

Açılış Konuşması

Sevgi Cansu

Milli Eğitim Bakanlığı,

Hayat Boyu Öğrenme Daire Başkanlığı

Göç olgusu aslında yalnızca fiziki olarak bir yerden bir yere gitme değil, toplumun sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan tüm süreçlerinin etkilenmesidir. Göç eden ile göç edilen yerdeki insanların her türlü etkileşimi göçün unsurlarını oluşturmaktadır. Türkiye özellikle Suriye ve Irak'ta yaşanan iç savaşlardan sonra yoğun göç dalgasına maruz kalmıştır. Acının dini, dili, ırkı yoktur. Çünkü göçe konu olan insandır ve bu felsefeden yola çıkan ülkemizde 4,1 milyon mülteci yaşamaktadır. Ülkemize göç eden bu insanların temel ihtiyaçları karşılandıktan sonra, savaşın bu insanlarda yarattığı psikolojik etkiyi de azaltmak için ülkemiz önemli çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda eğitim kurumlarına da daha fazla görev düşmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), bu konuda üzerine düşen görevi yerine getirmiş ve kitlesel göç akımının başladığı ilk günden itibaren Suriyeli çocukların ülkemizde eğitim almalarına yönelik çalışmalarını başlatmıştır.

Bakanlığımız eğitimi; Suriyeli çocuklar için yalnızca temel bir hak olarak değil, aynı zamanda onların yaşadıkları zorlu dönemi atlatmaları ve kendi geleceklerini inşa edebilmeleri açısından da hayati öneme sahip bir konu olarak değerlendirmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarına sağladığı eğitim hizmetlerinde, Suriyeli çocukların kayıp nesil olmamasını ve kendilerine güzel bir gelecek inşa edebilmelerini amaçlamaktadır. Ülkemizde bulunan bu insanların alacağı eğitim, onların ülkemize ve toplumumuza uyumunu sağlamada ve onlara yeni fırsatlar sunmada öncü bir rol üstlenmektedir.

MEB'in temel hedefi, kayıp kuşakların sayısını en aza indirmek için bu çocukların tamamının en kısa zamanda eğitime ulaşmalarını, okul-

laşmalarını sağlamak ve Türk öğrencilerle aynı şartlarda ve kalitede öğrenim görmelerini temin etmektir.

Bu çerçevede, eğitim çağında 643.058 Suriyeli çocuk (%61,39'sı) okullarımızda eğitim-öğretime dahil edilmiştir.

Bakanlığımız örgün eğitimde olduğu kadar Suriyeli yetişkinlerin, kendilerini ve ailelerini güven içinde hissettikleri bir ortamda, dil öğrenimi, kişisel ve mesleki becerilerinin geliştirilmesine yönelik yaygın eğitim planlama çalışmasını ve yol haritalarını da belirlemiştir. Bu noktada ilk iş olarak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü içerisinde "Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı'nı" kurmuştur.

Yetişkin eğitiminde, çok önemli bir görev üstlenen MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesindeki 993 halk eğitimi merkezi ve bu halk eğitimi merkezlerinde verilmek üzere yüzlerce farklı alanda 3487 eğitim modülü bulunmaktadır. Bugüne kadar bu merkezlerimizde farklı yaş grupları ve bölgesel ihtiyaçlar dikkate alınarak toplamda 35.367.786 kişiye eğitim imkânı sağlanmıştır.

Özellikle kadınların ve dezavantajlı grupların, rahatlıkla ulaşabildikleri, ihtiyaç duydukları her alanda bilgi ve eğitim alabildikleri bu kurumlarımız, Suriyeli yetişkinlerin eğitiminde de önemli rol üstlenmiştir.

Toplumsal uyum ve entegrasyon sürecinde kilit rol üstlenen halk eğitimi merkezlerinde başta Türkçe eğitimi olmak üzere yüzlerce alanda genç ve yetişkin Suriyeliye yönelik kurslar düzenlenerek, mesleki beceri ve hobi kurslarına katılımları sağlanmıştır.

Bununla hem günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelir için donanımına sahip olmaları hem de yaşadıkları ağır travmadan kurtulmaları ve normal hayata dönmeleri hedeflenmiştir.

582.402 Suriyeli, halk eğitimi merkezlerimizde düzenlenen genel ve meslekî kurslara katılım sağlamış olup bunun dışında, Meslekî eğitime katılımın artırılması için hem halk eğitimi hem de mesleki eğitim merkezlerinde çalışmalar sürdürülmektedir.

Bu yıl MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü işbirliğinde “Sosyal Uyum Modülü” hazırlamıştır.

Suriyeli vatandaşların eğitimi, kayıp kuşakların olmaması, kendi yaşamlarını kurabilecek bilgi ve beceriyi kazanmaları, bugün ve gelecekte umudun var olması için önemli unsurdur.

Bu bağlamda, Türkçe dil eğitimi Suriyelilerle birlikte çok önemli bir başlık haline gelmiştir. Türkiye ilk kez bu kadar, sayıda “yabancı” için Türkçe eğitimi vermek zorunda kalmıştır.

Bu kapsamda, Türkçe eğitimi için halk eğitimi merkezlerimizde yaş gruplarına özel “Yabancılar Türkçe Öğretimi” planı hazırlanmıştır. Bu noktada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, kişinin sadece Türkçeyi öğrenmesi değil Türk kültürünü, Türk insanının yaşayış özelliklerini, düşünce yapısını ve bakış açısını da öğrenmesi anlamına gelmektedir.

Aynı zamanda Suriyeliler için Türkçe öğrenimi, kendini doğru ifade etme, duygu düşünce ve

beklentilerini anlatabilme anlamına gelmektedir ki bu sosyal uyum sürecinde benzerlikleri görmede ve farklılıkları kabullenmede etkili bir durumdur.

Bunlarla birlikte istihdamda sürdürülebilirlik;

- Bölgesel farkları ve ihtiyaçları gözeterek verilecek mesleki eğitimler,
- Bölgedeki tüm kurum ve kuruluşların işbirliği,
- Öğrencilerin meslek okullarına yönlendirilmesi,
- Türkler ve Suriyeli vatandaşların etkileşime geçebilmeleri için gerekli ortamların hazırlanmasına,
- Ev sahibi toplulukların süreci kabul edip destek vermelerinin sağlanması,
- Mevcut iş gücü potansiyelinin üretime dâhil edilmesi,
- Kanun ve düzenlemelerin yapılması ile mümkün olabilecektir.

Panelist

Damla Taşkın

BMMYK, Yetkinlik Programları Müdürü

UNHCR, 14 Aralık 1950’de BM Genel Kurulu tarafından küresel mülteci kurumu olarak kurulmuş olan devletlerarası bir kuruluştur. Bu görev, 1951’de BM tarafından kabul edilen ve mülteci hukukunun temel belgesi haline gelen “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi” (Madde 35) kapsamında verilmiştir.

UNHCR’in ana görevi, yetki alanı içindeki kişiler için:

- siyasi olmayan ve insani temelde uluslararası koruma ve yardım sağlamak,
- bu kişiler için kalıcı çözümler aramaktır.

Ben kalkınmanın önemine inanıyorum. Göç olgusunu da kalkınmadan bağımsız düşünemeyiz. Türkiye’nin kalkınma stratejisi orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürünlerde Afro-Avrasya’nın

tasarım ve üretim üssü olmaktır.

Bugün Türkiye işgücü piyasasında 469.419 açık iş bulunmaktadır. Biz değer zincirini göz önünde bulunduruyor ve Türkiye’de hangi sektörlerde katma değer üretildiğine odaklanıyoruz. Türkiye’de işsizlik çok yüksek ama aynı zamanda önemli bir istihdam açığı mevcut görünüyor. Özellikle imalat sektöründe çok açık var ve bugün Suriyeli mülteciler bu açığı dolduruyor. Bu sektörlerin en başında tekstil gelmekte, özellikle dikiş makinası operatörlüğü ihtiyacı oldukça yüksek; bunun gibi istihdam açıklarını bilmek bizim programlarımızı belirlemek açısından çok büyük önem taşıyor.

Türkiye’de birlikte çalıştığımız birçok kamu kurumu var. Aile Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, TÜİK, MEB, Göç İdaresi ve belediyeler bu kurumlardan bazılarıdır. Diğer yandan sahada STK’ler ile işbirliğimiz ve istihdam konusunda özel sektör ile birlikte çalışmalarımız bulunmaktadır. Çünkü istihdamı yaratan en önemli aktörlerden biri özel sektördür.

Biz öncelikle dil eğitimi ile başlıyoruz ve ardından mesleki eğitime geçiyoruz. Bunun sonrasında beceri geliştirme eğitimleri sağlıyoruz ve bu aşamada bize İŞKUR da destek oluyor. Dil Eğitimi konusunda yaptıklarımız şu şekildedir;

- Dil eğitimleri ile 2016'dan bu yana 6000'den fazla kişiye ulaşıldı.
- İş piyasasına erişimin ve sosyal uyum desteklendi.
- A1, A2, B1 seviyelerinde Türkçe eğitimi verildi.
- İş İngilizcesi ve terminoloji eğitimi verildi.

Mesleki Eğitimler ile ilgili olarak ise;

- 2016'dan bu yana 10.000'den fazla kişiye ulaşıldı.
- Tekstil, otomotiv, tarım, pazarlama, tasarım, imalat, hizmet sektörlerinde eğitimler düzenlendi.
- İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Manisa, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Mardin, Mersin,

Hatay, Van şehirlerinde eğitimler düzenlendi.

Beceri artırılması ile ilgili olarak;

- Özgeçmiş hazırlama, mülakat teknikleri, satış ve pazarlama, kariyer fuarları düzenlendi.
- İş piyasasına erişimin desteklenmesi alanında;
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı – Savunuculuk, bilgilendirme, çalışma izni destekleri verildi.
- İŞKUR – Kayıt, bilgilendirme hizmeti sağlandı.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu – Ulusal Yeterlilik ve Mesleki Standartların çevirisi, sertifikalandırma desteği sağlandı.

Hem Türkiye'nin kalkınması hem de yetki alanımızdaki kişilerin kendi ayakları sütünde durması için çeşitli çalışmalarımızı UNHCR olarak yürütmekteyiz.

Panelist

Mehmet Buğra Kazanç

İŞKUR Genel Müdürlüğü,
İstihdam Uzmanı

Türkiye coğrafi pozisyonu gereği hem transit ülke olma konumunda olup, hem de etrafındaki ülkelere göre gelişmiş, sosyal ve ekonomik olarak daha iyi konumda olduğu için göçmenler tarafından hedef ülke haline gelmektedir. Türkiye misafiri olan 4 milyondan fazla mülteci ile dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır.

Suriye savaş öncesi dönemde genel anlamda tarım ülkesi olarak bilinen bir ülkeydi. Buna ilave olarak Tekstil ve kısıtlı olarak madencilik faaliyetleri de vardı. Suriye'de tarım sektöründe çalışan bir Suriyeli Ankara'ya geldiğinde tarım alanında iş bulma imkânı çok sınırlı olacaktır. Bu noktada mesleki eğitimin önemi ortaya çıkıyor. Türkiye'deki meslek ihtiyaçlarını tespit edip kişilere buna göre eğitimler vermek çok önem arz ediyor. Bu yolla kişileri işgücü piyasası dinamiklerine uygun özelliklerle donatarak iş bulmaları kolaylaştırılabilir. Ama Suriyeli-ler açısından burada önemli bir engel var. Bu kişilere mesleki eğitim alacak kadar dil eğitimi

vermek gerekiyor. İŞKUR 1946'da kurulmuş bir kurum olmakla birlikte, kurulduğu günden bugüne hiç dil eğitimi vermemişti. Ancak, Suriye krizi ile bu durum değişti. Projelerimiz çerçevesinde dil eğitimi vermeyi hedefliyoruz ve bu eğitimler kesinlikle bizim için çok önemli. Bu alanda yaptığımız çalışmaların önde gelenlerinden bir tanesi Dünya Bankası ortaklığında yürüttüğümüz İstihdam Desteği Projesi'dir.

Bu Proje kapsamında İstanbul, Adana, Gaziantep ve Şanlıurfa pilot illerinde Suriyelilere yönelik dil eğitimleri verilecek olup, kursların TÖMER tarafından verilmesi noktasında TÖMER ile bir protokol imzalanmıştır. Çok kısıtlı bir grupla eğitimlerimiz şu anda Şanlıurfa'da

başladı. Yaklaşık olarak 3,350 kişiye dil eğitimi vermeyi hedeflemekteyiz.

İkinci adım ise insanlara doğru mesleği kazandırmak olacaktır. Bu doğrultuda Beceri Eğitim Kursları ve Uygulamalı Eğitim Kursları ile kişilere çalışma pratiği ve mesleki bilgi kazandıracğıız. Bu iki program doğrultusunda biz yaklaşık olarak 15.000'den fazla kişiye ulaşmayı planlıyoruz.

Ayrıca kurslardan mezun olan kursiyerlerimizin yüzde otuzuna kadar bir kısmını işveren kurs süresi kadar istihdam etmek zorunda olup, bunun da istihdama olumlu bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Panelist

Saskia Baas

Durable Solutions Platform

Lübnan'a yaptığım bir ziyaretten sonra Ankara'ya yeni geldim ve oradaki seyahatimden bazı bilgileri paylaşmak istiyorum. Lübnan'daki durum Türkiye ile karşılaştırıldığında oldukça karmaşık. Lübnan'da, Suriyelilerin yasal statüleri bulunmuyor ve genel olarak aşırı yoksullukta çok kötü barınma koşulları altında yaşamalarını sürdürüyorlar. Mültecilerin Lübnan'da çalışmaları veya iş kurmaları da imkânsız. Bu bağlamda, mülteci krizinin başından itibaren farklı bir yaklaşım sergileyen, mültecilerin çalışabilmesine, iş kurabilmelerine ve Türkiye ekonomisine katkıda bulunabilmelerine olanak tanıyan Türk makamlarının çabalarını görmek gerçekten umut verici. Umarım bu odadaki Türk meslektaşlarım ve uzmanlarımız bu güzel örnekleri bölgedeki diğer ülkelere yaymak için bizimle birlikte çalışacaktır. Bu konferansta sunulan örneklerden ve Türkiye'nin bu konulara yaklaşımından öğrenilecek çok şey var.

Araştırmamızda, mevcut şirketlerde iş arayan

Suriyeliler ve Türkiye'de iş kurmak isteyen girişimciler için hala bazı zorluklar olduğunu tespit ettik. Türk dilinin iş bulma ve iş hayatına katılma konusunda önemli bir zorluk olduğunu gördük. Suriyeli mülteciler ve Türk işverenlerle görüştüğümüzde, Türkçe dilini anlamamanın genellikle kuralları ve düzenlemeleri anlamamak anlamına geldiğini gördük. Suriyeliler için Türkiye'de bir iş kurmak, Suriye'de iş kurmaktan çok daha karmaşık. Sistemi anlamak sadece dili anlamakla değil aynı zamanda kültürü anlamakla da ilgilidir. Kurallara ve düzenlemelere hâkim olmak gerçekten o ülkenin dilini bilmeyi gerektirir. Bir kişinin bir dili konuşamıyor olması onun için büyük bir engel olduğunu, ancak diğer yandan bu dili için konuşabiliyor olması onun için büyük bir fırsat olduğunu gördük. Ayrıca, Türkçe konuşabilmek, çalışan Suriyeliler için iş hayatında sömürünün önlenmesine yardımcı olduğunu öğrendik. Bu sayede çalışanlar işverenleriyle konuşabiliyor ve sorunlarını çözebiliyorlar. Sonuç olarak, İGAM ile yaptığımız araştırmalar, dilin sosyal uyumda son derece önemli bir bileşeni ve başarılı bir ekonomik katılım için önemli bir faktör olduğunu ortaya koydu.

PANEL 3: ÜNİVERSİTE MEZUNU VE/VEYA MESLEK SAHİBİ YABANCILARIN İSTİHDAMA KATILIMI VE TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDEN MEZUN OLAN YABANCILAR

Acılış Konuşması:

Dr. Matthias Schulze-Böing, *Offenbach Belediyesi*

Moderatör:

Doç. Dr. Can Ünver, *BM Göçmen İşçileri Komitesi Başkan Yardımcısı*

Panelistler:

Doç. Dr. Mahmut Kaya, *Şanlıurfa Harran Üniversitesi*

Doç. Dr. Başak Yavçan, *TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*

Ece Yilmaztürk, *Ankara Kızılay Toplum Merkezi Yöneticisi*

Açılış Konuşması

Dr. Matthias Schulze-Böing

Offenbach Belediyesi

Sizinle burada konuşma fırsatı bulmaktan dolayı büyük bir zevk duyuyorum. Göç konusu ve mülteci krizi bağlamında Türkiye’de olan biteni takip ediyorum. Bir Alman bakış açısıyla bakınca Türkiye, bu alanda şimdiye kadar yaptıkları ve başardıkları ile büyük saygı ve takdiri hak ediyor.

Almanya, gelişmiş ülkeler arasında en fazla mülteci barındıran ülke olarak 1.1 milyon mülteciye ev sahipliği yaparken Türkiye 4 milyon mülteciye ev sahipliği yapıyor. Bu durum Türkiye’nin içinde olduğu mücadelenin Almanya’dan daha büyük olduğunu ortaya koyuyor.

Türkiye’nin cömertliği, pragmatizmi ve akılcılığı bir anlamda Almanya için örnek oluşturuyor. Bildiğiniz gibi resmileştirme, hukuki düzenleme ve mükemmeliyetçi bakış açısı Almanların entegrasyona yaklaşımının özellikleridir. Ancak Türkiye’deki pratiklerden gördüğüm kadarıyla, entegrasyon politikalarını daha etkin ve etkili hale getirmek için biraz esneklik ve pragmatizm benimsemek akıllıca olacaktır.

İGAM ile pek çok projede beraber çalışma zevkine sahip olduk. Hali hazırda Türkiye’de kamu kurumlarının ve -en azından- STK’lerin, mültecilerin Türk toplumuna ve ekonomisine entegrasyonu problemleriyle nasıl başa çıktıklarını öğrendik.

Benim sunumum genel başlıkları içerecek, özellikle entegrasyon yönetimi basamaklarından istihdam yoluyla entegrasyon konusuyla ilgili olacaktır.

İlk olarak ekonomiye katılım ve göçmenlerin ekonomik olarak kendi kendine yeterlilik kazanmaları, ev sahibi toplumda entegrasyonun yanı sıra göçmenlerin vatandaşlığa kabul edilmesinin güvence altına alınmasında anahtar rol oynuyor.

Ancak göçmenlerin tam bir ekonomik entegrasyonuna ulaşmak için gereken süre oldukça uzun

olabilir. OECD’nin tahminlerine göre, mültecilerin ve göçmenlerin gelişmiş ülkelerin işgücü piyasasına tam entegrasyonu beş yıl veya daha fazla sürebiliyor.

Bu, hem göçmenler hem de aileleri ve ev sahibi toplum için çok uzun olabilir. Uzun zamandır ekonomik olarak hareketsizlik, vergi mükelleflerinin para kaybı, insan sermayesi kaybı ve en azından, göçmenlerin yanında yaşam boyu atık ve motivasyon kaybı olarak görülebilir. Sonuç olarak, istihdam ve entegrasyon süreçlerine yerleştirmeyi hızlandırmaya yönelik yaklaşımlara daha fazla çaba sarf edilmelidir.

İGAM’ın ortaklarımızdan biri olduğu AB destekli bir ulus ötesi proje kapsamında geliştirdiğimiz bir entegrasyon yönetimi yaklaşımının kısa bir özetini sunmak istiyorum.

Uygulanan politikaları ve sunulan hizmetleri gözden geçirdik. Göçmenlerin ortak aktörlerini ve ortak yapımcılarını ilk günden itibaren yapmanın önemli olduğuna derinden inanıyoruz. Sivil toplum örgütlerinin potansiyelleri konusunda, göçmen öz örgütlerini unutmamak için kamu hizmetlerinin ve özel hizmet sağlayıcıların ortaklıkları da dikkate alınmalıdır. Bu nedenle ortaklık ve ağ yönetimi, entegrasyon politikalarında iyi uygulamaların kilit konularıdır. Koşullara ve yerel düzeydeki spesifik eylem bağlamına yakından bakmak da kilit başarı faktörleri olarak kabul edilmelidir. “Tek bedene uyan herkese uyar” yaklaşımı değil, yerel ve içeriğe duyarlı stratejiler iyi sonuçlar verecektir.

Özet olarak, entegrasyon sürecini hızlandırmak için;

- Entegrasyon süresinin optimizasyonu
- Uygulanan politika ve hizmetlerin gözden geçirilmesi ve yeniden başlatılması
- Çok boyutlu strateji, politikaların değerlendirilmesi, hizmet sunumu, hizmet, ürünler, iletişim türleri, öz örgütlenme ve sivil toplum potansiyeli
- Zamana dayalı yönetim metodolojilerinin uygulanması (örneğin, Hız Yönetimi, Kritik Yol metodolojisi)

Entegre stratejilerimiz aşağıdaki gibidir:

- Süreç optimizasyonu ve entegrasyon için farklı faaliyetlerin aynı anda işlenmesi, örneğin; dil eğitimi, iş becerileri eğitimi ve iş pratiği birbirini art arda takip etmeyip, aynı anda birbirine paralel olarak düzenlenebilir.
- Ürün yeniliği, örneğin dil ve beceri eğitimi, bilgisayar temelli öğrenme ve çok yakın zamanda bilgisayar temelli koçluk ve rehberlik için karma önlemler.
- Ortak yapım, i. e. Müşterilerin (göçmenlerin) yerel düzeyde tek tedbirlerin ve daha geniş entegrasyon politikalarının tasarlanmasında, yürütülmesinde ve değerlendirilmesinde aktif olarak yer almasını sağlamak (ürün ino-

vasyonu ve gelişimini hızlandırmak için çok moda olan bir yöntem olan “tasarım düşüncesi” metodolojisinin unsurlarını benimsemek son zamanlarda özel sektörün gelişmiş kısımları)

- Kapasite geliştirme konularına odaklanıyoruz; bu, personelimizi ve yönetimimizi “zamana dayalı” düşünmek ve çalışmak, silo zihniyetlerinin üstesinden gelmek ve sosyal inovasyona ve hızla değişen hizmet tasarımlarına açık olmak zorunda kalmamız gerektiği anlamına geliyor.

Bunlar fikirlerimizin ve çalışmalarımızın kısa bir özetidir. Teşekkür ederim.

Moderatör

Doç. Dr. Can Ünver

BM Göçmen İşçileri Komitesi Başkan Yardımcısı

Sayın Dr. Schulze-Böing'e çok teşekkür ederiz. Öncelikle İGAM'a ve bu toplantının yapılmasına katkı sağlayan kurumlara çok teşekkür ediyorum. Başlamadan önce birkaç

kelime de ben etmek istiyorum. Ben yaklaşık kırk senedir göç konuları ile uğraşıyorum. Münih Üniversitesi'nde ilk yaptığım çalışma Almanya'daki Türk işçilerle ilgiliydi. Çok uzun zamandan beri işin mutfağındayım. Bürokratik yaşamımda defalarca çalışma ataşeliği yaptım. Sonra da konunun akademik kısmına merak sardım. Bu arada bir de BM'de görevim var. Türkiye'de 1990'lardan itibaren liberal vize politikamızın da bir sonucu olarak

Türkiye, transit geçiş ve yerleşme amaçlı göç akınlarında hedef haline geldi. 2011'den sonra da sözde Arap Baharı ile birlikte ciddi sayıda insanın canını kurtarmak için ülkemize geldiğine şahit olduk. Bu arada tabi çok sevindirici bir gelişme olduğunun kanaatindeyim. Bugün burada gördüğümüz gibi dinamik bir tartışma ortamı var. Bizim göç ile ilgili kurumlarımız son yıllarda bir öğrenme ve yeniden yapılanma sürecini yaşadılar ve hala gelişmeye açık bir süreç içindeler. Onlarla da iftihar ediyoruz. Aynı zamanda çok canlı bir sivil toplum havası da ortaya çıktı. 25 tane üniversitemizde göç araştırmaları merkezimiz var. Yirmi altıncısını da biz yakında İstanbul Ayyansaray Üniversitesi'nde kurduk.

Dolayısıyla bu olay hem sivil toplumu hem Akademiya'yı hem de devlet kurumlarını çok yakından ilgilendiriyor. Biz bu entegrasyon meselesini biraz daha farklı değerlendirmişiz ki bu çok iyi. Kültürel ayrışmalar ve farklılıklar üzerine bina edilmeyen; aksine, insanların topluma istihdam yoluyla uyumunu sağlayacak bir konseptin gelişmekte olduğunu görüyoruz. Uyuma önem veriyoruz ama hak temelli bir yaklaşım daima ön planda olmalı. Türkiye göç konusunda bir norm ve standart belirleyici ülke konumuna gelmektedir.

Türkiye yetişmiş yetenekli insan gücünden yararlanma konusunda 1930'lardan deneyim-

lidir. Atatürk'ün Türkiye'ye Albert Einstein'ın girişimiyle davet ettiği Alman Nazizm'inden kaçan büyük insanlar 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar, Türkiye'de üniversite kurulmasına ve gelişmesine katkıda bulundular. Dolayısıyla biz bundan yararlanma konusunda bilgiliyiz. İçinde bulunduğumuz dönemde de hem Türkiye'de okuyan hem de yetişmiş insan gücü olarak gelenlerin ekonomik olarak da her bakımdan katkıda bulunacaklarına inanan biriyim. Ama bu konuda kendi menfaatimizi düşünürken, hak temelli olmaya özel önem göstermemiz gerektiğinin altını çizmek istiyorum. Bu da bizim hem insanlık onurumuz hem de uluslararası taahhütlerimiz arasındadır.

Dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum. Şimdi arkadaşlarımızı tanıtmak istiyorum. 2 değerli akademisyenimiz var. Doç. Dr. Mahmut Kaya, bölgenin önemli üniversitelerinden biri olan Harran Üniversitesi'nden. Sevgili arkadaşım Doç. Dr. Başak Yavçan ise TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nden. Kendisi de göç konularında Türkiye'de isim yapmış bir akademisyenimiz. Ece Yılmaztürk, Ankara Kızılay Toplum Merkezi Yöneticisi. Kızılay'ın da bu konularda diğer kurumlarımızla birlikte ne kadar önemli yol kat ettiğini biliyoruz. Şimdi sözü Mahmut Hoca'ya bırakmak istiyorum.

Panelist

Doç. Dr. Mahmut Kaya

Şanlıurfa Harran Üniversitesi

Konferansımızın paydaşları olan tüm kurumlara emekleri için teşekkür ediyorum. Üniversite mezunu öğrenciler ile meslek sahibi mültecilerin istihdama erişimi ile ilgili, başta Şanlıurfa olmak üzere ve biraz da Gaziantep'te edindiğim saha deneyimlerimden ve derinlemesine yaptığım görüşmelerden bahsederek, Suriyeli mültecilerin ne tür sorunlar yaşadığını

anlatmaya çalışacağım. İş ve ekonomi, tüm entegrasyon literatüründe vurgu yapılan önemli bir saha. Bir mültecinin geçimini sağlayacak bir iş kurabilmesi, yoksulluktan kurtulabilmesi; uyum açısından çok önemli bir alan. Biliyoruz ki çalışmak aynı zamanda insanı, savaş sonrası travmaların atlatılması için bir anlamda rehabilite eder. İş ve istihdama uyum konusunda Suriyeli mültecileri etkileyen dört ana unsurdan bahsedebiliriz:

1. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin genel yapısı: Bu illere ve bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Mültecilerin eğitim-kültür

seviyeleri, iş becerileri, cinsiyet oranları; çocuk-yetişkin, erkek-kadın, yaşlı-genç oranları gibi istihdam yoluyla uyumu etkileyen faktörler.

2. Mültecilerin yerleşmiş oldukları şehirlerdeki kapasite, istihdam ve sektörlerin dağılımı, işsizlik oranları.
3. Çalışma koşullarını düzenleyen mevzuat.
4. Ülkenin mevcut ekonomik yapısı, enflasyon, işsizlik, döviz dalgalanmaları.

Bu dört ana çerçevede, sahadan direkt Suriyelilerin anlattıklarından derlediğim verilerden bahsetmek istiyorum. Hem üniversite öğrencilerinin hem de meslek sahiplerinin problemlerinin içinde çok temel bir problem, mevzuat ve denklik problemi. Nitelikli mesleklere sahip kişilerin, mesela bir avukatın Türkiye’de çalışabilmesi için avukatlık belgesinin Türkiye Cumhuriyeti makamlarınca kabul görmesi gerekiyor. İş alanlarının durumu da önemli bir rol oynuyor. Şanlıurfa tarım, inşaat ve hizmet sektörünün ağırlıklı olduğu, sanayi sektörünün çok az olduğu bir şehir. Şanlıurfa’nın yanı başında Gaziantep var. Bir sanayi şehri olduğundan orada yaşayan mülteciler biraz daha avantajlı durumdadır. Bu arada Şanlıurfa, İstanbul’dan sonra en fazla mültecinin yaşadığı, sınır bölgesinde 460 bin dolaylarında bir sayıyla en çok mültecinin olduğu şehirdir. Yine bir diğer temel problem nitelikli mesleklere sahip kişilerin iş bulamamasıdır. Örneğin bir avukat arkadaş var, kendisi bir fabrikada asgari ücret ile çalışıyor. Asgari ücret ise 2020 TL değil, Suriyelilere özgü bir asgari ücret olan 1600 TL. Kendisi Suriye’de çok tanınmış bir avukat ve 1600 TL’ye bir fabrikada çalışıyor. Ancak nitelikli olan mühendis, avukat, dış doktorları gibi gruplar iş bulmakta ciddi anlamda sorun yaşıyor. Türkçeyi yeterli konuşamamak büyük bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Çalışma izni başvurusunun uzun sürmesi ve bürokratik işlemlerin zahmetli olmasından dolayı başvurular az sayıda oluyor ve doğal olarak kayıt dışı istihdam ve gölge işletmeler karşımıza çıkıyor. Öte yandan ilginç bir şekilde yeni istihdam alanları ortaya çıkıyor. Başta Birleşmiş Milletler ve onun paydaşları olmak üzere; ulus-

lararası örgütler, ulusal dernekler birer istihdam alanı haline geldi. Özellikle birden fazla dil bilen kişiler buralarda çalışıyor. Kendi alanında iş bulamayanlar dil bildiği için buralarda tercüman, asistan, saha çalışanı ya da koordinatör olarak çalışıyor. Sağlık merkezleri de mülteciler için iş alanına dönüşebiliyor, doktorlar buralarda çalışabiliyor.

Ayırt edici bir özellik olarak Türkiye’deki Suriyelilerin istihdamını engelleyen bir faktör de Türkiye’deki ekonomik kriz. Enflasyonun yükselmesi ve dövizin dalgalanmasından Suriyeliler de etkileniyor. Hem iş bulma anlamında etkileniyorlar, işten çıkarmalar oluyor; hem de satın alma güçleri düşüyor ve yoksullaşıyorlar. Öğrenciler ve meslek sahibi kişiler açısından yaş ve cinsiyet belirleyici bir unsur oluyor. İşverenler, Suriyeliler içinden belirli bir yaş grubunu istihdam etmek istiyorlar. Şanlıurfa’da bugüne kadar 18.000 bin kişinin istihdamına aracılık etmiş, Suriyeliler için İŞKUR gibi çalışan ‘Rızık İstihdam Ofisi’ isminde bir dernek var. Onların verilerine göre 18-28 yaş grubundaki kişiler, istihdam için tercih ediliyor. Özellikle 40 yaş ve üzerindeki grup ile nitelikli meslek mensubu kişiler iş bulamıyorlar. Genel olarak genç kadınlar iş bulabiliyorlar. Belli bir yaşın üzerinde olan kadınlar ve dul kadınlar ile sosyal destek mekanizmalarından yoksun olan kadınların içinde bulunduğu riskler çok daha farklı. Dil bilen, eğitilmiş olan genç kızlar daha kolay iş bulabiliyor. Öte yandan istihdam büyük ölçüde kayıt dışı ilerliyor. Önceki yıllara göre biraz daha kayıt altına alınmaya çalışıldı. Yasal zemin 2016 yılında 6575 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik’e bağlı olarak belirlendi. Ancak kayıt dışılığın ilginç sonuçları var. Örneğin sosyal yardımın kesilmesi korkusu; düşük ücretle uzun çalışma saatleri olan istihdama neden oluyor. Kayıt dışılığın bir diğer sonucu olarak ücret gaspı diye bir durum ortaya çıkıyor.

Bir diğer temel problem ise önyargı. Şanlıurfa’da uyum biraz güçlü ama yine de Suriyelilere yönelik önyargı var. Bu durum da Suriyelilerin

işe alınıp çalıştırılmasında bir problem olarak karşımıza çıkıyor. Az önce bahsettiğim bürokratik engeller ve prosedürlerin uzun sürmesinden dolayı kayıt dışı sektörler olarak gelişen sektörler var. Örneğin kuaförlük, özellikle kadın kuaförlüğü, Suriyeliler arasında yaygındır. Gaziantep'te ilgili kurum; resmi belgesi olan bir berberin çalışmasını -yasal olarak bir problem olmamasına rağmen- piyasayı daraltmamak için kabul etmiyor. Diğer taraftan mobil hizmet olarak bu iş yapılmaya başlanıyor. Şanlıurfa'da doktorluk, kuaförlük gibi meslekler için evlere giderek ya da evlerine çağırarak çalışma durumu ortaya çıkıyor. Yeni bir sektör olarak, mobil WiFi uygulaması ortaya çıkmış. Sınır bölgelerinde, altyapının olmadığı mahallelerde; istasyon kurarak kablosuz ağ üzerinden İnternet satıyorlar ve bundan ciddi gelirler elde ediyorlar. Bir de, göçmenlerin de kendi aralarında mevsimlik ve geçici olarak gerçekleştirdikleri iş göçü var. Şanlıurfa'da işsizlik yüksek olmasından dolayı başka şehirlere doğru bir iş göçü var. Tam tersi olarak da Şanlıurfa'nın kültürel olarak Suriye'ye çok yabancı olmamasından dolayı o kültürel ortamdan kopmamak için kişiler, geçimini sağlayacak bir yoksullukla Şan-

lıurfa'da yaşamayı seçebiliyor. Çalışma koşullarından kaynaklanan problemler var. Özellikle kadın çalışanlar arasında ayrımcılık ve istismar söz konusu olabiliyor. Vatandaşlık alabilmek için belli kriterler var. Belli bir süre sigortalı olarak çalışan kişilerin vatandaşlık işlemleri daha kısa sürebiliyor. Bu nedenle işe gitmeden sigorta primini işverene ödeyerek vatandaşlık işlemlerini hızlandırmak isteyen kişiler olabiliyor. Sonuç olarak çözüm çok basit aslında: Mültecilerin kendi dili, dini, kimliği, cinsiyetiyle yaşayabileceği iş ortamlarının kurulması ve güvencelerinin sağlanması gerekiyor. Yasal metinler ve bürokratik işlemlerin uyumu kolaylaştırıcı bir yapıya dönüşmesi gerekir. Sınır bölgelerinde denetim çok zayıf. Bu da birçok istismara kapı arılıyor. Her alanda denetimlerin sıklaştırılması ve hakların korunması gerekir. Sınır şehirlerinde mülteci nüfusu çok fazla, adil bir yük dağılımı olmalı. İş gücü çok fazla, istihdam alanı yetersiz özellikle sınır bölgelerindeki iş gücü diğer sanayi şehirlerine dağıtılabilir. Mültecilerle ilgili proje yürüten kurum ve kuruluşların da istihdam ve üretim odaklı projelere yönelmesi gerekir. Bunlar da sorunları azaltacak çarelerdir. Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Panelist

Doç. Dr. Başak Yavçan

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Herkese merhaba, öncelikle bu güzel etkinlik için çok teşekkür ediyorum. Yaptığımız bütün çalışmalara rağmen hala iş gücü piyasalarına entegrasyon konusunda çok büyük sıkıntılarla karşı karşıyayız. 40 bin civarında Suriyeli sığınmacı çalışma izni almış durumda ancak yaklaşık 1 milyon kişinin kayıt dışı istihdam edildiği tahmin ediliyor. Ben konuyu tartışırken hep eğitime entegrasyon üzerinden gideceğim. Birkaç çalışmadan bahsedeceğim ama ağırlıklı olarak üniversite öğrencileri ile yaptığım iki çalışma var. Bunların ilki Beyrut Amerikan Üniversitesi ile ortaklaşa gerçekleştirdiğimiz, daha çok erişim ve okula devam süreçleri ile ilgili çalışma. Bu noktada; mesleki olarak daha önce bahsedilen denklik süreçlerinin üniversite ve liselerdeki yansımaları ile ilgili konulara değineceğim. İkinci ve ağırlıklı olarak da Prof. Dr. Murat Erdoğan ile ortaklaşa gerçekleştirdiğimiz bir çalışmadan bahsedeceğim. Daha çok Suriyeli akademisyenler ve üniversite öğrencilerinin; üniversite eğitimlerine dair algılarını, geleceğe yönelik beklentilerini ve Türkiye'deki yaşama dair tutumlarını değerlendireceğim. Akademisyenlerin kısmına dair, Türkiye genelinde 200 Suriyeli akademisyen görev yaptığı bilgisini paylaşarak; daha çok öğrencilere odaklanacağım.

Uyum hedefi olarak eğitim çok önemli. Temel eğitim, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite eğitimi; aynı zamanda bir orta sınıf modeli yaratarak bizim için bir sosyal ve iktisadi uyum çerçevesi yaratıyor. Özellikle üniversite öğrencileri örneğine bakacak olursak; bu öğrenciler yerli halktan üniversite öğrencileri ile iletişim kurmaları açısından hem de kendi gruplarında ki bireylere örnek olma açısından önemli bir konumdadırlar. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki gruplar arası temas önyargının azalmasında ve sosyal uyumun artmasında önemlidir. Ancak her türlü temas değil, özellikle eşit seviyede gerçekleşen

temas önemlidir. Aynı sıralarda oturup konferans dinlememiz veyahut bir ders dinlememiz aynı seviyede uyum ilişkisidir. Evimize bir şey tamiri için birini çağırdığımıza bu aynı sınıfsal seviyede bir temas olmadığı için sosyal uyum açısında ne yazık ki benzer sonuçları olmuyor. İlköğretimde Suriyeli sığınmacılar özelinde % 62 gibi bir okullaşma oranı var. Bu oran krizin ilk yılları ile kıyaslandığında gerçekten çok önemli bir ilerleme sağlandığını gösteriyor. Ancak burada bizim için önemli olan şöyle bir konu var. %62-63'lerde bir okullaşmayı sağlayabilmiş olmamıza rağmen, ilköğretimin 4. sınıfından itibaren okullaşma oranında ciddi bir düşüşle karşı karşıyayız. Bunun bizim açımızdan üniversiteyi besleme konusunda da sıkıntı yarattığını görüyoruz.

Türkiye'de üniversite öğrencilerinin profiline baktığımız zaman bunların yaklaşık yarısı daha önce Suriye'de üniversite okumuş, burada tekrar üniversite okuyan kişilerdir. Yükseköğretimde Suriyelilere baktığımız zaman, temel eğitime ulaşmada sağlanan başarı; gerek harçlardan muafiyet sağlanması gerekse bu öğrencilerin %20-25'ine sağlanan farklı kurumlardan fonlanan üniversite öğrenim kursları ile bu başarı çoğu zaman bir örnek uygulama teşkil ediyor. 2018-2019 yılında 27.000 öğrenci Türkiye genelinde çeşitli üniversitelerde eğitim alıyorlar.

Özellikle bölge üniversitelerinde Türkçe programlarının yanı sıra Arapça eğitim veren programlar da yer almaktadır. Bu bağlamda okullaşma oranında Suriyelilerin üniversiteye gitmesi veya daha öncesinde liseye gitmesi konusunda engeller bulunmaktadır. Daha farklı bir çalışmada yaptığım odak gruplardan kimine göre bunun sebebi çocuk işçiliğidir. Ebeveynler düşük ücret aldıkları için, çocuklar daha üniversite aşamasına gelemeden ortaokul ve lise çağlarında çalışmak durumunda kalıyorlar. Bunun yanı sıra üniversite eğitimi finansal olarak kolay bir eğitim değil. Her ne kadar okul ücreti ödenmesi de maddi açıdan desteklenmesi gereken bir eğitim. Öğrencinin başka bir şehirde okuyor olması da ekonomik durumu yine önemli

bir değişken olarak karşımıza çıkarıyor. Suriyeli akademisyenlerle görüştüğümüzde karşımıza çıkan önemli bir konu, akademisyenlerin örneğin tarih veya coğrafya gibi farklı alanlarında uzman olmalarına rağmen Arapçaları iyi olduğu için Arap Dili Edebiyatında veya İlahiyat bölümünde faydalanılan akademisyenler haline gelmeleri. Aynı şekilde öğrencilerin de istedikleri bölümlerde okuyamadıklarını görüyoruz. Pek çoğunun gerek üniversite giriş sınavları gerekse yabancı öğrenci sınavlarındaki performansları sebebiyle istedikleri bölümlere her zaman dâhil olamadıklarını ve daha yüksek kontenjanı olan bölümlerde öğrenim gördüklerini görüyoruz.

Üniversite öğrencileriyle ilgili olarak 2018'in son aylarında gerçekleştirmiş olduğumuz Elit Diyalog anketinin sonuçlarına geçiyorum. Üniversite öğrencileri için çok güzel burs programları var. Ancak üniversite öğrencilerinin sayısı arttıkça bu programlardan yararlananların sayısı da bir miktar artsa da, bursluluk oranları ciddi düşüş gösteriyor. Görüyoruz ki, üniversite öğrencilerinin yarıya yakın kısmı kendini finanse etmek için tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak çalışmak durumunda kalıyor.

Suriyeli üniversite öğrencilerinin bir diğer özelliği de yüksek oranda kırılabilirlik taşıyor olmaları. Bunun ilk boyutu da ekonomik kırılabilirlik. Suriye'de yaşadıkları dönemde çok daha yüksek bir gelire sahipken Türkiye'ye geldiklerinde gelirlerinde ciddi anlamda düşüş yaşadıklarını görüyoruz. Olumlu ve sevindirici olan tek nokta, bu üniversite öğrencilerinin belki de öğrenci olmalarından dolayı geleceğe dair pozitif beklenti içinde olmaları. Ancak öğrencilerin çok büyük bir kısmı da mezun olduklarında iş bulamayacaklarını ya da vasıfsız işlerde çalışacaklarını düşünüyorlar. Suriyelilerin ülkelerine dönüp dönmeyecekleri konusunu üniversite öğrencileri için düşündüğümüzde, eğitilmiş bir kesim olduklarından, burada kalmalarına yönelik toplumsal olarak görece pozitif bir yaklaşım var. Bu konuda Suriyeli öğrencilerin ne düşündüğüne baktığımızda, kalmanın da gitmenin de belli koşulları

olduğunu görüyoruz. Asla geri dönmeyen diyenlerin oranının 2 sene içerisinde %26-27'lerden %34'lere çıktığını görüyoruz. Her koşulda gideyim diyenlerin oranı da %11'den %5'e düşmüş durumda.

Üçüncü ülkeye yerleştirilmeye ilgi duyup duymadıkları sorusuna %50'ye yakın bir kısmı farklı koşullarda başka bir ülkeye gitmek isteyeceklerini söylüyorlar. Özellikle eğitimlerine devam edemezlerse ya da iş bulamamaları durumunda gidebileceklerini söylüyorlar. Ülke seçimleri de şu şekilde oluyor; Burada geçmişe göre Körfez ülkelerinin daha fazla karşımıza çıkıyor olmasının nedeni büyük ihtimalle Batı ülkelerine yerleştirme ihtimallerinin düşmesidir.

"En önemli problemlerinizi nedir?" dediğimiz zaman -elbette bu grubun Suriyeli üniversite öğrencileri olduğunu tekrar hatırlatmak istiyorum- temel gereksinimlerden ziyade tabii ki kendi gruplarını yansıtan problemleri var. Eğitim ve çalışma koşulları onlara en çok kaygı veren problemler. Türkiye'de ne gibi bir statü istedikleri sorulduğunda, görüyoruz ki en popüler olan çift vatandaşlık. Ardından da farazi bir statü olarak koyduğumuz herhangi bir sınırı olmayan çalışma izni statüsünün çok fazla isteneceğini gördük.

Bir başka yaklaştığımız nokta olan sosyal uyum konusunda yerli halk ile olan ilişkiler konusunda çok yüksek sosyal mesafeler göstermediklerini görüyoruz. Aslında Türklere baktığımız zaman Suriyelilere yönelik sosyal mesafe çok daha yüksek seyrediyor. Uyum için önemli olan bir başka nokta da kurumlara güven konusu. Anketin 1. Dalgası ve 2. Dalgası arasında kurumlara güven konusunda bir yükseliş var. Bu ilginç bir nokta ve bütün dünya da bu böyle görünüyor. Göçmenler, o ülkenin kurumlarına yerli halktan daha fazla güveniyorlar. Özellikle mültecilerde bu durum böyle, çünkü gelmiş oldukları ülkelere kurumlara kötü durumda olduğu için gittikleri ülkede onları kabul eden kurumlara çok daha sıcak bakıyorlar.

Sosyal mesafe konusunda biraz daha derinlemesine bir araştırma yaptık. Burada istihdam

çok önemli bir göstergedir. Çalışanların sosyal mesafesi çalışmayanlara göre çok daha düşük. Bir başka deyişle yerli halka çok daha düşük önyargıyla yaklaşıyorlar. Burada istihdama katılımın sosyal uyuma çok büyük bir katkısının olduğunu görüyoruz.

Kamu diplomasisi ve vatandaşlık da bir başka önemli noktayı yansıtıyor. Vatandaşlık kazanmış olan Suriyelilerin yerli halka çok daha sıcak duygular beslemesini bekliyorduk. Ancak ankette bunun tam tersi ile karşılaştık. Vatandaş olan Suriyeli öğrenciler yerli halka çok daha mesafeliydi. Bunun sebebini araştırmaya başladığımızda bu sayılarda görünmeyen kişisel hikâyeler çıktı. Bu hikâyelerde ağırlıklı olarak karşımıza çıkan, bir Suriyeli üniversite öğrencisi yerli halktan biriyle bu ülkenin vatandaşı olduğu bilgisini paylaştığında çok daha büyük

tepkiyle karşılaştığıydı. Büyük ihtimalle gördüğü bu tepki onun bu mesafeyi inşa etmesine sebep oluyor.

Burs almanın da böyle bir etkisi olduğunu gördük. Burs alan öğrencilerin daha fazla ayrımcılığa uğradığını fark ettik. Burada realist rekabete yönelik ve konunun çok iyi anlatılamamasından kaynaklanan, bursların verilme şartlarını ve fonlarının nerelerden geldiği bilgisinin çok da paylaşılmaması tepkilere neden oluyor. Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin uyuma yönelik kaygıları bir hayli büyük ki bu grubun kaygıları, bizim için uyuma en yakın olan grup olmaları nedeniyle oldukça önemli. Ancak doğru yönetilmeye ihtiyaç duyulan alanlarda ilerlemeler kaydedilirse buradan çok daha olumlu sonuçlara ulaşmamız mümkün görünüyor. Sabrınız için teşekkür ediyorum.

Panelist

Ece Yılmaztürk

Ankara Kızılay Tolum Merkezi Yöneticisi

Konferansımızın ev sahiplerine hem şahsım hem de Türk Kızılayı adına nazik davetlerinden dolayı teşekkür ediyorum.

2011 yılı sonrasında, Suriye Krizi insani yardım çalışmalarını üç ayrı dönemde ele alabiliriz. Öncelikli olarak, sınır ötesinden ülkemize giriş yapan Suriyeliler için geçici barınma alanlarında yürütülen hizmetler ve ardından kamplardan şehirlere yönelen Suriyelilerin uyumuna yönelik FRIT I (AB'nin Türkiye'deki Mülteciler İçin Mali Yardım Programı) dönemini kapsayan faaliyetlerin yapılmasıyla birlikte önümüzdeki süreçte FRIT II döneminde yürütülecek, ağırlıklı olarak geçim kaynaklarının geliştirilmesi ve istihdam olanakların artırılmasına yönelik çalışmalar şeklinde de özetlenebilir.

2011 yılında Suriye Krizi insani yardım çalışmalarına başladığımızda sınır ötesinden gelen kişiler geçici barınma alanlarında konaklamaktaydılar. Aradan geçen yıllarda, insanların şehir-

lere yönelmesi ile birlikte kentli mülteciler olgusu karşımıza çıktı. Haliyle şehirlerde yaşayan Suriyelilerin uyumu konuşulmaya başlandı.

Bugüne geldiğimizde, Türk Kızılay olarak toplamda 16 Toplum Merkezine sahibiz. Biz bu merkezlerde neler yapıyoruz? Kimlere, hangi hizmetleri sunuyoruz? Genel olarak ifade etmek isterim. Türk Kızılay Toplum Temelli Göç Programlarının ana amacı; Türkiye'de kamp dışında geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin, uluslararası koruma statüsündeki yabancıların ve birlikte yaşadıkları yerel halkın, psikolojik, sosyal ve ekonomik iyilik hallerinin sağlanması, toplumsal dayanıklılığın artırılması ve yerel toplum ile uyum içerisinde birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesini sağlayarak kriz sonrası yardım ve kalkınma faaliyetlerinin yürütülmesidir.

Toplum Merkezlerimizin hizmetlerinin öncelikli hedef kitlesi, tüm yaş gruplarından engelliler, yaşlılar, şiddete maruz kalmış kişiler gibi zarar görebilir bireylerdir. Toplum Merkezlerimiz din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin, hizmet sağladıkları bölgede yaşamını sürdüren tüm ihtiyaç sahiplerine hizmetlerini ulaştırmayı hedefler.

Toplum Merkezleri bünyesinde; Koruma, Geçim

Kaynağını Geliştirme, Sosyal Uyum, Sağlık ve Psiko-sosyal Destek Programı olmak üzere dört ana program yürütülmektedir. Ben burada geçim kaynağı programı üzerine odaklanmak istiyorum. Bu program ülkemizde geçici koruma ve uluslararası koruma altında yaşayan ihtiyaç sahipleri ile yerel halkın ekonomik olarak kendi kendilerine yetebilirliklerini sağlamak amacı ile mesleki kapasitelerinin artırılarak istihdam edilebilirliklerinin artırılması, işe yönlendirme ve girişimciliğin desteklenmesini amaçlanmaktadır. Bu program ile bugüne kadar 28.888 kişiye ulaşıldı. Bu kişiler, meslek ve Türkçe dil kurslarına katılım sağlayan, istihdama yönlendirilen, girişimcilik programlarına dâhil olan bireylerden oluşmaktadır.

Geçim kaynağını geliştirme programının üç ana alt programı bulunmaktadır. Bunlar; istihdama yönlendirme, girişimcilik, Tarım ve Hayvancılık olarak söylenebilir.

İstihdama yönlendirme programında her işveren haliyle çalışanının belli bir düzeyde Türkçe bilmesini istemektedir. Bugün her bir toplum merkezinde gün içerisinde çok sayıda kişi Türkçe dil eğitimine devam etmektedirler. Profilendirme ve işe yönlendirme çalışmalarımızla kişilerin daha önceki meslek deneyimleri ve bilgilerine göre bölgedeki işverenler ile temas etmeleri sağlanmaktadır. Piyasanın ihtiyacı olan alanlarda mesleki eğitimler verilmektedir. Kayıtlı istihdamı cazip hale getirmek adına işverenlere çalışma izni harç bedelinin ödenmesinde destek sağlanmaktadır.

Merkezimizde bulunan bıçki dikiş kursumuza sabah ve öğleden sonra ayrı gruplar gelmektedir. Hane içi üretim desteği projesi ile ilgili kursiyerlerimize 15 bin liralık ayni destek sağlanabilmektedir. Bu kursumuza katılan kursiyerlerimiz ile dönem dönem Ankara'nın farklı noktalarında çeşitli çalışmalar da yürütülmektedir. Örneğin, bu yıl içerisinde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı vesilesiyle Polatlı'da belirlenen ve desteğe ihtiyacı olduğunu tespit ettiğimiz okul öğrencileri için törende kullanılmak üzere kıyafetler dikilmiştir.

Merkezimizde bulunan kuaförlük kursumuz da Halk Eğitim Merkezi ile birlikte yürüttüğümüz bir diğer çalışmamızdır. Bu kursumuzdan sertifika almaya hak kazanmış, geçmiş yıllarda mezun olan kursiyerlerimizden bir kısmı evlerinin bir odasını kuaför salonuna çevirerek aile ekonomisine katkı sağlamaya başlamışlardır. Bunun yanı sıra, kursiyerlerimiz zaman zaman yaşlı bakımevlerini ziyaret ederek burada yaşayan kişilerin öz bakımlarına destek olmaktadır.

Geçim kaynağı geliştirme konusunda bir diğer Projemiz de "Mutfakta Umut Var" projesidir. Proje, 3 ay önce başlamıştır. Adaylarla yapılan mülakat süreci sonunda belirlenen katılımcılar ile eğitime devam edilmektedir. WFP ve WALD işbirliği ile yürütülen proje kapsamında iki grup halinde toplamda 60 kişiye verilen aşçılık eğitimi sonrasında kursiyerler stajlarını da tamamladıktan sonra işe yerleştirileceklerdir.

Yeni başlayacak olan SAP danışmanlık eğitimi projemiz ile mühendislik ya da teknisyenlik kökenli olan yabancıların SAP Türkiye müşterisi ve iş ortaklarının ihtiyaç duyduğu alanlarda SAP Danışmanı olarak nitelik kazanmaları ve uygun firmalarda istihdam edilmeleri sağlanacaktır.

Toplum merkezlerimize müracaat eden birçok hukuk mezunu yabancı da bulunmaktadır. Mesleki denklik şartı nedeniyle Türkiye'de mesleklerini icra edemeyen bu kişilerle Ankara'da yeni başlayacağımız ancak Türkiye'nin farklı illerindeki bazı toplum merkezlerinde de hâlihazırda yürüten bir proje olan ECHO destekli ve sertifikalı "Adli Kalem İşleri" kursumuz ile de kişilerin hukuk bürolarında ve adliyelerde çalışmaları konusunda bir kapı açmış olacağız.

Ahşap döşemeciliği, doğalgaz döşemeciliği, kaynakçılık, otomotiv elektrikçiliği kurslarımız ile de (MEKSA işbirliği ile) 80 kişiye eğitim verilecek olup %20 oranında istihdam sağlanması hedeflenmektedir.

Genel itibarıyla, istihdam garantili mesleki eğitim programları uygulanmasına rağmen işçi-işveren beklentilerinin uyuşmaması nedeniyle işe başlayan kişilerin çalışma süreleri beklenenden

daha kısa sürebilmektedir. Bu nedenle kursiyerden kaynaklı sorunları çözebilmek amacıyla sosyal becerilerin geliştirilmesi adına kişilere destek programları da uygulanmaktadır. Özellikle son dönemde, Türkiye genelinde tarım ve hayvancılık ile ilgili projelerimiz hız kazanmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı ile işbirliği yapılarak, proje kapsamındaki illerde paydaşlar aracılığıyla yararlanıcılara teorik ve uygulamalı mesleki eğitimleri verilmesi, malzeme ve donanım ihtiyaçlarının karşılanması ve yararlanıcıların istihdam edilmesine yönelik işbirlikleri gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Adana'da mantar yetiştiriciliği kursumuz da yerel halk ve Suriyelilerden oluşan kursiyerlerimiz eğitim almaktadır. Bursa'da taze meyve ve sebze yetiştiriciliği kursumuz ve Mardin'de lavanta yetiştiriciliği kurslarımız bulunmakta, ayrıca Şanlıurfa da tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği kursumuz da mevcuttur. Belirli bir konuda mesleki beceriye sahip ancak herhangi bir geliri olmayan bireylerin kazanmış oldukları mesleki beceriler doğ-

rultusunda yaptıkları hane içi üretim ve küçük ölçekli tarım ve hayvancılık üretimleri vasıtası ile gelir elde etmeleri amaçlanıyor.

Girişimcilik konusunda da yeni bir programa başladık. TOBB ETÜ ile 6 ilde yürüteceğimiz bu projede girişimcilik eğitimleri verilmeye başlandı. Projeye şu an sadece Ankara'dan beklenenin çok üzerinde bir başvuru alınmıştır. Belirlenecek olan 150 kişiye temel düzeyden ileri düzeye doğru girişimcilik eğitimleri verilecek olup bu eğitim sürecinin sonunda belirlenecek olan 10 kişiye 50'şer bin TL olmak üzere aynı destek sağlanacaktır. Daha sonra bu kişilere oluşturulacak olan fikir kampları ile inkübasyon ve mentorluk desteği de verilecektir.

Bitirmeden önce paydaşlarımızı ve destekleyicilerimizi anmak istiyorum. Avrupa Birliği, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, Norveç Kızılhaçı, Alman Kızılhaçı, UNCHR, UNICEF, IOM, WFP birlikte çalıştığımız kıymetli kurumlardır.

PANEL 4: TÜRKİYE'DEKİ YABANCILARA YÖNELİK ALTERNATİF İŞ İMKANLARI: GİRİŞİMCİLİK VE SOSYAL KOOPERATİFLER

Açılış Konuşması:

Alexander Wolffhardt, *Migration Policy Group*

Moderatör:

Dr. Öğr. Üyesi Nihal Eminoğlu, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*

Panelistler:

Sezai Hazır, *Habitat Derneği Yönetim Kurulu Başkanı*

Hüseyin Ar, *Ankara Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanvekili*

Nilay Özlem Türkmen, *T.C. Ticaret Bakanlığı, Esnaf, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü*

Hande Kara, *Ankara Kalkınma Ajansı*

Wahiba Chaker, *TUGODER Başkan Yardımcısı*

Açılış Konuşması

Alexander Wolffhardt

Migration Policy Group (MPG)

Çok teşekkürler. Birkaç dakika mültecilerin girişimciliği konusundan bahsedeceğim. Ama öncelikle biraz daha geniş bir konuya değinmek istiyorum. Migration Policy Group buraya izleme ve değerlendirme konusunda görüş sunmak ve bilgi vermek üzere davet edildi. Öncelikle mültecilere yönelik izleme değerlendirme sistemimizle ilgili genel bilgiler vereceğim ve bu konferans ile ilgili özel konulara değineceğim. Mültecilerin entegrasyonuna ilişkin politikayı neden izlemeye ihtiyacımız var? Avrupa ülkelerinde genellikle şöyle düşünülür; uzun vadeli entegrasyon aslında uluslararası korumanın faydalarına yönelik uzun süreli ve sürdürülebilir bir çözümdür. Tüm yasal çerçeve hâlihazırda zaten var. Bu yasal çerçeve mültecilerin geldikleri ülkede kalacakları düşüncesini temel alır ve uluslararası koruma sahibi olduktan sonra eve dönmeyecekleri bakış açısından bu uzun vadeli entegrasyon çalışması dikkate alınır. Daha önceki göçlerden aldığımız deneyime göre devletlerin ya da hükümetlerin yasal sorumlulukları bu entegrasyon politikalarını uygulamaktır. Fakat bu entegrasyon politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması kolay değildir. Bu süreçte hiçbir ülke mükemmel değil ve tabii ki belirli bir düşünce ve algı değişikliği gerekiyor. İster hedef ülke olsun ister geçiş ülkesi olsun bu zor bir konudur. Bu nedenle bir sistemin oluşturulup çaba harcanması, eksikliklerin giderilmesi belirli kanıtların toplanıp uygulamanın geliştirilmesi konusunda çok önemlidir.

Ulusal Entegrasyon Değerlendirme Mekanizması (NIEM) mülteci entegrasyonuna yönelik hükümet politikalarının kalitesini izler. Bu sistem yerel yönetimin veya sivil toplum kuruluşların ne yaptığını değil, hükümetlerin bu alanda neler yaptığını izliyor. 173 gösterge üzerinden politika ve gelişmeleri ölçüyoruz. Bunlar politika yapımcılar için ihtiyaçları belirlemek ve politi-

kalarını iyileştirmek için kullanacakları bir araç olarak da görülebilir. 14 araştırma ortağımız ile birlikte çalışarak ulusal savunuculuk ve gündem oluşturma süreçlerine katkı sağlayacağız. Çok kapsamlı bir analiz yürütüyoruz. Analizimiz; sosyal-ekonomik entegrasyon, barınma, istihdam, mesleki eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi konuları içine alıyor. Bu göstergelerimiz ikamet, vatandaşlığa erişim, aile birlikteliği gibi yasal entegrasyonunu da dikkate alıyor.

Yasal çerçeveyi oluşturmaya yönelik adımlarımız var. İlk adım yasal çerçevenin oluşturulması. İlk sorumuz entegrasyon ilkelerini uygulayabilmek için yürürlükte kanunların olup olmadığıdır. İkincisi bu ilkeleri uygulamaya yönelik politikalar var mı buna bakıyoruz. Ardından uygulama ve iş birliği konusunda ilgili paydaşlar süreçte yer alıyor mu, mültecilerin katılımını nasıl artırabiliriz bunlara bakıyoruz. Son olarak bu politikaların başarılarının değerlendirmesi sürecinde güvenilir verilerin olup olmadığına bakıyoruz. Mülteci Entegrasyonuna Yönelik Avrupa Kıyas Kriterleri ile bu araştırmaya yönelik ilk raporumuzu ortaya koyduk. Bu kapsamlı analiz raporumuz AB ülkelerinde farklı koruma statülerine sahip mültecileri kapsıyor. Çalışmaya dâhil olan 14 ülke arasında oldukça güzel bir denge var. Ülkelere 0-100 arası puanlar verilerek karşılaştırmalı olarak belirttiğim bu 3 boyuta bakıyoruz. Bir sonraki değerlendirme döneminde de son 2 yılda bu ülkelerde neler değişmiş bunları inceliyoruz. Bugünün temel noktası istihdama eşit düzeyde erişimdir ve vatandaşlar gibi her ülkeye ücretsiz istihdama eşit düzeyde erişim hakkı verilmektedir. Devletin temel yönetiminde çalışmak için birçok ülke vatandaşlık istiyor. Serbest çalışmaya erişim birçok ülkede söz konusu ancak bazı serbest meslekler konusunda insanların karşısına engeller koyabiliyor. Örneğin Romanya da tercümanlarda ülke vatandaşı olması koşulu aranırken; Fransa da bazı meslekler için yalnızca Avrupa Birliği vatandaşlarının yapabileceklerinin olması kabul ediliyor. Diplomalara denkliği birçok ülke de sağlanan bir imkân. Tüm tedbirler daha aktif yaklaşımları ve işgücü

piyahasına yatırımı gerektiriyor. Faydalanıcılara iş arayanlara danışmanlık sağlayabilecek kamu istihdam hizmetlerin yalnızca 6 ülkede var ve 2 ülkede bu hizmet sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanıyor.

Merkezi hükümetler yerel düzeye iniyor mu, istihdam politikalarını koordine ediyor mu, politikalar için rehberlik sunuluyor mu bunlar merkezi koordinasyon açısından önemli göstergeler.

Panelist

Sezai Hazır

Habitat Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Öncelikle girişimci neden olunur sorusunu sorarak başlamak gerekiyor. Bu kapsamda da, fırsat girişimciliği, yaratıcı girişimcilik ve zorunlu girişimcilik arasındaki farkları bilmek gerekiyor.

Suriyeli Mülteciler, zorunlu girişimcilik başlığı altında ele alınabilir. Bu durumda, ev sahibi ülkede hayatta kalabilmek ve belli bir yaşam standardı oluşturabilmek adına, girişimcilik bir çıkış yolu olarak görülmektedir. Suriye’de savaş bitip de Suriyeliler bir gün ülkelere geri dönecek de olsalar da, girişimciliğe teşvik etmekten kaçınılmamalıdır. Geri dönecek olan Suriyeliler ve yeniden istikrar sağlanan bir Suriye düşündüğümüzde, bugün yapılan bu yatırımlar sayesinde, önemli bir ortak ve dış pazar sağlanmış olacaktır. Ayrıca Türkiye’de kalan Suriyelilerin, yetişmiş eleman olarak yine Türkiye’ye ileriki dönemlerde katkısının olabileceğinin de hesaba katılmalıdır. Bunun yanı sıra, Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik yapılan meslek eğitim

kurslarında israf olabilmektedir. Kursların amaç ne kadar hizmet ettiğinin iyi değerlendirilmesi gerekir ve özellikle iş piyasasında ihtiyaç olan alanlara yönelik kursların verilmesi önemlidir.

İş dünyasına girmek isteyen Suriyeli mülteciler açısından Türk mevzuatının bilinmesi oldukça önemlidir. Ancak bu konuda bizlerin bile bilgi eksikliğimiz olduğu konusunda özeleştiri yapmalıyız. Doğru, hızlı ve yalın bilgilendirme yapma konusunda özellikle Ticaret Bakanlığı’na önemli iş düşmektedir. Ayrıca, Suriyeli mültecilerin hem iş hayatına atılmasında hem de girişimci olmalarının önündeki engellerden birisinin de, bağlı oldukları sosyal yardımlardır. Eğer ki, bir işe girerse (kayıtlı-resmi çalışması durumunda) ve girişimcilik için adım atarsa ve hatta bunun için de hibe programlarına başvurması gerekirse, mevcut sosyal yardımları kesilecek olan Suriyeli, yardımların kesilmesini istemediği için bu planlamasından vazgeçiyor veya kayıtsız ve hukuksuz yollarla bu işlere girerek aynı zamanda yardım almaya da devam etmek istiyor. Bugün üzerine düşünülmesi gereken ve bir çözüm bulunması gereken noktanın da bu olduğunu düşünüyorum.

Panelist

Hüseyin Ar

Ankara Esnaf ve Sanatkarlar Odaları
Birliği, Başkanvekili

Sizlerle birlikte olmanın memnuniyetini yaşıyorum. Buralarda konuşulan konuların muhatapları aslında biziz. İstihdamı yaratacak olan bizleriz. Bireye ve bireysel değere dayalı girişimcilik unsuru son yıllarda ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve sosyal kalkınmanın temel faktörü olarak değerlendirilmektedir. 2016 yılında uygulamalı girişimcilik eğitimlerini başlattık. 2017 yılında devam eden bu eğitimlerle 24 kişilik gruplar halinde 720 girişimciye eğitim verdik. Memnuniyetle gördük ki eğitime katılanların %50'si kadınlarımız. 720 kursiyerimizden yaklaşık %30'a yakını iş yeri açmıştır. Ülkemize çeşitli sebeplerle göç eden kişilerin uyumun sağlanmasında 4 önemli konu ön plana çıkmaktadır. Bunlar barınma, çalışma hayatı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sağlanmasıdır. Ülkemize göç etmiş insanların iş yeri açıp

odalarımıza kayıt olmasını çok önemsiyoruz. Bu kişilere birliğimizin imkanları çerçevesinde gerekli olan eğitim ve danışmanlık hizmetlerini vermeye çalışıyoruz. Temmuz 2018'de Birliğimiz esnaf siciline kayıtlı iş yeri açmış 29 yabancı bulunmaktadır. Bunların 15'i Irak uyruklu, 7'si Afganistan uyrukludur. Genelde hizmet sektöründe faaliyet göstermektedirler. 1 yıl sonra Haziran 2019 itibarıyla bu sayının 103'e çıktığına görüyoruz. Bu sayıda 3 kattan fazla bir artış söz konusu. Bu yabancıların 45'inin Irak uyruklu olduğunu görüyoruz. Yine yiyecek-içecek hizmetlerinde ağırlık olduğunu görüyoruz.

Yabancıların uyumunu kolaylaştırmak konusunda el birliği içinde mesleki eğitimlere önem vermeliyiz. Bu husus aynı zamanda ilimiz ekonomisi için de önemli olup ilimizde kayıt dışı çalışanların ve kayıt dışı olan işyerlerinin asgari seviyeye indirilmesi gerekmektedir. Bu aynı zamanda çocuk işçiliği ile mücadelenin sürdürülebilirliği için de önemlidir.

Dinlediğiniz için şahsım ve kurumum adına tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Panelist

Nilay Özlem Türkmen

T.C. Ticaret Bakanlığı
Esnaf, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik
Genel Müdürlüğü

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde son 50 yıldan bu yana, sosyal ve yarı kamusal hizmetlerin sunumu, dezavantajlı grupların çalışma hayatına entegrasyonunun sağlanması gibi konularda çözüm üreten ve gönüllü kişilerin üyeliklerine de açık olmasıyla ön plana çıkan sosyal kooperatif modelinin yaygınlaştığı görülmektedir. Sosyal kooperatifleri diğer kooperatiflerden ayıran en temel özellik, kamu yararı amacıyla çalışmalarını yürütmeleri ve kar odaklı olmamalarıdır. Uygulama alanlarına

baktığımızda sosyal kooperatiflerin eğitim ve sağlık gibi yarı kamusal hizmetlerin sunumu, dezavantajlı grupların istihdamı, engelli, hasta, yaşlı ve çocuk bakım hizmetlerinin sunumu gibi alanlarda öne çıkan bir ticari model olduğu görülmektedir.

Dezavantajlı grupların ekonomik hayata entegrasyonunda önemli bir model olan sosyal kooperatifler, mültecilerin ve göçmenlerin ekonomik hayata katılmaları ve sosyal uyumun kolaylaştırılması adına önemli bir ticari model olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut durumda diğer kooperatif türleri gibi sosyal kooperatifler de 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kurulmaktadır. Kooperatifler Kanunu'na göre Suriyeli mültecilerin veya yabancı uyruklu insanların kooperatif ortağı olmalarında bir engel

bulunmamaktadır. Yalnızca, yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları şartı aranmaktadır. Hâlihazırda ülkemizde, Suriyeli göçmenlerin de ortak olarak yer aldığı kooperatif örnekleri bulunmaktadır.

Yürütmekte olduğumuz Sosyal Kooperatifçilik Tanıtım, Eğitim, Uygulama ve Geliştirme Projesi'nin eğitim ve tanıtım faaliyetleri kapsamında 2018 Ekim ve 2019 Nisan aylarında olmak üzere

iki sefer halinde "Sosyal Kooperatifler Eğitim ve Tanıtım Treni" etkinliği gerçekleştirilmiş ve toplamda 19 ilde çalışma ziyaretleri düzenlenmiştir. Nisan ayında gerçekleşen ilkbahar seferi sırasında ziyaret edilen Hatay ve Gaziantep illerinde geçici barınma merkezleri ziyaret edilmiş ve bu merkezlerdeki çocuklara yönelik sosyal kooperatif ve dayanışma temelinde etkinlikler düzenlenmiştir.

Panelist

Hande Kara

Ankara Kalkınma Ajansı

Merhabalar, kısaca Ankara Kalkınma Ajansı Avrupa Birliği uyum sürecinde kurulmuş Türkiye genelinde 26 ajans var. Ankara kalkınma ajansı olarak sosyal kalkınmanın ekonomik kalkınmadan ayrı düşünülmemeyeceğine inanıyoruz. Aslında yereli kaldırmak için kurulmuş ajanslar bunlar. Yerel kalkınma da ekonomik sosyal kalkınma için sosyal sorumluluk platformu ile dernekleri destekliyoruz. Mali destek programlarımız var. Bunlardan biri de önümüzdeki dönemde sosyal girişimcilik ile ilgili olacak.

Aslında biz toplumsal uyum için, insanların bir arada çalışması için ortak toplumsal problemlere çözüm üretmemiz gerektiğinden yola çıkarak sosyal girişimciliği önemsiyoruz. Bunun bir modeli aracı sosyal kooperatifçilik. Diğer bir aracı dernekler ve derneklerin iktisadi işletmeleri. Sosyal girişimcilik ile ilgili çalışmalar yürütüyoruz. Toplumsal sorunlar insanlara inovatif bir çözüm bulmalarına yol açıyor. Yaşadığı sorunlara kendi yapıları kendi dinamikleri ile çözüm bularak insanlar sorunlarını aşıyor. Biz bunları desteklemek amacıyla önümüzdeki dönemde FRIT projemiz kapsamında ajanslar daha aktif olacak. Biz girişimleri destekliyoruz bunun için mevcut yapılara entegrasyonlarını sağlamaya çalışacağız. Teşekkür ediyorum.

Panelist

Wahiba Chaker

TUGODER Başkan Yardımcısı

Geçici Koruma kavramı Suriye'den göç hareketlerinin başlaması üzerine ortaya atılmış bir kavramdır. Geçici koruma altındaki kişilerin uluslararası mevzuatta yeri bulunmamaktadır. Şahsıma ait statüde bu kanunlaşma sürecindeki sancıları yaşayan bir birey olarak, geçici koruma altındaki kişilerin sarı kimliğe sahip olana kadar yaşadıkları sürecin zorluklarını yakın bir şahidi olarak yaşamış bulunmaktayım. Suriye'de yaşanan savaş sebebiyle, Türkiye'ye doğru büyük göç hareketleri olmuştur. Bu göç dalgalarıyla Türkiye'de birçok farklı şehre yerleşen bu insanlar TUGODER'in ilgi alanını oluşturmaktadır.

TUGODER, Türkmen Göçmen Mülteci Ve Sığınmacılarla Dayanışma Derneği anlamına gelmektedir. Bizler dernek olarak bu alanlarda başarılı çalışmalar yapmış ve yapmaya devam ederek, başarılı sonuçlar elde etmenin gururunu beraberce yaşamaktayız. TUGODER olarak, sosyo-ekonomik faaliyetlerin, kültürel çalışmaların, sosyal uyum projelerin öncüsü olmuş, gerek ulusal gerek uluslararası çalıştaylar düzenlemiş bulunmaktayız. TUGODER, olarak projemiz kapsamında Suriye'den göç eden vatandaşlar ve Türkiye'de yaşayan vatandaşlar için çeşitli projeler ortaya koymuş bulunmaktayız.

Türkiye'de 8.500 mühendis geçici koruma statüsünde bulunmaktadır. Diploma denkliği verilmediğinden dolayı mühendislerin mesleki uzmanlıklarını icra etmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu kişiler inşaatlarda işçilik yapmaktadırlar. Geçici koruma altındaki mühendisler için 'İşsiz değilim, nitelikle elemanım' projesi kapa-

mında topografya eğitimi verilmesi için gereken altyapı ve çalışmalar hazır bulunmakta, gerekli finansman ve paydaş, uygun bir üniversite bulunduğu takdirde proje hayata geçirilecektir.

Geçici koruma altındaki kadınlar ve Türk kadınlarından oluşan ev hanımlarına; "Dilenmiyorum Kazanıyorum, Kazandırıyorum" adlı proje Ankara kalkınma ajansının sosyal sorumluluk projesi kapsamına deklare edilerek bağış yolu ile kurmuş olduğumuz eğitim tesisini kazandırmış bulunmaktayız. Aşçılık eğitimi 136 saatlik olup ve pastacılık eğitiminde ise 808 saat eğitim verilmektedir. Bu projeyi hayat boyu öğrenme kapsamında, kursiyerlerimize öncelikle A2 Seviyesinde Türkçe eğitimi verdikten sonra Türk arkadaşları ile rehabilitasyon ve entegrasyon sürecinden geçerek mesleki eğitimi almaktadır. Göç hareketleri ile birlikte Türkiye'ye gelen Suriyeli doktorlara, dünya sağlık örgütü ve Türkiye sağlık bakanlığının ortaklığı ile bir Göç sağlık merkezi kurmanın öncülüğünü ve gururunu yaşamaktayız.

Geçici koruma altındaki engelli bireylere 'Bilgimle Görüyorum' adlı projesi ile mütercim tercümanlık kapsamında Türkiye'de bulunan Suriyeli, Türk ve diğer mülteci çocuklara dil becerisini kazandırma projesidir. Ve çok dilli kültür merkezine doğru adımlar atmaktayız. Bu proje kapsamında hedef kitlemiz, ortaokul, lise ve yabancı dil eğitimi alan tüm öğrencilerimiz ve onlara katkı sağlamak için tüm öğrencilerimize ücretsiz dil eğitimi hedeflemekteyiz.

Gerçekleştirmekte olduğumuz, hayata geçecek olan 'İşyerim Kovanım' adlı arıcılık projesi ile entegrasyon kapsamında geçici koruma altındaki Suriyeli kadınlar ve Türk kadınları için proje aşaması, onayı ve fonu tamamlanmış olan arıcılık projemiz 2019 yılı içerisinde faaliyete geçecektir.

2. GÜN AÇILIŞ KONUŞMALARI

Sibel Ergül

Ankara Göç İdaresi Müdürlüğü,
Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

Öncelikle hepiniz hoş geldiniz. Ben kurum olarak ilk önce uyum konusunda biz neler yapmaktayız niye varız buna değinmek istiyorum. Ülkemiz 3,6 milyonu Suriyeli olmak üzere 4,8 milyon yabancıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu da doğal olarak ülkemizde ve illerde yaşayan yabancı halk ile uyumu zorunlu hale getirmektedir. 9 yıldır devam eden bir savaş süreci var ve biz bu 9 yıldır savaş mağduru insanlara ev sahipliği yapıyoruz. Artık bu süreçte birbirimizle kaynaşmak birbirimizin kültürünü tanımak, huzur ve güven içinde bir arada yaşamak için uyumu sağlamak zorunluluk ve gereklilik haline geldi. Bu uyumun sağlanması noktasında birçok kamu kurumu ve kuruluşlar ile birlikte çalışıyoruz. Burada en önemlisi tabi çocuklar ve kadınlarla olan süreç. Çünkü biliyorsunuz toplumun temelini kadınlar oluşturuyor. Kadınlarımızın yerel halkla yani bizlerle ve çocuklarımızla bir arada iletişim içerisinde olmaları çok önemli.

İki toplum arasında belirli bazı önyargılar var ve bu önyargılar farklı bakış açılarına ve negatifiğe neden olmaktadır. O yüzden bunu yıkmak için biz yabancılara bizim kültürümüzü öğretmeye yönelik, onların istihdamına yönelik çalışmalar yapıyoruz. İl ve mahalle bazında çocuklarımıza, kadınlarımıza yönelik iki toplumu bir araya getirici faaliyetlerde bulunuyoruz. Bunlar sportif faaliyetler olabiliyor çocuklarımızla alakalı. Kadınlarımızla ilgili el becerileri, sanatsal etkinlikler kurslar olabiliyor. Bizler temelde birbirimizi tanıyalım ki bize önceden öğretilmiş önyargıları kırıp insanları ötekileştirmemek adına iyi bir şeyler yapalım diye uğraşıyoruz. Bu hem yerel halkın güvenliği hem karşı tarafın kendini ötekileşmiş olarak hissetmemesi için çok önem arz ediyor. Biz bunun için mahalle buluşmaları yapıyoruz, kültürler buluşması düzenliyoruz, iki toplumu kaynaştırıcı ve kültürümüzü öğretici faaliyetlerde bulunuyoruz. Çocuklarımızı bir araya getiriyoruz, ailelerimizi bir araya getiriyoruz. Türkiye'ye sığınmış bu insanların tekrar ülkelerine geri döndüklerinde eğer geldiklerinde bir vasıfları varsa bu vasıflarını kaybetmeden ülkelere dönmelerini amaçlıyoruz.

özellikle Suriyelilere yönelik bunların olmaması ülkelerine geri gittiklerinde vasıflarını kaybetmeden orda da hayatlarına devam edebilmeleri için belli başlı istihdama yönelik uygulamalar yapılıyor. Mevcut durumda bilinen, bu insanlara çok fazla yardım yapılıyor ve kaba tabirle bu insanlar kolaycılığa, bedavacılığa alıştırılıyor şeklinde doğru bilinen yanlışlar var ve bu yanlışlar önyargılar oluşturuyor. Bilinen bu yanlışların doğrularını anlatma yönünde çalışmalar yapıyoruz. Yerel halktan ve yabancılar içerisindeki kanaat önderleri ile bir araya geliyoruz. Bu yönde İGAM ve Kızılay gibi STK'larla da koordine edilmiş şekilde çalışıyoruz. Hem kendi güvenliğimiz adına hem bir arada daha sağlıklı yaşayabilme-

miz için en önemli nokta şu: bizim çocuklarımız artık bir aradalar aynı okuldalar yani çocukların birbirini tanımaları, ailelerin, anne babaların birbirini tanımaları o önyargıların yıkılması çok önemli. Amacımız bu süreçte iki toplumun da birbirlerinin kültürünü bilerek buna uygun bir şekilde yaşamalarını kolaylaştırmak iki toplumun birbirini rahatsız etmeden, oluşan önyargıları da kırarak düzgün bir şekilde ilerlemesini sağlamaktır. Türkiye'de iller ve ilçelerde birçok buna yönelik faaliyetler yapılmakta ve bu faaliyetler Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Özetle bu konuda benim değineceklerim bunlardır.

Metin Çorabatır

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Başkanı

Bugün 4 milyon yabancı ülkemizde yaşamaktadır. Bugün krizin dokuzuncu yılındayız. Bu insanların bizimle birlikte hazır olmadığımız bir zamanda gelip bizimle birlikte yaşamaya başlaması ile böyle bir sorunla karşı karşıya kaldık. Önce ülkemize gelen bu insanların geçici olarak gördük, bu geçicilik ifadesi konuşmalarda da belirtildi. Hiç kimse bunun böyle uzatmalı bir mülteci krizi olacağını öngöremedi ama oldu. Şimdi bizim Türk toplumu olarak her kademedede yöneticileriyle, halkıyla, kurumlarıyla bunu nasıl iyi yöneteceğimiz çok önemli. Bu konuda da Türkiye'deki mevcut mecra Türkiye'deki sığınma geçmişi bizi hazırlıksız yakaladı. Bu konferansın konusu olan istihdamı kuvvetlendirecek faaliyetler ve yahut sosyal uyumun içinde istihdamın düşünülmesi gereklidir. Bu uyumun istihdam dışındaki başka parçaları eğitim, sağlık gibi birçok diğer unsuru da çok

önemli. Barınma güzel bir yerde oturabilme insanoğluna yaraşır bir biçimde yaşamak da tüm mültecilerin hakkı. Tüm bunları düşünüp bu şekilde bir istihdam sağlanması lazım.

Çok önemli bir unsur var en son bununla biteceğim. Bu insanların en çok şuna ihtiyacı var ki bu benim kişisel görüşüm. Yanlarında onların koruyucusu gibi, onların yanında dertleşeceği, soru soracağı onları sahiplenen birinin olması gerekli, çünkü yalnızlık hissediyorlar bir şekilde. Artık arkalarında bir devlet yok buraya geldiler burada zaman zaman kötü muameleye tabii tutuluyorlar. Birisinin onlara küçük bir el uzatması dostluk göstermesi onlar için çok büyük bir adım oluyor. Elbette istihdamın önünde çok büyük sorunlar var. Çalışma izinlerini almanın zorlu olması, Türk ekonomisinin kayıt dışı çalışma oranının çok yüksek olması gibi sorunlar şu anda çözüm aramamız gereken sorunlardır. Ama konunun insani boyutunu unutmadan bu istihdam meselesini düşünmemiz lazım. Dini inançlarını güzel bir şekilde ifade edebilmeleri için ortam hazırlamamız lazım. Konuya böyle bir bütün içerisinde bakmamız gerekmektedir.

SUNUM

İYİ ÖRNEK UYGULAMALARI: İŞVERENLERİN VE İŞÇİLERİN DENEYİM PAYLAŞIMLARI

- Zerrin Yağmuroğlu, T.C. İzmir Valiliği, AB ve Dış İlişkiler Bürosu
- Kamuran Dorukoğlu, İGAM Bölgesel Entegrasyon Hızlandırıcıları Projesi (RIAC)
- Mehmet Tezcan, OSTİM Meslek Eğitim Merkezi, Projelerden Sorumlu Koordinatör
- Merve Batıkan, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
- Bülent Avcılar, Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi Koordinatörü

Zerrin Yağmuroğlu

T.C. İzmir Valiliği,

AB ve Dış İlişkiler Bürosu

Türkiye'nin üçüncü büyük şehri olan İzmir, Suriye krizinin ardından sığınmacıların da yoğun bir şekilde yerleşim alanı olarak tercih ettiği yerlerden olmuştur. Konak, Karabağlar, Bornova ve Buca, İzmir'in nüfus bakımından en kalabalık ilçeleri olup, Suriyelilerin de İzmir'de yoğun olarak ikamet ettikleri ilçelerdir. Eğitim, sağlık ve istihdam gibi hizmet başlıkları, orta ve uzun vadede göçmenlerin uyum sürecini ilgilendirmekte, bu hizmetleri veren yerel ve ulusal kurumların koordineli çalışmasını gerektirmektedir.

İzmir Valiliği, ildeki en üst kamu otoritesi olarak, İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu Stratejik Plan ve 15.01.2016 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" hükümleri doğrultusunda, ilimizdeki mevcut Suriyeli potansiyelini ekonomiye kazandırmak, yerel halkın da dâhil olacağı projeler geliştirerek, sosyal uyumun sağlanması ve kayıtlı istihdamın artırılmasına yönelik çalışmalar yapmayı hedeflemiştir.

01.09.2016 tarihinde başlayıp 36 ay süre ile uygulanmaya konulan bütçesi 40.000.000 Avro olan Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı ikinci dönemi (IPA II) fonlarıyla finanse edilen "Suriyeli Mülteci Krizinin Etkilerini Hafifletmek Amacıyla Türkiye'deki Ulusal Kurumlara Destek Verilmesi" projesi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından koordine edilmekte ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından yürütülmekteydi. Bu proje doğrultusunda, İzmir Valiliği de fon programından yararlanmak amacıyla, sosyal uyum ve istihdam odaklı alt proje geliştirme çalışmalarına 2016 yılı ortalarında başlamıştır.

Tekstil Makineleri Operatörlüğü Eğitim ve Uyum Projesine nasıl başladı? İlk olarak İŞKUR'un

kıymetli verilerinden faydalandık. 2017 yılı işgücü piyasası analizi raporuna göre İzmir'de temininde güçlük çekilen mesleklere bakıldığında ilk sırada tekstil (dikiş) sektörü gelmektedir. 2016 yılına baktığımızda da yine benzer sektörleri görüyoruz. Peki bu sektörlerde eleman teminde neden güçlük çekiyoruz?

En temel sebep olarak gerekli mesleki beceriye sahip elemanın bulunmaması karşımıza çıkmaktadır.

İzmir'deki işsizlerin eğitim ve cinsiyete göre dağılımına baktığımızda ise işsizlerin %54'ü kadınlardan %46'sı ise erkeklerden oluşmaktadır. En fazla işsiz bulunduğu eğitim grubu ise ilköğretim düzeyidir. Bu da bize ağırlıklı olarak vasıfsız işgücünün İŞKUR'a başvuru yaptığını gösteriyor. Dolayısıyla biz de hedef grup olarak en fazla işsizliğin olduğu ilköğretim grubuna özellikle de dezavantajlı grupta yer alan kadınlara yönelik bir proje belirledik. Peki, neden dikiş alanını seçtik? İzmir Gömlek Triko ve benzerleri Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanı Olgun Aktaş ile yaptığımız görüşmeler buna vesile oldu. Oda başkanı bize aktif olarak faaliyet gösteren 340 üyesi olduğunu ve üyelerinin nitelikli personel ihtiyacı bulunduğunu söyledi. Bu proje kapsamında en önemli şey Oda'nın İŞKUR'un ilgili yönetmelik kapsamında geçici koruma altındaki Suriyelileri de kapsayan iş garantili meslek kurslarına istihdam taahhüdüydü.

İzmir Valiliği koordinasyonunda, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, İzmir Gömlek Triko ve Benzerleri Odası ve Egedeniz Tekstil A.Ş. ortaklığı ile 10.01.2018 tarihinde imzalanan Protokol ile resmi olarak başlayan proje, kamu-sivil toplum-özel sektör iş birliğini gerçekleştiren, kapsayıcı ve kurumsal yapısına kavuşmuştur.

Koordinatör: İzmir Valiliği (AB ve Dış İlişkiler Bürosu)

Ortaklar:

- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- İl Göç İdaresi Müdürlüğü
- İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği

- İzmir Gömlek-Triko vb. Esnaf ve Sanatkarlar Odası
- Egedeniz Tekstil A.Ş.

Projemiz 20.11.2017 – 31.07.2018 tarihleri arasında BMMYK tarafından fonlanmıştır. 01.08.2018-31.07.2019 tarihleri arasında da Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi tarafından fonlanmaktadır.

Projemizin amaçlarını kısaca özetleyecek olursam;

Genel Amaçlar:

- İzmir’de ikamet eden, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yabancılar ile çalışmak isteyen fakat mesleği olmayan T.C. vatandaşlarının, mesleki eğitim ile iş piyasasına katılımlarını sağlamak,
- Geçici Koruma kapsamında bulunan Suriyelilere A1 seviyesinde Türkçe kursu verilerek onların topluma ve iş hayatına uyumunu kolaylaştırmak.

Özel Amaçlar:

- Tekstil sektörünün ihtiyaç duyduğu personeli sağlamaya katkı sunmak,
- 4-6 yaş aralığında çocukların misafir edildiği çocuk oyun odası hizmeti ile kadınların kursa katılımını teşvik etmek ve sektördeki iş fırsatlarından yararlanmalarını sağlamak,
- Tekstil sektöründe yeni girişimci olabilme konusunda bilgi ve yönlendirme yapmak,
- Kursiyerler ile ailelerini dâhil eden sosyal etkinlikler düzenleyerek yerel entegrasyonu hızlandırmaya katkı sunmaktır.

Merkezimiz Karabağlar İlçesi’nde Selviler mahallesindedir. Bu mahalleyi seçmemizin sebepleri şu şekildedir:

- Nüfusun en yoğun olduğu ilçedir.
- Çevre ilçelerden toplu taşıma araçları ile ulaşılması kolaydır. Suriyelilerin ilçede yoğun olarak ikamet ettiği Mahalle; Selvili’dir.
- Konya ve Mardin ağırlıklı olmak üzere, iç göç almış, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi düşük yerel halkın da tercih ettiği bir mahalledir.
- İşverenler açısından; Merkeze ulaşımı kolay semtlerde (Bozyaka, Cennetçeşme vb.)

tekstil atölyeleri bulunmaktadır.

Biz bu projeye başlarken önümüzde hiçbir örnek yoktu. Sadece dikiş alanında mesleki eğitim veren bir merkez değiliz, sosyal aktiviteler ve seminerler de düzenliyoruz. İkamet ve çalışma izni gibi konularda bilgilendirmeler yapıyoruz. Erken yaşta evliliği önleme, iş sağlığı ve güvenliği gibi konularda da hem sosyal yaşamlarına hem de iş yaşamlarına katkıda bulunmayı amaçlıyoruz. Canlı müzik, açık havada kahvaltılı, çocuklar için atölyeler gibi sosyal aktiviteler de düzenliyoruz. Sosyal aktivitelere yalnızca kursiyerlerimizi değil, kursiyerlerimizin aileleri ve arkadaşlarını da davet ediyoruz ki iki toplum arasındaki önyargılar yok edilebilsin.

Kısaca biz 1,5 yılda ne yaptık diye bakacak olursak tabloda belirtilen rakamlardaki kursiyerlere meslek kurslarımız ile ulaştık.

Proje faaliyetlerimize dair pilot uygulamamız 29 Ocak 2018’de başladı. İlk pilot uygulamada İŞKUR çekimser kalmıştı ve biz BMMYK ile yürüttük ama sonraki kurslarda İŞKUR hep bu projenin içerisinde yer aldı. Özellikle 3. ve 4. Kursta dikkatinizi çekmek isterim ki, katılımcı sayısını düşürdük çünkü daha nitelikli ve daha uzmanlaşmış olmalarına önem verdik. Makinelerin başında olan pratik uygulamaların saatini arttırdık. 1,5 yıllık süreçte 87 Suriye vatandaşı, 43 T.C. vatandaşı toplam 130 kişi başarı ile mesleki eğitim kurslarını bitirerek belgelerini almaya hak kazandılar. İstihdam taahhüdü gerçekleştirilerek kursiyerlerin %20 oranında işe yerleştirme işlemleri tamamlandı.

Kursiyerlerde aradığımız özellikler ise şu şekildedir:

- İzmir’de ikamet etmek,
- T.C. veya Suriye vatandaşı olmak,
- Okur-yazar olmak,
- 18 yaşını doldurmuş olmak,
- İstihdam edilmesinde herhangi bir engel olmamak,
- İŞKUR kursiyeri olma şartlarını karşılamak.

Her kurs dönemi öncesi çok yoğun başvurular aldık. Çok ciddi mülakatlar ile kursiyerlerimizi belirledik.

Mülakatlarda şu sorulara yer verdik:

- Merkezi ve kursu nereden duyduunuz?
- Yabancılar için: Kızılay kart alıyor musunuz?
- Eşiniz çalışmanız konusunda sizi destekliyor mu?
- Çocuklarıyla ilgili sorular (bakım ihtiyacı olan veya okul durumları)
- Neden bu kursa katılmak istiyorsunuz?

Resmi açılışın Merkez binasının bulunduğu sokağın trafiğe kapatılması, tüm halkın davet edilmesi ile gerçekleşmesi ve tüm paydaş kurumların üst düzeyde temsili ile Projemiz basında da geniş yer buldu. Gazetelerde ve TRT Haber ana haber bülteninde yer aldı. Projenin Facebook'ta da bir sayfası bulunmaktadır. Buradan merkezin faaliyetleri ve kursiyerlerle ilgili güncel haberler paylaşılmakta ve kursiyerlerin soruları

cevaplanmaktadır.

Paydaşlarla yapılan Protokolde yer aldığı üzere, projenin sürdürülebilirliğini sağlamak üzere, Oda'nın gözetiminde ve denetiminde kar amacı güden iktisadi işletme kurularak tüm makine ve donanım bu sosyal işletmeye devredilecekti. İzmir Valiliği olarak, 17.04.2019 tarihi ile İzmir Ticaret Odası kaydı oluşturulan bu işletmeye, Temmuz ayı içerisinde Devir Teslim Protokolü ile projeyi devredeceğiz.

Peki, bu iktisadi işletme giderlerini nasıl ödeyecek diye soracak olursanız burada üretilen ürünlerden ve ürünleri çeşitlendirerek gelir elde etmeyi hedefliyoruz.

Mülteciler ve dezavantajlı durumdaki yerel halk kendilerine şans verildiği takdirde herhangi bir yardıma destek duymadan istihdam aracılığıyla kendi ayakları üzerinde durabilecektir.

Kamuran Dorukoğlu

İGAM, Bölgesel Entegrasyon Hızlandırıcıları Projesi (RIAC)

Projemizin adı Bölgesel Entegrasyon Hızlandırıcıları kısa adı ile RIAC projesidir. Projemiz Avrupa Birliği İstihdam ve Sosyal Yenilik Programı tarafından fonlanmaktadır. Projemiz Almanya, Danimarka, Türkiye, İtalya'da yürütülmektedir ve Ocak 2018 tarihinde başlamıştır. Projemizin planlanan süresi 30 aydır. Az önce bahsettiğim ülkelerde toplam 8 farklı kurum tarafından yürütülmektedir.

Her bir ortak kendi bölgesinde, kendi ülkesinde ve kendi ekonomik koşullarına göre projelerini yürütüyor. Projemizin amacı bölgesel düzeyde iş piyasasının ve işverenin somut işgücü ihtiyacını dikkate alarak mültecilerin ve/veya sığınmacıların işgücü piyasasına katılma sürecini hızlandıran ve kalifiye işlerde istihdamlarının sürdürülebilirliğini sağlayan, başka sektörlere de uygulanabilir bir model geliştirmek ve test etmektir.

Aslında projemiz şu an Almanya ve Danimarka'da devlet sistemi olarak uygulanan bir uygulamanın projeleşmiş halidir. Ancak Türkiye'de bizi bazı şeyler zorladı. Biz öncelikle piyasa

araştırması yapıp, çalışana ihtiyaç duyan bir işvereni ikna etmeye çalışıyoruz. Ancak biz kamu kurumu olmadığımız için bu her zaman çok kolay olmuyor. Ardından katılımcılarımızı seçiyoruz ve eleme yöntemi ile ilerlemeye çalıştık.

Dün de konuşulduğu üzere çok fazla kurs var ve kurslar para kazanma aracı olarak görülüyor. Ancak onlara yol ve yemek gibi giderleri için bir miktar finansal destek sağlamamız gerektiğini gördük. Biz işveren olarak Parisli Cemil Kuaför ile görüştük. Bu kuaförün Türkiye’de 12 Ankara’da da 5-6 tane şubesi var. Kendisi de bizim projemize ve işbaşı eğitim programına çok sıcak baktı. Ayrıca projemizin kadrosu içinde çok değerli iki tane Türkçe öğretmenimiz bulunmaktadır. Ayrıca projemizin yapısı gereği mentörlük hizmeti de vermekteyiz. Bu mentörlük ile hem işyerinde hem de özel hayatlarında karşılaşacakları zorluklarda danışabilecekleri birinin olması hem onların kendilerini daha güvende hissetmesine hem de bizim daha verimli geri dönüşler almamızı sağlıyor. Diğer yandan bu projenin bir de hız yöneticisi tarafı var. Hız yöneticinin görevi de karşılaşılan her türlü zorlukta yardımcı olmaktır.

Katılımcılarımıza çalışma izni almak en çok zorlandığımız konu oldu. Bizim gözlemlediğimiz genel olarak mevcut projelerde geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelikti. Biz böyle yapmadık, başvurularda hangi ülkeden geldiğine bakmadan katılımcıları kabul ettik. Projemizin ilk kısmı kapsamında 3 kursiyerimiz çalışma izni aldı ve onlar çalışmaya başladılar. İkinci grupta kadın katılımcılarımız da oldu. Onlardan da 5’ine çalışma izni aldık. İş başı eğitim prog-

ramını kullanmamızın sebepleri şu şekildedir:

- Kısa dönem kaza ve sağlık sigortası,
- Yevmiye,
- % 50 istihdam garantisi.
- Biraz da karşılaştığımız zorluklardan bahsetmek istiyorum.
- İŞKUR’un katılımcı kotaları,
- Çalışma Bakanlığı’nın yabancı çalıştırma kotaları,
- Çalışma izinlerinin çıkmaması,
- Firmaların küçülmeye gitmesi,
- Asgari ücretin yükselmesi,
- Çalışma izni harçları,

Bizi zorlayan sebepler olmuştur.

Biz projemiz kapsamında Suriyeliler ile ilgili pek bir sıkıntı yaşamadık. Gerek geçici koruma altında olsun gerek kısa dönem ikamet sahibi olsun Suriyeli katılımcılarımızın çalışma iznini alırken hiçbir sıkıntı yaşamadık. Ama buna karşılık Suriyeli dışındaki katılımcılarımızın çalışma izinlerinde genelde yüzde 50’ye yakın fire verdik. Onlar için çalışma iznine başvururken de izin alırken de çok zorluk yaşadık. Bu da tabi bizim istihdam sayılarımızı etkiledi.

Şimdi bizim İGAM olarak proje hedefimize ulaşmamız için proje sonuna kadar 24 kişiyi daha istihdam etmemiz gerekiyor. Bunu yapmakta giderek zorlanıyoruz, işveren bulmakta zorlanıyoruz. Ayrıca mültecilere karşı yükselen negatif algı da bizi etkiliyor. Uzun araştırmalarımız sonucu OSTİM Mesleki Eğitim Merkezi’ni bulduk ve öğrencilerimizi oraya çıraklık okuluna yönlendirdik. Benim sunumum bu kadar dinlediğiniz için teşekkür ediyorum tekrardan.

Mehmet Tezcan

OSTİM, Meslek Eğitim Merkezi
Projelerden Sorumlu Koordinatör,
Müdür Yardımcısı

Merkezimiz 2016 yılında ülkemizde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeliler ve bunlara ev sahipliği yapan Türkler ile tanıştı.

Merkezimizde, GIZ, Anadolu Mesleki Eğitim Derneği ve Ostim Mesleki Eğitim Merkezi işbirliğiyle yaklaşık 40 gruptan 1200 kişinin eğitimini gerçekleştirdik mesleki eğitim kursunu tamamladık. Ayrıca istihdama yönlendirilmelerini sağladık. Ülkemizde bulunan yaklaşık 4 milyon yabancısındaki potansiyeli gördük ve faaliyetlerimize başladık.

Resmi kurumların özellikle eğitim kurumlarının STK'lar tarafından desteklenmesi ve bu anlamda iş birliği yaparak yükün bir kısmını veya büyük bir çoğunluğunu yüklenmesi bizim işimizi kolaylaştırıyor. Bununla ilgili biz yürüyerek yola devam ederken sendikalar sayesinde koşarak sonuca yaklaştık. Bununla ilgili Suriyelilerin kayıtlı istihdam boyutunda işletmelere yerleştirilmesi ve istihdamın sosyal ve ekonomik entegrasyonu bağlamında bizim okulumuz Türkiye'de birinci sırada. İlk bu işe girerken motivasyonumuzu bozacak şeyler yaşadık ama biz bu işe başaracağız diyerek girdik ve

bununla ilgili her konferansta her yerde ben bu durumu anlatmaya çalışıyorum. Mesleki eğitim merkezleri aslında kayıt dışı çalışan geçici koruma altındaki yabancılar ve uluslararası koruma altındaki mülteciler boyutunda çok gerekli bir sistem. Çünkü kişiler Kızılay kart yardım bağlamında kayıtlı bir işe girerlerse bu yardımı kaybedecekleri için kayıtlı işten kaçmaktadırlar ve başka bir işe geçmektedirler burada işveren riske girmektedir. Bu kişilerin mesleki eğitime çekilmesiyle ilgili 2018 yılından itibaren bakanlığımızın da bir genelgesi bulunmaktadır.

Merve Batıkan

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)

Merhabalar, Ben KEDV'den Merve Batıkan. Vakfımız adına bu konferansta emeği geçenlere çok teşekkür etmek istiyorum. KEDV'e ayrılan sürede mülteci kadınların istihdam edilmesine yönelik olarak yürüttüğümüz programlardan bahsedeceğim. Fakat öncesinde de sizlere KEDV hakkında bilgi vermek istiyorum. Kamu yararına kuruluş statüsüne sahip olan KEDV 1986 yılında kurulmuştur. Dar gelirli kadınlara yaşam kalitelerini ve çevrelerini iyileştirmeleri, ekonomik açıdan güçlenmeleri için destek sağlar. Yereldeki kadın grupları ile katılımcı bir yaklaşım içinde çalışır. KEDV eşitsizliklerin ve yoksulluğun var olmadığı bir toplum yaratmak amacıyla kadınları yaşamlarını, toplumlarını ve dünyayı değiştirmeleri için güçlendirmeyi hedefler.

KEDV, kadın merkezli yerel kalkınma örnekleri yaratmak ve toplumdaki liderliklerini güçlendirmek amacıyla, kadınların sosyal ve ekonomik alanlarda ortaklaşa girişimlerde bulunmaları için kooperatifleşmelerini sağlamaktadır. 2002 yılında KEDV, birlikte çalıştığı kadın gruplarıyla kadınlar için kooperatifleşme hareketini başlat-

mıştır. Kadın kooperatifleşmesi, çalışmayan, evden iş yapan, taşeron veya mevsimlik çalışan kadınların ve dil engeli, iş yerinde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, mesleki beceri, gelir düzeyi, eğitim seviyesi, çocuk bakım yükü gibi çeşitli nedenlerle istihdam edilemeyen mülteci kadınların ekonomiye kayıtlı entegrasyonu ve yoksul kadınların istihdamını artırmak için önemli bir araçtır. Kadın kooperatifleşmesi yoksul kadınların sosyal güçlenmesini destekler; mülteci kadın ve çocukların sosyal uyumunu hızlandırır.

Sosyal ekonomik ve kültürel olanaklardan yararlanamayan daha öne hiç evlerinden çıkmamış kadınlar, kadın kooperatiflerinde buluşuyor. Kadınlar mahallelerinin sorunlarını ve ihtiyaçlarını tespit edip bunların çözümlerine yönelik çalışmalar yürütüyorlar, mahalle düzeyinde yetkililerle diyalog geliştiriyorlar ve karar alma süreçlerine dahil oluyorlar.

Kadın Kooperatiflerimiz ile göç alanında gerçekleştirdiğimiz programlardan ve mülteci kadınların istihdamını arttırmaya yönelik alınan sonuçlardan biraz bahsetmek istiyorum. Mülteci kadınların var olan kadın kooperatiflerinin ekonomik faaliyetlerine, sosyal etkinliklerine ve eğitimlerine dahil edilmesi, onların istihdam olanaklarının, istihdam edilebilirliklerinin artırılmasına ve sosyal uyum ortamının oluşmasına

destek olmak üzere yerelden kadınlarla birlikte kooperatifleşmelerinin teşvik edilmesi için çalışıyoruz.

Mülteci ve Göçmen Kadınlar için Örgütlenme ve Güçlenme Programları kapsamında Liderlik ve Toplumsal Cinsiyet, Farklılıklara Saygı, Girişimcilik, Topluluk Eylem Araştırması, Kooperatif Oluşturma, Örgütlenme gibi başlıklarda Harran, Gaziantep, İstanbul, Mardin ve İzmir’de eğitimler düzenliyoruz. Elbette ki kooperatif kurmak örgütlenmenin sadece başlangıcıdır. Tüm sürecin istekli olan kadınlar tarafından benimsenmesi, yerelden ve mülteci kadınlar tarafından eşit katılımlar sağlanması kooperatifin sürdürülebilirliği açısından çok önemli.

Mülteci ve yerelden çocuklar için Erken Çocukluk Eğitimi programıyla amacımız kadın ve çocuklar için ortak mekânlar oluşturma, yerelden ve mülteci çocuklarla uygulanacak programlar geliştirme ve nihai olarak mülteci çocukların gelişimi destekleyip sosyal uyumunu kolaylaştırmaktır.

Mülteci ve Göçmen Kadınlar için Ekonomik Güçlendirme Programlarımız ile mülteci kadınlara ürün geliştirme, tasarım, fiyatlandırma, markalaşma eğitimleri, üretim kapasitelerini geliştirme, pazarla ilişkilendirme desteği vererek sürdürülebilir ekonomik ilişkilere dahil olmalarını hedeflemekteyiz.

ILO Türkiye işbirliği ile 2019 yılında Gaziantep’de SADA kadın kooperatifin kurulması desteklenmiştir. SADA Kadın Gelişim ve Dayanışma Merkezi tarafından verilen kurslarından yararlanan kadınların durum ve ihtiyaçlarını anlamak, girişimcilik ve kooperatifleşme konusundaki yaklaşımlarını değerlendirmek üzere bir ihtiyaç tespit çalışması yapılmıştır. Kadın kooperatifleri, kooperatiflerin kuruluşu, işleyişi ve yönetimi, ortaklık, stratejik planlama, iş bölümü, toplumsal cinsiyet ve liderlik konularında geniş katılımlı ve çekirdek gruba yönelik eğitimler ve kapasite geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

Eğitilere toplam yerelden ve mülteci kadınlardan 103 kişi katılmıştır. Kadın kooperatifleri

ile ilgili yasal konularda danışmanlık sağlanmış ve SADA Kadın Kooperatifi’nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir. KEDV olarak hassasiyet gösterdiğimiz bir nokta yerel kadınlar ile mülteci kadınlar arasında güç dengesini oluşturmaktır. Bu amaçla eş üye / temsilci sistemi oluşturulmuştur. Motivasyonu artıracak başarılı örnekler paylaşılmış, başka kadın kooperatiflerinden temsilcilerle buluşmaları sağlanmıştır. Halihazırda mülteci kadınları çalışmalarına dâhil etmiş olan İlk Adım Kadın Kooperatifi örneği özellikle etkili olmuştur. SADA Kadın Kooperatifi Simurg Kadın Kooperatifleri Birliği ve İletişim Ağı ile ilişkilendirilmiş; Simurg Doğu-G.Doğu Bölgesel Koordinasyon Toplantısı’na davet edilerek bölgedeki diğer kadın kooperatifleriyle tanışma imkanı sağlanmıştır. Gerçekleştirilen eğitimler ve kooperatifleşme çalışmaları sonucunda vizyonunu “Türkiyeli ve Mülteci kadınların dayanışmasıyla kadınların ekonomik ve sosyal güçlenmesini sağlamak” olarak belirlemiş olan SADA Kadın Kooperatifi bugün 35’i mülteci, toplam 53 ortağıyla gıda, tekstil, ayakkabı-çanta üretimi alanlarında faaliyet göstermektedir.

GPP iş birliği ile 2017-2019 yıllarında İstanbul’da İlk Adım ve Harmoni Kadın Kooperatiflerinde yürütülen programlar yoluyla dezavantajlı mülteci, göçmen ve yerelden kadınları, ihtiyaçları doğrultusunda beceriler geliştirmeleri ve el ürünleri üretimi, pazarlaması ve satışı konusunda destekleyerek mülteci kadınların da kooperatiflerin bünyesinde ekonomik ve sosyal güçlenme çalışmalarına katılımlarını sağlamak amaçlandı. 80’in üzerinde mülteci kadın, İlk Adım Kadın Kooperatifi’nde aldıkları eğitimler sonucunda kendileri, aileleri ve mahalleleri için ihtiyaç ve sorunları tespit ettiler. Ayrımcılık, barınma, çocukların okulda desteklenmesi, Türkçe dil eğitimi ve ekonomik güçlenme başlıca ihtiyaçlar olarak belirlendi.

Peki, bütün bu çalışmalarımızın günlük hayata yansımalarına bakalım;

- Mülteci kadınların yaşadıkları mahallelerde sosyal uyumu sağlandı.
- Daha fazla sayıda mülteci kadın

kooperatiflerdeki üretim faaliyetlerine, etkinlik ve eğitimlere katıldı; ekonomik hayata dahil oldu.

- Yerelden kadınlar ve mülteci kadınlar arasında iletişim ve etkileşim arttı.
- Daha önce hiç çalışma tecrübesi olmamış mülteci kadınların becerileri gelişti.
- Mülteci kadınların çocuklarına sunulan erken çocukluk eğitimi ile kadınların ekonomik hayata katılımındaki zorluklar azaltıldı.
- Mülteci kadınlar kendi sorunlarını ve ihtiyaçlarını tespit ederek çözüm bulmak üzere donanım kazandı.

Bugün her iki kooperatifte de mülteci kadınlar ve Türkiyeli kadınlar arasında iletişim ve etkileşim artmıştır; Mülteci kadınlar İlk Adım Kadın Kooperatifinin ortağı oldular; Kurucu olamıyorlar ancak kooperatif ortağı olabiliyorlar, Şu anda yönetimde çok aktif rol üstlenmiş durumdadır. Mülteci kadınlar ürünleriyle kooperatiflerin ekonomik faaliyetlerine katılım göstermeye devam etmektedir. KEDV İktisadi İşletmesi Nahl mülteci kadınlara ürünlerinin geliştirilmesi ve pazara erişimi konusunda destek vermektedir. Mülteci kadınlara yönelik beceri eğitimleri planlanırken kadınların hali hazırda sahip oldukları beceriler ve yetkinlikler baz alınır fakat yenilikçi, pazarda talep görecektir, tasarım ürünlerin üretimine yönelik eğitim içerikleri geliştirilmesi esastır ve üretimin sürdürülebilirliği için kritiktir.

Gelecek çalışmalarımızı planlarken önceliklerimiz ve hedeflerimiz ne olmalıdır, sorunlar ve ihtiyaçlar nelerdir biraz da bunlardan bahsetmek istiyorum. Çocuklarını yetiştirmek konusunda mülteci kadınların ayrımcılık, şiddet, okul sürecinde yaşanan sorunlar vb. konularında desteklenmesi gerekmektedir. Daha fazla çocuğun

erken çocukluk eğitimine katılımı için kadın kooperatifleri tarafından işletilen yuvaların kapasitelerinin artırılması gerekir. Ayrıca, mülteci ailelerin okul aile birliklerinde daha etkin olması teşvik edilmelidir. Türkçe dil eğitimi kritik önem taşımaktadır.

Kadın kooperatiflerinde mülteci kadınların ekonomik faaliyetlere katılımının sürdürülebilir olmasını sağlamak öncelik olmalıdır. Bunun için:

- Fiziki mekan, malzeme ve ekipman desteği, güçlü organizasyonel yapılar sağlanmalıdır.
- Kooperatiflerin üretim alanları genişletilmesi, Türk pazarı için yenilikçi ve talep görecektir ürün geliştirme çalışmaları devam etmelidir. Mülteci kadınlara yönelik beceri eğitimleri de bu doğrultuda planlanmalıdır.
- Kooperatif ürünlerinin görünürlüğünün ve pazarlanmasının desteklenmesi önemli olacaktır. (fuar katılımları, e-ticaret, sosyal medya, doğrudan pazarlama yöntemleri vb.)

Kooperatiflerin sürdürülebilirliği için gerekli olan faktörler:

- Elverişli hukuki ortamın oluşturulması,
- Vergi muafiyeti ve indirimler,
- Kuruluş ve işletme sürecinde zorunlu masrafların azaltılması,
- Kamu ihalelerine katılımın kolaylaştırılması, Belediyelerle işbirliklerinin kolaylaştırılması,

Son söz olarak Türkiye'nin ilk sosyal kooperatifleri olan Kadın Kooperatifleri Türkiyeli ve mülteci kadınların çok yönlü ihtiyaçlarına cevap vermek açısından etkili bir modeldir. Ancak; mevzuat, finansal kaynaklara erişim, iş fikirleri geliştirme, sürdürülebilirlik ve kurumsal kapasite geliştirme gibi alanlarda destek ihtiyacı bulunmaktadır.

Bülent Avcılar

Keçiören Belediyesi, Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi Koordinatörü

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi, Keçiören Belediyesi bünyesinde göçmen ve mültecilerin, sağlık, eğitim, sosyal yardım ve sosyal hizmet, psikososyal destek, istihdam gibi çeşitli kamu hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmak, gereksinim duydukları ve eksikliğini hissettikleri hizmetleri etkili ve eşgüdümlü entegre bir şekilde oluşturmak ve sunmak ya da sunulmasına katkıda bulunmak ve Keçiören'de yerel ve mülteci topluluk arasında toplumsal uyumun güçlenmesine katkıda bulunmak amacıyla faaliyet göstermek üzere açılmıştır. Biz bu çalışmaya 2016 yılının Ağustos ayında başladık. Merkezimiz 1 yıl daha çalışmalarına devam edecek. Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü ve Amerika Nüfus, Mülteci ve Göçmen Bürosu desteğiyle bu projeye başladığımızda Keçiören bölgesinde ikamet eden yabancı uyruklu kişi sayısı 11.000 civarındaydı. Bugün bu rakam 25.000'e yaklaşmış durumda.

Merkezimiz Keçiören'deki göçmen ve mültecilere bilgilendirme-yönlendirme hizmetlerinin sağlanması, Keçiören ilçesi kamu görevlilerinin göçmen ve mültecilere hizmet sağlamada kapasitelerinin geliştirilmesi, Toplumsal uyumun desteklenmesi ve sosyal birlikteliğin geliştirilmesi için saha da faaliyetler yürüten bir merkez. Yönlendirmelerimizi genellikle Keçiören Kaymakamlığı altında bulunan ilçe nüfus, sağlık, milli eğitim müdürlükleri ya da okullara yaptığımız için bu yerlerde ki kamu personelinin farkındalıklarını, mevzuat bilgisini arttırmak ve gerekli teknik desteği vermek bizim kapasite güçlendirme faaliyetlerimiz içindedir.

Yerel yönetimler üzerinde göç yönetimi ve entegrasyon politikalarının uygulanmasında yerel yönetimlerin operasyonel gücünü sahada etkili şekilde kullanmak bu projenin genel amacı. Bu modeli oluşturmak istediğimizde karşımıza bir de çatı kuruluşumuz olan Türkiye Belediyeler

Birliği (TBB) çıkıyor. TBB'nin BELBİS diye bir sistemi var. Türk vatandaşlarına yapılan yardımlar bu sistem üzerinden yapılıyor. Bu sistemin göçmenlere yönelik hizmet sunumunda nasıl kullanılabileceği konusunda istişareler yapıldı. Bizim tarafımızdan geliştirilen bir sistemin TBB ile BELBİS'in içine eklenip eklenemeyeceğini araştırıyoruz. Eğer bu olursa şu an özellikle sınır bölgelerinde olmak üzere birçok belediyenin göçmenlere sunduğu hizmetleri tek bir veri altında toplamak ve yapılan yardımların sunulan hizmetlerin mükerrerliğini önlemek adına önemli bir sistem.

Merkezimizin danışmanlık birimleri;

- Hukuki Destek Birimi
- Eğitim Danışma Birimi
- Sağlık Danışma Birimi
- İş-Meslek Danışma Birimi
- Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Danışma Birimi
- Psikososyal Destek Birimi
- Eğitsel-Sosyal ve Kültürel Etkinlikler Birimi

Her bir danışmanlık birimi kendi alanında, danışanlara anadili Arapça olan tercümanlar aracılığıyla gerekli bilgilendirme ve yönlendirmeleri yapıyor. Aynı zamanda her bir birim kendi alanından sahada ki eğitsel sosyal uyum faaliyetlerini gerçekleştirebiliyor. Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi'ne faaliyete geçtiği 24 Ekim 2016 tarihinden 31 Mayıs 2019 tarihine kadar danışma ve yönlendirme hizmetleri için toplamda 18.292 başvuru alınmıştır.

Ben konferansımızın konusu gereğince iş meslek danışmanlığı birimine değinmek istiyorum.

Bu birimde verilen hizmetler;

- Çalışma izni prosedürleri hakkında bilgi edinme,
- İş arama ve istihdam sürecinin desteklenmesi,
- Bir iş kurmak, iş kurmak için destek,
- Kayıt için uygun meslek kursları ve bu kurslara yönlendirmeler bulmak için danışmanlık hizmetleri veriliyor.

- Çalışma izni alamayan mülteciler Kayıt dışı, düşük ücret ve yoğun mesai ile insani olmayan koşullarda çalışma
- İşverenlerin mülteci çalıştırma prosedürünü karmaşık bulması ve uğraşmak istememesi
- İş-meslek konularında 170 danışma hattı da dahil, verilen danışma ve yönlendirme hizmetlerinin yetersiz oluşu
- İş-Kur üzerinden iş bulma prosedürü mülteciler için oldukça zorlu olmasından kaynaklanan sorunlar

Keçiören Belediyesinin sahip olduğu yaklaşık 10'un üzerinde meslek edindirme kursları var. Bu kurslarda 12 aktif mesleki dal açık. Merkezimiz aracılığıyla gerekli yönlendirmeyi yapıyoruz. Kapasite geliştirme ve farkındalık çalışmaları ile bu kurslara yabancıların dahil olmasını da sağladık. İş meslek danışmanlığımıza gelen talepler doğrultusunda yetişkinlere yönelik Türkçe dil kursları açtık. Çalışma izni alamayan mülteciler konusu bizim için önemli alanlardan biriydi. Çalışma izni harç desteği sağladık. Okul dışı kalmış çocuklar dediğimiz özellikle çocuklar lise dönemine geldiğinde bir okuldan kopma yaşıyorlar. Çocuk 14-15 yaşına geldiğinde çırak olarak çalışmaya başlıyorlar. Biz bununla nasıl mücadele ederiz diye düşündüğümüzde mesleki eğitim merkezleri karşımıza çıktı. Ankara'da birçok aktif mesleki eğitim merkezi var bunlardan biri OSTİM'de biri de Sincan'da. OSTİM Mesleki Eğitim Merkezi mültecilerle çalışmaya oldukça açık bir yapıda. Biz özellikle okul dışı kalmış çocukları sahadan çekerek bu merkezlere çektik. Bunu yaparken acaba çocuk işçiliğine teşvik ediyor muyuz endişesini hep yaşadık. Çünkü mesleki eğitim merkezlerinde

5 günün 4 günü usta yanında pratik eğitim ile geçerken 1 günü okulda teorik eğitim ile geçiyor. Çocukların okul tarafından takibinin kolaylaşması istismarlarının önlenmesi için Keçiören Milli Eğitim Müdürlüğü ile okul dışı kalmış çocukların özellikle lise dönemine gelen ancak kayıt yaptırmayan çocukların tespit edilip aileleri ile görüşülerek eğer çocuk gerçekten bir işverenin yanında çalışıyorsa mesleki eğitim merkezlerine yönlendirmek üzere kayıt altında olmalarını sağlamayı hedefledik. Mesleki eğitim merkezlerinin meslek liselerinden şöyle bir farkı var; Merkezlerde çocuklar belki dışarıda çalışarak aldıkları ücretin çok daha üzerinde bir ücreti sigortalı olarak alıyorlar. Aynı zamanda açık öğretimden eğitimlerine devam ederek diploma alma şansları oluyor. Yeni dönemde yapacağımız çalışmalardan biri de örgün eğitimlerini destekleyecek etüd merkezleri açmak olacak. Sahadaki paydaşlarımızdan biri de İŞKUR. İŞKUR'un sistemine akredite olduk ve biz kendi merkezimizden iş başvurularını bu sisteme girebiliyoruz. Ve bir takım işe yerleştirmeleri daha hızlı yapabiliyoruz. Bizim girişlerimizin % 20'ye yakınının bu sistem üzerinden işe yerleştirildiğini biliyoruz.

Kısaca koordinasyon kurulundan bahsetmek istiyorum. Çok etkili bir yapı olan bu kurul sadece göç gündemiyle kaymakamımız başkanlığında ilçe milli eğitim, sağlık müdürleri ile belediye başkanının katılımında toplanıyor. Gündemimizde Göçmen Hizmetleri Merkezinin sahada tespit ettiği sorunlar doğrultusunda üretilecek çözüm ürünleri belirleniyor. Sorunların en üst düzeyde konuşuluyor olması nedeniyle çok hızlı sonuçlar alıyoruz.

YUVARLAK MASA 1: SOSYAL UYUM ÇERÇEVESİNDE YABANCILARIN ÜLKEMİZDEKİ STATÜLERİ, HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Moderatör:

Özge Bayar - Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü, Geçici Koruma Çalışma Grup Başkanı

Raportör:

Elif Özge Uslu - Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü, Göç Uzmanı

Katılımcılar:

Ayşe Özdemir - Türkiye Diyanet Vakfı

Burak Uyan - Mülteci Destek Derneği

Derya Uysal - Kırmızı Şemsiye

Dilara Türker - İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

Erkan Can Çakıroğlu - Mülteci Destek Derneği

Handan Erdoğan - Türkiye Diyanet Vakfı

Merve Nur Gül - Türk Kızılayı

Nisan Özdemir - Türk Kızılayı

Özge Bayar - Ankara İl Göç İdaresi

Av. Sinem Çakan - Ankara İl Göç İdaresi

Zehra Temurtaş - Türkiye Diyanet Vakfı

Sorular

- **Yabancıların ülkemizdeki mevcut statülerinin sosyal uyuma etkileri nelerdir?**
- **Sosyal uyumu hızlandırabilecek hak ve yükümlülükler nelerdir? Bunlara yönelik ülkemizdeki mevcut durum nedir?**
- **Sosyal uyumun artırılması için statü, hak ve yükümlülükler açısından neler yapılabilir?**

Notlar

Göç terminolojisindeki kavramlar ile ilgili konuşularak masa çalışmasına başlandı. Mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma gibi statülerin kanuna göre tanımları tekrar edildi. 1951 Cenevre Sözleşmesine getirilen coğrafi kısıtlamadan bahsedildi. Geçici koruma statüsünün misafirlik geçicilik çağrıştırmaması yapsa da bu statüde ki insanların ülkemizde kalıcı hale geldikleri, bir uyum meselesinin ortaya çıktığı ve içinde bulunduğumuz yıl uyum yılı ilan edilmesinin gerekliliğinden bahsedildi. İstihdam ve sosyal uyum gibi içinde entegrasyon geçen konularda misafir olarak görülen insanların topluma uyumu ve toplum tarafından kabulünün zorluğu konusunda görüşler bildirildi. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne 1967 Protokolü ile konulan coğrafi çekincenin günümüz açısından tekrar değerlendirilmesi gerektiği aksi halde ülkemizin bu kişileri halihazırda var olan statülere dâhil etmesi ya da içinde geçici kelimesi geçmeyen durumlarına uygun yeni bir yasal kalış hakkı sağlanması konusunda görüş bildirildi. Yasal statüsünün Geçici Koruma olan kişilerin 8 senedir ülkemizde ikamet ediyor olmasının gettolaşmayı ve yabancı düşmanlığını beslediği fikriyle bu görüş örneklandı. 10 yaşında ülkemize gelen bir çocuğun şu an 18 yaşında bir genç olması sebebiyle uyum konusunda çocukların ve gençlerin öneminden bahsedildi. Statülerin sosyal uyuma etkisi var diye bildirilen bir görüş, ikamet izni sahibi olan kişilerin eğitim seviyesinin ve dil düzeyinin daha iyi olduğu bu nedenle uyum konusunda daha başarılı olabilecekleri geçici koruma ve uluslararası koruma

sahibi kişilerin eğitim düzeyinin genelde daha düşük olduğu şeklinde örneklandı.

Geldiği ülkede istihdama katkısı olmayan kişilerin Türkiye'de meslek kazandırmanın zorluğu konusunda masada ki katılımcılar görüşlerini bildirdiler. İstihdam ve uyum konusunda oluşturulan projelerin saha da yansımalarının yetersiz olduğu konusunda katılımcılar görüş birliğine vardı. Bunu aşmak için gönüllülüğün ve katılımcı sayılarının artmasına vurgu yapıldı. Yabancılarla ilgili yapılan çalışmalarda hak ve yükümlülükler açısından vatandaş kişilerle aralarında denge kurmanın önemi vurgulandı.

Uyum konusunda uyumun çift yönlülüğü üzerine duruldu. Altındağ Önder Mahallesi'nden örnekler verildi. Okullarda Suriyeli öğrencilerin başarısının bir gruplaşmaya yol açtığı, Türk vatandaşları ailelerin yabancılar hakkındaki görüşlerinden çocukların etkilenecek bunları sınıf arkadaşları olan Suriyeli öğrencilere yansıttığı örneği bölgede aktif olan bir saha çalışanı tarafından dile getirildi. Aynı yardımların dağıtılması sırasında yardım bölgesinde yaşayan ihtiyaç sahibi Türk ailelere de yardım yapılmasının ortak yok-sulluk meselesi ve uyumun çift yönlülüğü açısından önemi konusunda fikir birliğine varıldı.

Türkiye'de yabancı algısı üzerine görüşüldü. Bir katılımcı, ülkemizde yabancı düşmanlığının 2 türlü olduğu, ilkinin yabancılarla teması az olan kişilerin sahip olduğu genel kalıp, yanlış bilgiler ve önyargılardan beslenen nefret söylemi ikincisi ise yabancılarla temas halinde olan ve onlarla ekonomik anlamda aynı eşit olan kişilerin sahip olduğu nefret olarak açıkladı.

Yoksulluğun rekabeti üzerinde duruldu. Yabancıların düşük ücretle uzun saatler çalıştırılıp görece zor koşullarda yaşamasının kabul edilebilir görüldüğü. Nefret söyleminin azaldığı, ancak hak ve yükümlülükler bakımından vatandaşlara yaklaştıklarında nefret söyleminin arttığı, eşit olmanı, eşitmiş gibi görünmenin vatandaşları rahatsız ettiği tespitine varıldı. Bu konuda medyanın önemine de vurgu yapılarak yabancılara yapılan yardımların miktarı, şartları sağlanan hakların hizmetlerin niteliği konusunda vatandaşların doğru bilgilendirilmesinin önemi vurgulandı. Yabancılara ulaştırılan yardımların tek bir çatıdan yapılmasının özellikle aynı yardımlarda tekrara düşmeyi önleyebileceği, doğru ihtiyaç malzemesinin doğru aileye ulaşmasını sağlayacağını, projelerin üreticilerin birbiri ile iletişim halinde olmasının öneminden bahsedildi. Ayrıca yerel de uluslararası kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının farklı yerlerden gördükleri farklı sorunların tek bir çatıda toplanarak çözülmesi konusunda Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün ana oyun kurucu olması konusunda fikir birliğine varıldı.

Türkiye genelinde sektör araştırması yapılarak istihdam konusunda sektörel veri çıkarılması ihtiyaca göre dağıtım yapılması, İŞ-KUR desteğinin istismar edilmemesi, işveren ihtiyacına kulak verilmesi, yabancıların aldıkları kurslara

uygun işlerde çalıştırılması, kayıt dışılığın, çocuk işçiliğinin denetlenmesi konularında görüşler paylaşıldı. İstihdam konusunda özellikle dul kadınların bakmak zorunda oldukları çocuklarından dolayı istihdama katılımlarının zor olduğu bu nedenle evde üretebilecekleri ürünleri satabilecekleri pazarlar kurulması fikri sunuldu. Bu fikre evsel üretimin denetiminin zorluğu nedeniyle çocuk işçiliğini artırabileceği konusunda bir itirazla ek yapıldı. Bir katılımcı, Suriyelilerin el becerisinin yüksek olduğu, bu nedenle özellikle bilgili ve yatkın oldukları istihdam alanlarında kendilerine özgü üretim tesisleri kurularak sadece Suriyelilerin çalıştığı fabrikalar kurulması ve Türklerin yoğun çalıştığı alanlardan çekilebilecekleri görüşünü sundu. Bu görüşe de yabancı düşmanlığını besleyebileceği konusunda karşı fikirler sunuldu.

Masa çalışması, yabancı düşmanlığının/nefretinin ırkçılık boyutunda olmadığı, her ne kadar topraklarımızda geçmişte göç deneyimimiz olsa da bu boyutta bir göç deneyiminin yaşanmadığı, ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik durumun, işsizliğin de yabancı düşmanlığını/nefretini biraz beslediği ve yapılan değerlendirmelere sadece Suriye ve Iraklı yabancılar değil ülkemizde yaşayan Afganistan ve Somali gibi diğer uyruklar için de geçerli olduğu konusunda fikir birliğine varılarak bitirildi.

YUVARLAK MASA 2:

UYUM KAPSAMINDA TÜRKÇE DİL EĞİTİMİN VE MESLEK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ: İSTİHDAMIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Moderatör:

Esra Yurt - *İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi*

Raportör:

İrem Aynagöz - *İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi*

Katılımcılar:

A. Özge Gürer - *İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi*

Bilge Pınar Yenigün Turan - *GIZ (Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu)*

Burçin Oflu - *United Work*

Duygu Karanfil - *İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi*

Fatma Özen - *Türkiye Diyanet Vakfı*

Gül Erdost - *Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu*

Mehmet Altay Sevinç - *Türk Kızılayı*

Merve Işık Elsıkma - *Yunus Emre Enstitüsü*

Murat Akbaş - *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı*

Nilüfer Kol - *Yunus Emre Enstitüsü*

Turan Fırıncioğulları - *Watan Foundation*

Zerrin Şimşek - *T.C. İzmir Valiliği*

Mültecilerin Türkçe öğrenmede bir dirençleri var mı?

Konuşmacılar mültecilerin Türkçe öğrenmeye bir dirençleri olduğunu belirttiler. Bunun nedenleri:

- Mülteciler izole ve topluca yaşadıkları için Türkçe konuşmaya ihtiyaçları olmadıklarını düşünüyorlar.
- Daha çok beden işçiliğinin kullanıldığı istihdam alanlarında çalıştıkları için bu işlerde Türkçeyi kullanamıyorlar.
- Kadın mülteciler erkek mültecilere göre daha az sosyalleştikleri daha çok vakitlerini evlerinde geçirdikleri için öğrenmiyorlar.
- Mültecilere yönelik kullanılan “misafir” söylemi dolayısıyla kendilerini Türkiye’de kalıcı olarak göremiyorlar ve bu yüzden öğrenme ihtiyacı hissetmiyorlar.

Türkçe kursları ve mesleki kurslar yeterince kaliteli mi, yeterli sayıya ulaşıyor mu?

Kursların kalitesinin yeterli olmadığı ve gerekli sayıya ulaşılmadığı hakkında fikir birliği sağlandı. Verimliliğin nasıl artırılacağı konusunda tartışıldı.

Verimliliğin artırılması için öneriler:

- Kursa katılan kişilere harcırah verilmemesi gerekiyor. Harcırah verildiği durumlarda mesleki Türkçe eğitiminin yanında genel Türkçe eğitimine katılımın zorunlu olması verimliliği artırabilir.
- Daha fazla proje finansmanı olması kurslarda kullanılan materyallerin kalitesini artırabilir.
- Sabah ve akşam kursları olarak kurslar verilebilir. Böylelikle katılım oranı artırılabilir.
- TÖMER’in verdiği Türkçe kurslarının daha çok akademik Türkçeye hitap ettiği bunun tüm mülteciler için çok faydalı olmadığı konuşuldu. Kurslarda akademik Türkçenin ya-

nında genel konuşma ve yazma Türkçesinin de öğretilmesinin faydalı olacaktır.

- Kullanılan kaynaklara bir standart getirilmeli ve tüm eğitim materyallerinin kalitesi artırılarak standartlaştırılmalı.
- Kurslarda verilen sertifikaların iş hayatlarında bir geçerliliğinin olmadığı, sertifika geçerliliklerinin yaygınlaştırılmasının gerekli.
- Özel kurumların STK’ların kurs açma yetkilerinin olmamasının dezavantaj yarattığı. Onlara da kurs açma yetkisi verilmeli.
- Kursların sonunda yapılan sınavla Avrupa dil ailesi portföyüne göre yapılmalı.
- Her alanda Türkçe öğrenebilecekleri bir sistem geliştirilmesi (konuşma, yazma, dinleme gibi.)
- Türkçe öğretmenlerinin eğitimleri ve müfredat geliştirilmeleri yapılmalı.

İstihdamın sürdürülebilirliği nasıl sağlanabilir?

İstihdamın sürdürülebilirliğinin çok önemli bir konu olduğuna karar verildi.

Öneriler:

- Kamu politikalarının oluşturulması gerekiyor.
- Çalışma izinlerinin çıkartılması ve süreci çok pahalı ve uzun. Bu süreç düzenlenmeli.
- Mültecilerin beyaz yaka işlerinde de çalışmaları için istihdama yönlendirilmeleri gerekli. Sadece beden işçiliğine değil.
- Mevcut olan istihdam alanlarında mülteciler nasıl dâhil edilebilir bu konular konuşulmalı.
- Denklik sorununun kabul edilmesi ve bu gerçeklik kapsamında işlemlerin yapılması gerekiyor.
- Mültecilerin seyahat engelleri iş bulmaları için büyük bir engel. Seyahat engeli sorununa çözüm bulunması gerekiyor.
- İş Türkçesi ve normal Türkçe eğitimi birlikte verilmeli. Mültecilerin her ikisine de katılımının gerektiği eğitimler düzenlenmeli.

YUVARLAK MASA 3: ÜNİVERSİTE MEZUNU VE/VEYA MESLEK SAHİBİ YABANCILARIN İSTİHDAMA KATILIMI VE TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDEN MEZUN OLAN YABANCILAR

Moderatör:

Dr. Altan Özkil - Atılım Üniversitesi

Raportör:

Büşra Efe - Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Katılımcılar:

Aylin Yıldız - Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

E. Gülce İskender - İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

Elif Özkaya Aydın - ABD Büyükelçiliği

Fatih Şahin - TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

İbrahim Kurtulan - Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

Mehlika Tellioğlu - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Pelin Eroğlu - Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

Ramazan Çınar - Kırıkkale Üniversitesi

Sümeyye Salarvan - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Yükseköğrenim mezunları ve/veya meslek sahibi yabancıların istihdamındaki mevcut durumu nasıl görüyorsunuz? (Yüksek Öğretime Hazırlık)

- **YÖS problemi:** YÖS kurslarının eksikliği. Ücretsiz olanlar çok az ve ücretli olanların fiyatı çok yüksek. Hedef kitlesi farklıydı. STK'ların bu konuda bir projesi olabilir. 3 ya da 6 aylık süreli kurslar. YÖS hakkında bilgilendirme düzenlenebilir. Üniversitelerde yabancı kontenjanı var. YÖS merkezi bir sınav değil, üniversitelerin kendilerinin yaptığı bir sınav. YÖS'e hazırlık sürecinde psikolojik destek. YÖS'ün yerel halk tarafından algılanışı da bir mesele, yerel halkın bilinçlendirilmesi.
- **Dil öğrenimi problemi:** Dilin yaşattığı travma incelenmeli. Yükseköğrenime psikolojik hazırlık. Açık liseden mezun öğrenciler, üniversiteye geldiklerinde de dil problemi yaşıyorlar. Konuşmada değil özellikle okuma yazma konusunda büyük problemler yaşıyorlar. Paket eğitim sunulmalı. Mevcut dil kursları üniversite mezunları için yetersiz. Bu alanda YTB uygulamaları var. Üniversitede dil kursları olmalı.
- **Mezun olduktan sonraki istihdam endişesi:** Ne yapabilirim tavrı var danışanlar arasında. İK desteği de veriliyor. Yine de çok kötümser değiller, aileler daha çok engelleyici faktör.
- **Aile yapısı, eğitime katılım:** Özellikle kız çocuklarının okuması. Erkek çocuklarının

işgücüne katılımı. Kız çocukların okula gönderilmesi günah olarak görülüyor. Erkekler aynı ortamda çalışmaları bir problem olarak görünüyor. Türkiye'deki çalışma saatlerinden farklı.

- **Öğrencilerle uyum, kaynaştırma:** Arkadaş edinmede zorluk ve kültürel farklılıklar var. Dinin farklı anlaşılması. Hocalar etnik kimliklerine göre sınıflandırıyorlar. Bizim öğrencilerimiz bunu fırsata dönüştürmeyi hiç düşünmüyor.

Yükseköğrenim mezunları ve/veya meslek sahibi yabancıların istihdamında ne tür problemlerle karşılaşmaktadır? (Mevcut Durum ve Problemler)

- **Denklik problemi:** Mesela mühendislerde denklik problemi olmamasına rağmen başka ülkeye gitmek istiyor. Mimarlar da denklik bekleniyor. Tüm ilahiyatlarda şu an yabancı öğrenciler var. Doktorlar, geçici sağlık merkezleri ve özel hastanelerde. Denklik süreci çok zor, kendileri belge getiremiyorlar ve teyit almak çok zor. Ayrıca çeviri ve diğer işlemlerin önemli bir maddi yükü var. Belki diploma getiremeyenler için başka bir test mekanizması kurulabilir. Ek eğitimler verilebilir. Bu konuda fonlanabilir. Başvuru sürecinin sonuçlanması da bir yıldan fazla olabiliyor.
- **Çalışma izni:** Çalışma iznindeki önemli kısıtlar. Sadece Suriyelilere ait bir çalışma izni düzenlemesi var. Şartlı Uyum Yardımları'nın yönetimi.

Yükseköğrenim mezunları ve/veya meslek sahibi yabancıların istihdamında öne çıkan faktörler nelerdir? (Sektörel ayrışım gibi öne çıkan hususlar)

- Sektörel ayrışım tartışılmalı. Doktorlar, öğretmenler bazı merkezlerde daha kolay çalışıyorlar ama avukatlar medeni hukuk bilmedikleri için onların çalışması çok daha zor.

Yükseköğrenim mezunları ve/veya meslek sahibi yabancıların istihdamının ülkemiz üzerindeki etkileri nelerdir? (Türkiye'deki istihdama etkisi)

- Bizim istihdama etkisi. Kendi alanlarında çalışamıyor, makine mühendisi bir arkadaş

tercümanlık yapıyor. Vatandaş olmaya çalışıyorlar. Olumsuz alının kırılması amaçlanıyor. Türk öğrenciler ile yabancı öğrencilere verilen burslar arasındaki farklar.

- İyi uygulamalardan istifade.
- Türkiye'deki istihdama pozitif sonuçları
- Beyaz yakada pozitif tepkiler iken mavi yakada negatif etkiler.
- İstihdamdaki negatif etkinin azaltılması için neler yapılabilir?

Son olarak ise beyin göçü ve geri dönme meselesine değinelim (Beyin Göçü).

- Gitmeyi düşünenler, beyin göçü. Konuştuğumuz tüm problemler zaten beyin göçüne sebep oluyor.
- Belki girişimciliğin desteklenmesi ile burada kalmaları teşvik edilebilir.
- Öncelikle insanların profilinin tespit edilmesi gerekli.
- Nüfus hareketliliği, yalnızca kayıtlı oldukları ilde çalışabiliyor, bu da çok büyük bir engel.
- Türkiye'nin bir basamak olarak görülmesi.
- Hukuki statüleri olmadığı için beyin göçünü tercih etmeleri.

YUVARLAK MASA 4: TÜRKİYE'DEKİ YABANCILARA YÖNELİK ALTERNATİF İŞ İMKANLARI: GİRİŞİMCİLİK VE SOSYAL KOOPERATİFLER

Moderatör:

Doç. Dr. Nihal Eminoğlu - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Raportör:

Kerim Can Kara - İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

Katılımcılar:

Ecem Eş - T.C. Aile ve Çalışma Bakanlığı

Ahmet Doğukan Örtlek - İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

Merve Batıkan - Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

Serra Cankur - Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

Anastasia Pazer - Konrad Adenauer Vakfı

Dilek Körükçü - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Selime Keskin - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Nilay Özlem Türkmen - T.C. Ticaret Bakanlığı

Aylin Tunalılar - T.C. Ticaret Bakanlığı

M. Murat Candemir - Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

H. Baran Topsever - RET International

Turker Saliji - İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

Sorular

- Yabancıların girişimci olması neden önemlidir?
- Hangi tür girişimcilik? Fırsat girişimcileri / zorunlu girişimciler / yaratıcı girişimcilik
- Hangi grupların girişimci olmasından bahsediyoruz? Suriye’de halihazırda girişimci ve işveren olup Türkiye’ye gelenler mi; yoksa daha önce benzer tecrübesi olmayanların girişimciliğe yönlendirilmesi mi?
- Girişimciliği destekleyen kurum ve kişiler kimler olabilir, olmalıdır?
- Türklerle iş birliği nasıl olabilir?
- Hangi alanlarda girişimcilere ihtiyaç var?
- Suriyelilerin geri dönüşleri hakkındaki söylemler, girişimciliği etkiler mi?

Notlar

Bu çerçevede, ilk olarak belirtilmesi gereken, sadece tüketen değil, üreten bir topluma dönüşmek bakımından girişimciliğin önemli görülmesi gerektiğidir. TUGODER’in yürütmekte olduğu bir projenin başlığından esinlenerek; “Dilenmeyen, kazanan ve kazandıran” insanların bir araya gelerek oluşturduğu bir toplumda, sürdürülebilir kalkınmanın mümkün kılınabileceği esastır.

Çalışma grubunda; bu prensipten yola çıkarak, özellikle mültecilerin ve dezavantajlı grupların girişimciliğinin önünün açılmasını ele alınmıştır. Zira, ülkemize ekonomik göçmen, expat (uzman) ve/veya gönüllü olarak göç eden grupların (yabancıların) girişimci olma hedefleri ve karşılaştıkları imkân ve zorluklarla; ülkesinden zorunlu sebeplerle göç etmek durumunda kalan ve yeni bir ülkeye sığınma hedefiyle gelen kitlesel grupların, misafir ülkede “girişimciliğinin” konuşulmasının aynı düzeyde ele alınmayacağı fikrine varılmıştır. Bu nedenle; yabancı ifadesiyle, ülkemizde bulunan mülteci gruplar ve bunlar içerisinde de sayıca en fazla olan Suriyeliler, tartışmanın gövdesini oluşturmaktadır. Başta Suriyeliler olmak üzere, ülkemizde bulunan mültecilerin girişimci olması iki temel sebeple teşvik edilmelidir:

1. Ülkemizde iktisadi kalkınmanın sağlanması ve bunun süreklilik arz etmesi
2. Sosyal uyumun bir parçası olarak düşünüldüğünde; girişimciliğin, toplumları birbirine yaklaştıran ve algı ile söylemi daha gerçekçi bir zemine oturtan bir etken olması

Bu bakış açısıyla girişimcilik, sadece büyük ölçekli ticaret ve iş kapasitesi olan grupların konusu gibi görülmeyp, daha önce hiç ticaret ile tanışmamış ve bu anlamda potansiyelinin farkında olmayan kadın ve genç mülteciler için de teşvik edici bir unsur olmalıdır.

Girişimciliğin, fırsat, zorunlu ve yaratıcı girişimcilik gibi ayrışmalarının olduğu düşünüldüğünde, çalışma grubu açısından hangisinin ele alınacağı tartışılmış ve bu çerçevede kapsayıcı bir bakış açısı benimsenmiştir. Bu durumda,

- Dezavantajlı mülteciler (özellikle kadınlar ve gençler) için yaratıcı girişimciliğin teşvik edilmesi,
- Girişimcilikte ve iş dünyasında daha önceden tecrübesi olan mülteci grupların, bulundukları ülke pazarını aktif kullanabilmesiyle kazan-kazan durumunun yaratılacağı fırsat girişimciliği,
- Hayatını idame ettirmek için çok fazla seçeneği olmayan ve mecburi hallerle,

çıkış yolunu girişimcilikte arayan zorunlu girişimciler

kapsam dahiline alınmıştır.

Bu çerçevede, ülkemizde girişimciliği destekleyecek kurum/kuruluş ve kişilere baktığımızda; büyük ölçekli girişimciler ile küçük/orta ölçekli girişimciler ve girişimciliğe yeni başlayacaklar için muhatapları ayırmak gerektiği tespit edilmiştir.

Büyük ölçekli girişimler için:

- Yatırımcı için ülkeyi cazip hale getirmek ve bölgesel alt yapı çalışmalarını sağlamak üzere *Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı*,
- Türk işletmelerini mültecilerle ortak girişimlerde bulunmak üzere teşvik edecek mali kolaylıkları sağlamak üzere *Hazine ve Maliye Bakanlığı*,
- Özellikle mevzuatın yabancılar bakımından da kapsayıcı şekilde gözden geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesi için *Ticaret Bakanlığı*,
- Kamuyla iş birliğini geliştirmek üzere etkin rol oynayabilecek *TÜSİAD, TURKONFED, TOBB* ve *Ticaret Odaları* gibi kuruluşlar.

Küçük / orta ölçekli girişimler ve yeni başlayacaklar için:

- “Sosyal uyum yerelde başlar” ilkesinden yola çıkarak, *yerel yönetimler*,
- Mültecilerle birlikte ihtiyaçlar temelinde mahalle bazlı çalışmaların gerçekleştirilmesi için *muhtarlar* ve *kanaat önderleri*,
- Sahada en çok çalışma yürüten *STK’lar*,
- *Teknokentler* ve *Sosyokentler*,
- *TURKONFED, Ticaret Odaları*, özel sektör iş birlikleri.
- Yine mevzuat konusunda atılması gereken adımlar bu noktada da önem arz etmektedir.

Genel olarak girişimciliğin teşvik edilmesi için, sosyal kooperatifçilik bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, mevcut kooperatiflere yabancıların ve mültecilerin de dahil edilmesi ve bunun önündeki engellerin kaldırılması esastır. Mevcut mevzuat, yabancıların kooperatiflere katılmasını mümkün kılmakla

birlikte, yönetim kadrosunda olmalarını engellemektedir. Bu durumun, günümüz şartları göz önüne alındığında, yeniden gözden geçirilmesi ve yabancılar ve mülteciler bakımından daha kapsayıcı düzenlemelerle kooperatifçiliğin etkin bir girişimcilik yöntemi olarak kullanılması tavsiye edilmektedir.

Bu konuda, mevcut kadın kooperatiflerinin birçoğunun verimli işlediği ve kadınlar üzerine çalışmalar yürüten STK’ların aracılığıyla birçok mülteci kadının sosyal kooperatifçilikle tanıştığı görülmektedir. Bu iyi uygulama örneğinin yaygınlaşması ve hatta çok gelişmiş olmayan gençlik kooperatifleri için de bir model teşkil etmesi tavsiye edilmektedir.

İlgili STK’ların bu konudaki çalışma yönteminin, dolaylı bir şekilde kadınları ve gençleri girişimciliğin içine çekmekte olduğu gözlemlenmektedir. Bu konudaki çalışma yöntemi şu şekilde özetlenebilir:

- Mahalle bazında ihtiyaçlar temelinde birlikte çalışılacak kadınlarla bir araya gelinmesi ve çalışmalara başlanması,
- Kadınlarla birlikte ihtiyaç tespitinin yapılması,
- Mülteci ve ev sahibi kadınlara yönelik kapsamlı sosyal uyum eğitimlerinin yürütülmesi ve böylece bilgilendirme ile farkındalık sağlayarak, sosyal uyum ortamının oluşumuna katkı sağlanması,
- Mülteci gruplar ve ev sahibi toplumun ortak faaliyetler ve etkinlikler düzenlemesi,
- Mültecilerin mevcut kooperatiflerde yürütülen ekonomik faaliyetlere, eğitim ve etkinliklere dahil edilmesi, kooperatif karar alma süreçlerine eşit katılımın sağlanması. Bu noktada mülteci kadınlara verilecek teknik beceri eğitimlerinin pazara uygun ürün geliştirmeye yönelik olmasına dikkat edilmeli, eğitimler bu doğrultuda planlanmalıdır.
- Kamu - sivil toplum - özel sektör iş birlikleri artırılmalıdır.

Ayrıca, farklı hibe programlarının tasarlanması ve bu konuda özel sektörün teşvik edilip inisiyatif almasının sağlanması, girişimciliği artıracak

bir diğer çözüm yolunu işaret etmektedir. Mültecilerin girişimciliğe teşvik edilmesi sürecindeki bütün bu çalışmalar sırasında, Suriyelilerin geri dönüp dönmeyecekleri yönündeki tartışmaların dışında kalınması gerektiği çalışma grubunun hemfikir olduğu temel konulardan biridir. Ülkemizde yaşayan Suriyeliler ülkelerine

geri dönecek olsun veya olmasın, ev sahibi ülkede bulundukları sürede, hem kendi yaşam standartlarını iyi düzeye çekebilmek hem de bu sayede sosyal uyumu artırarak ülkenin de kalkınmasına katkı sağlayabilmek amacıyla; girişimcilik ve sosyal kooperatifçilik desteklenmelidir.

 İlticaVeGocArastirmalariMerkezi

 igam_igamder

 www.igamder.org

 igam@igamder.org

 www.ankara.goc.gov.tr

